

A BUDAPESTEN URALGOTT

JÁRVÁNYOS BETEGSÉGEK TÖRTÉNELME

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A CHOLERÁRA.

(Egy térképpel, két rajzolatú táblával, s több végül és a szövegben látható táblázattal.)

HALÁSZ GEJZA

ORVOS-, SEBÉSZTUDOR, A M. TUD. AKADEMIA LEVELEZŐ, BUDAPEST FŐVÁROS BIZOTTSÁGI TAGJA,
A FŐVÁROS NYUGALMAZOTT, S TÖBB TÖRVÉNYHATÓSÁG TISZTELETBELI FŐORVOSÁTÓL.

Különlenyomat a főváros által a magyar orvosok és természetvizsgálók XX. nagy-gyűlése emlékére kiadott „**Budapest és környéke leírása**”-nak második azaz orvosi részéből,
a fővárosi közgyűlés határozata következtében.

BUDAPEST,

NYOMATOTT A MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNY-EGYETEMI KÖNYVNYOMDÁBAN.

1879.

ELŐSZÓ.

Ezen munkálat a 65. és 66. oldalon egész kiterjedésében közlött 128/873. számú közgyűlési határozat következtében, Budapest főv. tanácsának 1879. évi augusztus hó 26-án tartott üléséből, 36557/879. sz. alatt kelt végzéssel oly czélból adatik ki, hogy az idézett közgyűlési határozatnak megfelelőleg, a tudomány és közegészségügy érdekében, mind a fővárosi bizottság tagjai között kiosztathassék, mind az ország hatóságainak megküldethessék.

Budapesten, 1879. augusztus hó 26-án.

Gerlóczy Károly

alpolgármester.

TARTALOM.

	Oldal.
Bevezetés	7
I. Himlő	11
II. Roncsoló toroklob	28
III. Hagymáz	37
IV. Keleti mirigyvész	44
V. Cholera	52
A) 1831. — B) 1854—55. — C) 1866. — D) 1872—73. évben uralkodott cholera-járvány. E) A négy járvány összehasonlítása, az összes tapasztalatok eredménye	52
A) Az 1831. évben Buda-Pesten uralgott első cholera-járvány	55
B) Az 1854—55-ik évben Pesten uralgott cholera-járvány	58
C) Az 1866-iki cholera-járvány	61
D) Az 1872. és 1873-ik évben uralgott cholera-járvány Pesten és Budán	65
1. Tiszti főorvosi zárjelentés, Pesten az 1872. october 28-tól 1873. márczius 14-ig uralgott cholera-járványról. I. időszak	67
2. Tiszti főorvosi zárjelentés, Pesten 1873. marczius 17-től november 23-ig uralgott cholera-járványról. II. időszak	80
3. Tiszti főorvosi zárjelentés szab. kir. Buda fővárosban 1872/3. évben uralgott cholera-járvány mindkét időszakáról	94
4. Ó-Budán a cholera-járvány	103
5. Járvány a környéken	103
6. A pesti felügyeleti járvány-kerületek, különösen a belvárosinak felosztása és felügyelőinek megnevezése	104
7. Az orvosi kerületek leírása	107
8. Adalék az 187 ² / ₃ . évi cholera-járvány történetéhez	109
E) A négy járvány összehasonlítása, az összes tapasztalatok eredménye	110

A végül látható csatolmányok jegyzéke.

I. Táblázat. Az 1872—73-ik évben Pesten két időszakban uralgott cholera-járvány helyrajzi táblázatos összeállítás	113
II. Táblázat. Kimutatás az 1872—73-ik évben Pesten uralkodott cholera-járvány mindkét időszakában észlelt betegedési, gyógyulási s halálozási viszonyról, a megbetegedettek foglalkozása és állása szerint	200
III. Táblázat. Az 1872—73-ik évben Pesten uralgott cholera-járvány napi hullámzásának számi táblázata	205
A) Az 1872—73-ban Pesten uralgott cholera-járványban a betegedés és halálozás hullámzásának táblája (I. időszak).	
B) A Pesten uralgott cholera-járvány hullámzási táblája 1873. márczius havának közepétől october hó végeig (II. időszak).	
C) Pest fővárosban az 1872—73-iki cholera-járvány helyeinek és orvosi kerületeinek térképe.	

Quantacunque fuerint aliorum conamina, semper existimavi mihi vitalis aurae
usum frustra datum fore; nisi et ipse in hoc studio versatus, Symbolum aliquod
utcumque exiguum in commune Medicinae aerarium contribuerem.

Sydenham.

BEVEZETÉS.

Az emberi nem legártalmasabb ellensége, az orvosi tudomány legnagyobb kérdőjele a járvány; úgy az emberi nem, mint az orvosi tudomány történetében mindenkor roppant szerepet játszott, és játszik az.

Járványok alatt azon betegségeket értjük, melyek egyszerre sok embert támadván meg, a közönségben tömeges pusztítást okoznak, s annál veszélyesebbek, mert leginkább fertőzés, ragályozás útján terjednek, ártalmasságuk fokozódik az által, hogy a sors csapásai, a nagy catastrophák a háborúkkal többnyire együtt járnak, hű kísérői szoktak lenni a nyomornak, inségnek.

A történetírók, a legmiveltebb nemzetek a görögök és rómaiak stíledésükre, elpusztulásukra a járványok befolyását fő tényezőül hozzák föl. Valóban, ha elgondoljuk, hány járvány mennyi ideig dúlt, s e járványok és egyéb viszontagságok hány milliót pusztítottak el népetlen hazánkban, bámulnunk kell, hogy elmondhatjuk: „Él magyar, áll Buda még“; — bámulnunk kell, hogy a sír széléről megszabadultak fenn tudták tartani e különben is minden oldalról üldözött nemzetet. Lehetetlen, hogy itt eszünkbe ne jusson, a mit a gyógyászat újabb történetírója *Haeser* általában az emberiségre mond, a mi azonban a pestis és fekete halál által annyit szenvedett, s épen e pestis megszűnte után a mult század végén új nemzeti életre ébredett magyar fajunkra legtalálóbban illik: „Niemals mehr, als zur Zeit der Epidemien des schwarzen Todes, hat die Menschheit bewährt: dass sie bestimmt ist zu einem immer höheren und vollkommeneren leiblichen und geistigen Dasein. Denn ein verjüngtes Geschlecht stieg aus den Gräbern empor, geläutert und gestellt zu der Aufgabe, die seiner harrte, den hellen Tag der Freiheit heran zu führen nach der langen Nacht der Knechtschaft.“ *)

Kétségtelen, miként Európának mívelt lakossága mindenek felett pedig szegény elcsigázott hazánk megfogyott népe sokat nyert, hogy egy időre a pestis és himlő iszonyu pusztításaitól megszabadult, azonban nincs ok az elbizakodásra, mert mint látni fogjuk, most is özőnnel tódul a nyavalyák serege védtelen népünkre, különösen a járvány az, mely az országban s Budapesten tizedeli népességünket, s helyesen mondja statisztikusunk Keleti Károly: „Nem a gyér szülés, nem is a rendesnél sokkal erősebb halálozási viszony normális években — bár a gyermekhalálozás még mindig túl-

*) *Haeser Geschichte der epidemischen Krankheiten.*

nagy — gátol a szaporodásban, hanem az időnként *fel-, felmerülő járvány* az, mely végig száguldva az országon, nem válogatva nemben vagy korosztályban, hegyen, síkon egyiránt szedi kérlelhetlenül emberáldozatait“.) Nemcsak nekünk, de az egész világnak sok gondot ad a járványügy. Köztudomásu dolog, miszerint újabb időben a mivellett államokban, mint nálunk is, a közegészségügyben czélszerű intézkedések, törvények keletkeztek. A járványügy pedig nemzetközi összejevetelek, tanácskozások tárgyát többször képezte.

Ily nemzetközi gyűlések, melyekben az államok magukat szakértők által képviseltették, tartattak Konstantinápolyban, Weimarban, Bécsben, Brüsszelben, Párisban, az idei Amsterdamban fog tartatni. Ezen ülésekben a közegészségre vonatkozó *nemzetközi határozatok* hozattak, s megállapodások történtek. Ámde sajnós, hogy ekkoráig azoknak legfontosbika, a *nemzetközi központi állandó bizottság* megalakítása sem hajtatott végre, mely nemzetközi bizottságnak fő feladata lenne, a járványokra felügyelni, azoknak fejlődését, terjedését, vándorlását lehetőleg megakadályozni. Ez a legnagyobb horderejű s elengedhetlenül szükséges intézkedés, melynek előbb utóbb létre kell jönnie, mert a járvány elhanyagolása nemcsak magának a hanyag országnak, de egész világrészeknek pótolhatlan veszteségeket okozhat.

Egy államnak sincs nagyobb érdekében, mint a magyarnak, melyet a keletről jövő vész mindig első sorban ér, ezen nagy horderejű államközi intézet létrejövedele. — Egy államnak sincs nagyobb szüksége mint a magyarnak, s különösen fővárosának arra, hogy a nagy halandóságot elősegítő járványok ellen erélyesen intézkedjék. Itt megnyugtató öntudattal kell bevallanunk, miszerint az ország fővárosa felfogva hivatását, mint a következő tárgyalásokból, különösen a cholera ellen tett intézkedésekből látni fogjuk, méltón követendő példát mutatott az ország hatóságainak. A mindennapi tapasztalás mutatja, miként a főváros ez úton még erélyesebben akar haladni, a járványügy tanulmányozása, az e tekintetben teendők megállapítása már több idő óta napi rendre tüzetett, miszerint épen most van annak ideje, hogy — a multak tükrébe tekintve — számba vegyük a történeteket s ezekből következtetve intézzük további lépéseinket.

Ez az, mi engem jelen munkálatomban vezérelt, miszerint, tekintve e „Fővárosi helyirat“ érdekét is, tárgyalásul csakis oly fertőző járványok történetét tűztem ki, melyeknek a fővárosban már eddig is van története, azaz a melyekben már eddigelé hatósági intézkedések történtek, s a meny nyiben nem történtek, égető szükség, hogy azonnal történjenek.

Ily járványos kór: a himlő, ronsoló-toroklob, hagymáz, keleti mirigy-vész, cholera. Ezek azon kórok, melyek a halandóságra döntő hatással

*) Magyarország népesedési mozgalma 1864—73-ban Keleti Károlytól. Budapest 1875.

birnak, melyekre nézve a közegészségi állandó albizottság javaslatba hozza, miszerint a betegedési esetek elkészített mintaiven, úgy mint a choleraanál, bejelentessenek. Egyéb közegészségi intézkedéseket is hoz a bizottság javaslatba, mindezek legközelebb a fővárosi törvényhatóság közgyűlésén fog-nak tárgyaltatni.

Ezekkel csak azt akartam indokolni, hogy miért tartom nevezett jár-ványos kórokat különösen kiemelendőknak. Különös figyelembe vettem a cholérát, mert ekkoráig csak ez az egy járvány volt Budapesten, hol nem-csak a halottak, hanem a betegek is hivatalból bejelentetvén, a közegész-ségtan kívánalmainak megfelelő statisztikai adatok állíttattak össze; meg-gondoltam azt is, hogy 1872. és 1873-iki cholérás években reám lévén a tiszti főorvosi hivatal ruházva, utánam másnak e járvány körül tett ta-pasztalatok feldolgozása sokkal nehezebb, részben lehetetlen lenne.

A mi a többi fertőző járványt, vörhenyt, kanyarót, hökhurutot, vér-hast stb. illeti, ezeknek a fővárosban alig van története, ezeknél az iskolák bezárásán kívül hatóságilag alig történt valami. Egész az újabb időkig orvosrendőri statisztikai adatokat nem találtam, csupán annak emlegetése pedig: e vagy ama járvány melyik évben fordult elő, semmi célra nem vezet.

Említenem kell még, hogy a lebészeti tüneteményeket értekezésemből kihagytam, részint a helyszüke miatt, részint és főleg azon indokból, mert azok a járványokkal eddigelé okviszonyba nem hozhatók, de meg ezeket az érdeklődő Schenzel Guido kiadványaiban időről időre megtalálhatja.

Mielőtt az egyes betegségek tárgyalására térnénk, nem fölösleges a járványok kóroktanának történetéről általában egy-pár szót ejteni, de csak egy pár szót, mert nem tartozik ide e tan elméleteibe bemélyedni. De ide tar-tozik a haladásra rámutatni, mely a legújabb időben e téren tapasztalható.

Most már nem az isten haragja, a csillagok, üstökösök járásában, égi s földi rendkívüli tünetemények és földrengésben, vizáradásokban, a kutak mérgezésében, a világ-egyetem betegségeiben s más balitélet s ábránd szülte okokban keresik a járványok eredetét; és nem akarják többé azokat a régi idők példájára oly gyógyeljárással, mint az imádság, búcsujárás, vezeklés, böjtölés, önostorozás a társadalom bizonyos osztályai, a zsidók üldözésével, kiirtásával gyógyítani, megszüntetni.

Jelenleg már nem kalandoznak a messze távolban, nem repdesnek az elérhetetlen magasban, hanem a hozzánk legközelebb álló egészségi ténye-zőkben, s ezeknek összhatásában keresik a kór gerjesztő és terjesztő okait, s ezeket teszik a buvárlat tárgyaivá. Alig birnánk elsorolni azon temérdek buvárlatot, kísérltet, s ezekből levont feltevényt, elméletet, melyek e téren indokolt napirenden vannak.

Ezek közül a híres müncheni tanár *Pettenkofer* által legnevezetesebbé lett a „*talajvizsgálat*“. A talajvizsgálatnál tekintetbe vétetik a talajnak föld-

tani, vegyi s egyéb tulajdonsága, jelesül annak nedvessége, hőmérseke, növényi vagy állati szerves korhadó és rothadó anyagokkali szennyezettsége.

Tekintetbe vétetik a talaj nedvessége és méretik a *talajvíz ingadozása*. Tekintetbe vétetik a *talajlég* áramlata, annak mennyi- és milyensége.

A buvárlatok s kísérletek másik kiváló tárgyát képezik a fertőző kórokban szenvedők testében, a nedvekben, váladékokban, ürülékekben felfalált „*apró szervezetek*“, melyeknek különböző neveket adtak; Naegeli szerint *hasadó-gombáknak*, mások szerint *csírsejteknek*, de leginkább *bacteriumoknak* hivatván.

Állítólag ezen apró élőszervezetek, bacteriumok okozzák a fertőző kórok létrejöttét, a fertőző anyagban — virus — melyet fertőnek nevezhetünk, ezek benne vannak, s ha a fertő a beteg szervezetén belől terem, tehát bentermő — entogen, a fertőt ragálynak — contagium — s a *betegséget*, a kórt ragályosnak hívjuk. A ragály tehát azon kóroanyag, mely az emberi vagy állati szervezetben ugyan olyan betegséget okoz, a milyennek terménye ő maga, és ebben folytatólag ismét újra képződven, ragályozás útján emherről emberre elterjed.

Ha pedig a fertő a szervezeten kívül a környezetben, talajlég, víz által képződik, tehát küntermő — ektogen — úgy *gerjéről*, miasma van szó, s a betegség, mely ez által támad, *gerjesnek*, *miasmaticusnak* mondatik.

Van azután oly betegség is, melynek fertője künn és benn is teremhet, azaz nincs megállapítva, hogy mi módon terjed, ragály, vagy gerj, avagy mind a kettő által, itt tehát a fertő künbentermő — amphigen — a betegség pedig gerj-ragályos, miasmatico-contagiosus, avagy ragály-gerjes contagio-miasmaticus. Kétséget nem szenved, hogy ezen régi idő óta érvényben levő megkülönböztetés a fertőző kórok fölosztásánál nagyon gyakorlati s jól használható. Ehhez alkalmazkodva a fönnebb nevezett s mindjárt tárgyalandó kórok közül a himlő, a kúteges hagymáz és ronesoló toroklob ragályos. Ez utóbbit már többen gerjesnek is tartják. Az alhasi hagymáz, keleti mirigyvész és cholera — gerjes, és gerjes-ragályos.

Az imént említettük, hogy az itt felállított megkülönböztetések csak a kórok osztályozását illetik, mert lényegileg sem a ragály, sem a gerj természetét nem ismerjük; mert ha elfogadjuk is a bacteriumok létezését s azzal az *élő ragályt*, *contagium vivum*, még azt nem tudjuk, ezek honnét keletkeztek, okai-e vagy okozatai a betegségeknek, egy szóval a járványoknak oki viszonyai egyáltalában nincsenek felderítve.

A kóroktan terén tett roppant fáradságnak, az irodalmi művek halmazának még nincs kielégítő eredménye, nem a nyert tények, hanem a jó út választása képezi a haladást s a jövő reményét.

I. H i m l ő.

A himlő története. A valódi emberhimlővel oltás = variolatio. A tehénhimlőoltás feltalálása, annak Budán-Pesten azonnali felkarolása s elterjesztése. Egyesek — Dr. Cseh Szombati — tényleges oltási buzgalma. A kormány czélszerű utasításai, rendeletei. Budapesten a himlőjárványok gyérülése. Budapesti törvényhatósági intézkedések. Egyes járványok kiemelése. Újabb időben a himlőjárványok gyakori fellépése.

Nincs borzasztóbb betegség a himlőnél, mindazon tulajdonokkal bír, melyek miatt egy nyavalyától irtózni lehet. Járványos, ragályos, kínos, életveszélyes, ha nagy foku vagy rossz indulatu, a betegség tetőpontján a test — a bőrön, nyákhártyákon kiütött összefolyó, fekete színű, emelkedések, hólyagszák által — egy sebbé válik. A büzt terjesztő sebzés az egész fejre, arczra, szemre, orra, földre, szájra, lélekzési utakra kiterjeszkedik:

„Guttur et os, oculi, nares et viscera, pulmo.“

Az élet halállal küzdő nem lát, nem hall s bár szomjtól gyötörtetik, nyelni, lélegzeni alig bír, s ha megszabadul is szenvedéseitől, sokszor súlyos utóbaj, torzalak marad hátra.

Mily szerencse, tán minden felfedezések között a legáldásosabb az, hogy épen e nyavalyának van a védhimlőoltásban óvszere.

A himlő eredete, ősidőbeli kezdete, valamint egyéb hajdankorból való adatok s az egész hajdankori történet, homályba van burkolva, mely annál kevésbé deríthető fel, mert az orvosi tudomány első bajnokai s megbízható írói Hippocrates, s Galen e tárgyról világosan nem szólnak. Igyekeznek ugyan sokan az ő munkáik idézeteiből kiokoskodni, miszerint mindkettő ismerte a himlőt, s az általuk használt több kifejezés alatt a himlő értendő. Sőt vannak, kik a Krisztus sz. e. 430—425 évvel Athaenben uralkodott, s Tukydidés által remeken leírt járványt, valamint Orosius és Galen pestisét is himlőnek vélik. De ezek ellenébe hatalmas érvek hozattak fel, miszerint épen nem bizonyos, hogy a görögöknél s rómaiaknál a himlő ismeretes lett volna, sőt a Woodville és Moore hires angolok kutatásai szerint sokáig bizonyosoknak hitt állítások, hogy Chinában a himlő Kr. e. 1122 évvel már uralkodott, s onnét Indiába, Japánba terjedt, alaposan kétségbe vonatnak.

Az orvostörténet-buvárok még abban sem tudnak megegyezni, vajjon Ázsia-e az egyedüli ősfészke e kórnak, honnét az szétterjedt, vagy pedig

Afrikában, Egyiptomban, s több más világrészekben is önállólag — autochton — eredt, s lépett fel. Tán a syphilit kivéve, egy betegség östörténetére sem fordítottatott annyi tudós buvárlat, mint a himlő fejlődési korszakainak kipuhatólására.

A tömérdek, sokszor egymással ellenkező vizsgálatok eredményeül vehetjük, miszerint valószínű, hogy a himlő egyike a legrégibb betegségeknek, de minden kétséget kizáró fellépése csak a VI-ik század 2-ik felében van bebizonyítva; ekkor t. i. 570 az Arábiában kiütött himlőjárvány félreismerhetlenül van jellegezve.

Ezután a VI. század végén és a VII-iknek elején már sok helyütt Perzsia, Afrikában s Európában Olasz-, Franciaországban tapasztaltatott; miszerint az sem áll, mintha keletről a keresztes hadak által hozatott volna először Európába; mert az itt, mint imént láttuk, sokkal előbb észleltetett. Ámde az valószínű, sőt bizonyos, miként e hadak vándorlása, barangolása nagy mérvben segíthette elő e ragályos kórnak — különösen Magyarországon — elterjedését; mely a középkorban a tengereken túl Amerikában és még Izland, Grönlandban is elterjedt, s iszonyu pusztításokat tön.

1-ső volt 622-ik évben Alexandriában Ahron, ki e betegségről irt; az ő iratai alapján — melyek azonban elvesztek — 300 év múlva Razhes értekezett rendszeres munkában a himlőről.

Mindazonáltal a himlőnek tudományos tökéletesb megismertetését a híres Sydenham és Bőerhav angol orvosíróknak köszönhetjük.

A középkorban a himlőjárványok egyre dúltak, elpusztítván a fiatal nemzedék, a gyermekek nagy részét. E járványok ellen úgy a közigazgatási hatóságok, mint az orvosok alig tehetvén valamit, végre a XVIII. században ama veszélyes eljárásához folyamodtak, hogy a himlős betegből az egészségest beoltsák, azt akarván elérni, hogy az esetlegesen fellépő, még veszélyesb himlőtől az illető óva legyen. Mert e nyavalya többnyire csak egyszer támadván meg az emberi szervezetet, ismétlődni nem szokott. Ez óveljárás is, mely variolatio — himlősítésnek — hivatik, a keleten vette kezdetét, s már a XVIII. század elején Konstantinápolyban elterjedt, onnét pedig Angol s Europa több országába a legmíveltebb fővárosokba s előkelő körökbe eljutott. Emez óvmódszer sok előnnyel birt, a beoltandók előre elkészülhettek, megválaszthaták a legalkalmasabb időt, leginkább tavaszi vagy őszi kisebb fokú, jó indulatú himlőben szenvedőből vétetvén az oltó anyag, az oltás által előidézett betegség többnyire enyhe lefolyású volt; mindamellett ez az orvosszer el nem terjedhetett, mert a beoltottak közül olykor többen súlyosan megbetegedtek és meghaltak, általában minden 18-ik áldozatul esett. E szerint oltás által a himlőzők száma, s ezek által a ragályozás szaporodott, s nagyobb kiterjedésű mesterséges fertőző góczokat, járványokat okozott.

Midőn kétségbeesve ekként küzködött az emberi nem az ellenállhatlannak látszó himlő-csapásaival, az isteni gondviselés küldötte Jenner

Eduardot, a védhimlő-oltás föltalálóját s megalapítóját. Ő született Angolországban 1749-ben s meghalt 1826-ban.

Jenner e nagy természetbúvár orvosi gyakorlatában Gloucester megyében tapasztalta, miként sokan a gazdasággal foglalkozók közül az általa valódi emberi himlővel beoltottak sem kapták meg a himlőt, mely rendkívüliségnak okát abban találta, hogy ezen egyének oly tehenészek voltak, kik a tehén tőgyén támadni szokott pattanásokkal, tehén-himlővel érintkezésbe jöve, magukat esetleg beoltották. Ebből indulva ki, mintegy 20 év leforgása alatt számos kísérletet tett, tehenekből embereket oltva, tapasztalta, miszerint azok, kik tehén-himlőből vett — nyirkkel sikeresen beoltattak, a valódi emberi himlőt oltás által sem kapták meg, azokra a ragálynak nem volt hatása.

Végre tanulmányai eredményét teljesen megérelve, 1798. évben a világ elé hozta, minek következtében az — daczára a minden oldalról támasztott, sokszor nevetséges ellenvetéseknek, nemcsak — hazájában, de mindenfelé gyorsan elterjedt.

Hazánkban is azonnal felkaroltatott s nagy haladásnak indult a védhimlő-oltás, Pesten a nagynevű Bene Ferencz tanár, Budán Streit János nevezetes gyakorló-orvos oltott először 1801. augusztus hó folytán.

Ezekkel egyidejűleg, sőt némelyek szerint még ezeknél is előbb, oltott Cseh-Szombati Sámuel, Józsefnek testvér-öccse. Abban az időben a Szombatiak, mint külföldön képzett, a szenvedő emberiség iránt melegen érző orvostudorok, a gyakorlati téren nagy hírre emelkedtek, főként az idősb József, ki tudományával tündöklött; az öccse Sámuel, jöltevéje akarván az emberiségnek lenni, egészen a védhimlő-oltásra adta magát, s hozzá az ország legtávolibb vidékéről vándoroltak a szülők, gyermekeiket beoltandók. Mint gyermek emlékezem, miként nemcsak lakása s termei, hanem az egész udvar, hol lakott, tele volt beoltandó szegény és előkelő gyermekekkel; mert azon hírben állt, miszerint ő a legjobb védhimlő-nyirkből, egyszerűen tüvel a legügyesebben olt, s azt mindig megfogamzás követi. Akkor még a szülők az oltástól mint orvosi műtétől féltek, az oltó-nyirkből pedig mint mérges anyagtól iszonyodtak, ennél fogva oly orvoshoz fordultak, kinek mind ügyességében, mind jellemében bíztak; és hogy Szombati mennyire megérdemelte a bizodalmat, mily lelkesedéssel igyekezett a kitűzött emberbaráti célnak megfelelni, mutatja egy kezemnél levő, az akkori országos főorvos Lenhossék Mihályhoz intézett, és történetileg érdekes eredeti levél, melyet az akkori idők, különösen egyesek ez ügybeni buzgalma ismertetésül közleni helyén látom. Az egész levél sajátkezűleg írva, következőleg hangzik:

„Magnifice Domine Consiliarie, Protomedice, Praeses et Director!
Domine plurimum colendissime!

Humanissime ad me scriptas Magnificae Dominationis Vestrae litteras

debito cum venerationis cultu heri accepi, votoque Magnificentiae Vestrae in iis patefacto obsequisse, quantum fieri potest, satisfactorius, prima hac occasione hisce respondeo :

Anno 1801 circa 20-am Septembris primam cum fructu Pestini institui vaccinationem, et ab eo tempore, vix semel aut bis, propter absentiam Pestino, vel propter morbum interrupta inoculatione per aliquot menses, diligenter semper in hunc usque diem eandem continuavi.

Simplicissima utor methodo, de brachio ad brachium vaccinando. Scilicet ope acus subtilissimae ad nendum duas vel tres utrique brachio infigo puncturas levissimas, ne guttulam quidem sanguinis fundentes. Cardio rei in eo vertitur : ut vaccinatio ope vaccini recentis semper instituat, in quem finem ego omni septimana, duo ad minimum aut tria vaccino individua, v. e. inde ab octo diebus, modo etiam sex vel septem vaccinavi personas. Saepe enim bis vel ter, aut quandoque adhuc saepius, vaccinatio in eodem repetenda est subjecto, vel quia insitio vaccinae fuit infructuosa, vel quoniam genuina vaccina ante perfectionis suae tempus destructa erat. Quantum haec res temporis laborum et etiam expensarum mihi causet, nemo non videt. Nam praesertim sero jam autumno, eoque magis hyemali tempore, nemini dominorum medentium incidit, salutare hoc humani generis beneficium sustentare ; et si casu, quo unus vel alter memoratorum dominorum in unam vel aliam vaccinationis egenam incidat prolem, ille mendicatum suos ad me pro vaccino communiter mittit satellites ; qui saepe adhuc ita indiscreti sunt, ut meo abutantur favore indebito atque amicitia.

In prima vaccinationis a me inceptae epocha, scilicet Septembri vel Octobri anno 1801, quindecim, forte aut sedecim vaccinavi individua ; sed quorum protocolum casu perditum est. Inde autem a prima Novembris anno 1801 omnia notatu digna in negotio vaccinationis occurrentia conscientiose protocollo diligenter custodito inserui. Verum primis vaccinationis meae annis, scilicet usque ad finem anni 1812, individua a me vaccinata propriis suis numeris consignare omisi ; proinde numerum subjectorum sub hoc tempore vaccinatorum accurate pronunciare modo non valeo ; sed ubi vires et tempus admiserint, hunc quoque defectum, si opus fuerit, supplere conabor. Nunc, ut Magnifica Dominatio Vestra pro innato sibi humanitatis affectu, huc benevole annexum personarum a me vaccinatorum numerum, serena excipiat pervolvatque fronte, etiam atque etiam rogo. Itaque annum sequendo civilem :

Anno 1813 vaccinavi individua	472
" 1814 " " 	418
" 1815 " " 	492
" 1816 " " 	658
" 1817 " " 	409
" 1818 " " 	552

Anno 1819	vaccinavi	individua	466
"	1820	"	"	512
"	1821	"	"	607
"	1822	"	"	604
"	1823	"	"	452
"	1824	"	"	636
"	1825	"	"	507
Summa								6785

Haec summa vaccinatorum individuorum est, et protocollo, quod cuivis amice petenti patet, fideliter extracta.

Maxime juvenile individuum, quod labentibus his tredecim annis vaccina-
navi, cum fructu, fuit 14 dierum.

Jam, ut supra indigitavi, omnibus, qui me requirunt, dominis, physicis, medicis, chirurgis, imo quandoque et aliis vaccinantibus personis, utpote parochis ruralibus, liberali manu et communiter gratis, ne currilibus quidem expensis solutis, vaccinum subministro genuinum, sic obiter tantum meminerim : quod et die 4 Martii anno 1818 inscio quidem serenissimo Caesareo-Regio principe, Archiduce et Regni Palatino, ego recens suppeditavi vaccinum, quo Magnus olim *Pfisterer* assistente ei, Spectabili Domino *Streit* archiducalibus serenissimi dicti Caesareo Regii Principis proles feliciter vaccinavit.

Ceterum expertis pretiosis favoribus porro quoque recomendatus, jugi cum venerationis cultu persevero

Magnificae Dominationis Vestrae

Pestini, die 17. Januarii 1826.

humillimus servus

Samuel Cseh Szombati m. p."

Nemde, ma már megfoghatlan, hogy egy magánorvos oly pontosság-
gal annyi ideig annyi ezeret oltson.

Szombati egymaga évenként csaknem annyit oltott, mint az országos központi oltó-intézet, vagy az összes kerületi orvosok.

Azonban nemesak egyes orvosok, de a kormány is erőlyesen lépett fel a védhimlő-oltás meghonosítására. A m. kir. helytartótanács 1803-ik és 1804-ik évben bocsátotta ki az ország főorvosa Schraudt Ferencz által készített rendeletet s utasítást a védhimlő-oltás tárgyában. Ugyanily czélből adatott ki több nyelven Bene Ferencz népszerű munkája, mely az oltás hasznát, szükségességét könnyen felfogható módon magyarázván, a közön-
séget oktatja.

Később Pfisterer, Lenhossék országos főorvosok által szerkesztve, 1813, 1826 és 1829-ben szintén adattak ki ez ügyben felsőbb rendele-
tek s

utasítások, melyeknél fogva az oltás minden oldalról rendeztetik. Ezen munkák közül a legkimerítőbb, és nagyrészt a mai viszonyoknak is megfelelő, Lenhossék Mihály kiadványa, *) mely eredetileg az akkori szokás szerint deákul levén írva, később magyarra fordítva, a hatóságoknál többszörösen kiosztatott.

A végrehajtásra, a felügyeletre a törvényhatóságok kebelében a hatósági tisztí orvosokon kívül külön közegek védhimlő-oltási bizottságok állítottak fel. Ily bizottságok működtek mind Pesten, mind Budán, oly sikerrel, miszerint a himlő-járványok és a halálozások mindjárt az első években szemlátomást gyérültek. Csak 1811-ben ütött ki nagyobb járvány, 182^{2/3}-ban pedig álhimlő fordult elő nagyobb kiterjedésben, de nem volt veszélyes. Ezután is, p. o. 183^{4/5}-ben is, mutatkozott járvány néhány veszélyes-halált okozó esettel, de sokáig nem tartott. 1848 után, mint az egész országban, úgy a fővárosokban is, lazulni kezdett a himlő-oltási hivatalos buzgalom. Pest város tisztí főorvosa 1852-ben constatálván mind az oltás ki nem elégitő voltát, a mennyiben összesen csak 2000 gyermek lett beoltva, mind ennek következtében a himlő terjedését, javaslatba hozta az akkori egészségügyi bizottság erélyesebb ellenörködését, és az eljáró kerületi orvosok részére a fennálló felsőbb rendeletek alapján, kimerítőbb utasítást dolgozott ki, melyet a tanács, a javaslatba hozott szigorúbb szabályokkal együtt, 1852. évi május 1-én tartott ülésében 6460. sz. a. helybenhagyván, mihez-tartás végett a hivatalos közegeknek megküldött.

Az oltási eljárást részletekig szabályozó ezen utasítás a közönség értesítésére nyomtatásban is kiadatott, sok jót, czélszerű felvilágosítást, egy pontjában azonban nem helyeselhető túlbuzgalmat tanusít, a mennyiben a védhimlő-oltást alaptalan érveléssel ajánlja, mondván: „A tehénhimlő óvja az emberi nemet még más nyavalyáktól, mert czélszerű életmód mellett kevesebb a görvély, és többféle idült és ragadványos nyavalyák, de újabb tapasztalások szerint, részint az avval beoltottak, keleti országokban még a pertis által sem szenvednek annyira, mint az előtt.”

Mi a védhimlő-oltást oly üdvös intézkedésnek tartjuk, mely egyáltalában nem szorult hamis alérvekre, itt teljesen elegendő az eredményre, a tényekre hivatkozni.

Eme többször érintett utasítás sokáig volt érvényben, s részint az előbbeni időkben, részint a jelenkorban úgy a városi, kerületi, mint a magán orvosokból többen találkoztak, kik a himlő-oltásban rendkívüli szorgalmat fejtettek ki.

*) Summa praeceptorum in administrando variolae vaccinae negotio per regnum Hungariae observandorum, quam altiori jussu concinnavit Michael Lenhossék Budae 1829.

Elismerést érdemelnek a már említett coripheusokon kívül a régibb időből Birly, Moravetz, Klimkó, Christen, Gregori, Erényi, Rozendorfszky, az újabb időből Faludi, Bamberger, Trencsányi stb.

Itt van a helye az egyetemi központi oltó intézetről megemlékezni, melynek egykori igazgatója Gebhardt Ferencz egyetemi tanár — a jelenlegi kórház-igazgatónak atyja — ki fáradhatlan volt ezen intézet vezetésében, igyekezett az oltó anyagot tehénhimlővel megújítani, és az újra oltást — revaccinatio — legalább a művelt közönséggel megkedveltetni.

A ő utódai jobb helyzetbe jutottak, mert a kormány e célra az előbbinél sokkal nagyobb összeget bocsájtott évenként rendelkezésükre.

Az utóbbi időben előfordult himlő-járványok közül érdemes lesz kettőt kiemelni, az 1867-ben, és az 1871—1873-ig uralkodott járványokat.

Az 1867-iki himlő-járvány.

Az 1867-iki himlő-járvány előjelei már 1866. decemberben mutatkoztak, úgy hogy 1867. januárban a város különböző részeiből kórházba vitt himlősök nagy számából a járvány kezdete félreismerhetlen lett.

E hóban januárban a kórházba fölvétetett 53 egyén. A betegedés hullámzása egész évben tartott akként, hogy az év derekán a legkisebb, az év végén 1867. decemberben pedig a legnagyobb, 61 egyénnel volt. Ez azért feltűnő, mert a reá következő 1868-iki januárban a járvány már megszűnven, a betegedés az eddigi tapasztalatok ellenére az utolsó hónapban jutott tetőpontjára, holott e járvány is, mint a többi, fokenként szokott növekedni és apadni.

E járvány egy egész évi tartama alatt Rózsay József fiókkórházi főorvos úr közleményei szerint *) összesen 458 himlős vétetett föl és kezeltetett a kórházban; ezek közül csak 46 halt meg, a többi meggyógyult, mely kedvező gyógyulási viszony annak is tulajdonítandó, hogy a felvettek nagy részén a betegség kisebb fokon, álhimlő s himlőke alakban mutatkozott.

A tapasztaltak alapján a főorvos kiemeli, miként a be nem oltottakból aránylag is sokkal többen haltak el, mint a beoltottakból, mert a betegeknek $\frac{3}{4}$ része a be nem oltottak sorából került ki, s ezekből aránylag sokkal többen haltak el, mint a beoltottakból, mert míg a beoltottaknál a betegség sokkal szelidebb lefolyású volt, addig a be nem oltottaknál veszélyes körjeleket s szövödményeket lehetett tapasztalni. Ezen állítását értekező más országokból vett statistikai adatokkal is megerősíti; nevezetesen felhossa Anglia példáját, hol az 1841. évben alkotott himlő-oltási törvény óta a himlőbeni betegedés és halálozás alig teszi $\frac{1}{4}$ részét az előbbennek.

*) Az 1867-iki himlő-járvány a pestvárosi közkórház első fiók-osztályán, közrebocsájítja Dr. Rózsay József, Pesten 1868.

1871—1873-iki himlő-járvány.

1871. és 1872. oly himlő-járvány uralkodott Európában, sőt a világ több részében, főként a fővárosokban, így Magyarországon is, nevezetesen Pesten, melyhez hasonló tekintettel a betegedési és halálozási számot, már rég nem tapasztaltatott. Pest városában ezen járvány 1871. október hóban kezdődött, ellene a városi hatóság mindjárt kezdetben oly erélyesen lépett fel, oly nagyrészt új intézkedéseket tett, s határozatokat hozott, miszerint ezeket nemcsak járvány-történelmi szempontból, de tanulságul a jelenkorra s a jövő eljárásokra, czélszerű, sőt szükséges, tüzetesen megismertetni.

A tiszti főorvos az általa szorgalmazott kerületi orvosi s halottkémi hivatalos jelentésekből meggyőződván a járvány kiütéséről, ezt a tanácsnak tudomására hozta, egyszersmind az egészségi bizottságnak levén feladata, a főváros közegészségi viszonyaira felügyelni, a járványos, ragályos betegségek elhárítása és korlátozása végett czélszerű javaslatokat tenni, s azoknak foganatosítását erélyesen szorgalmazni, a tiszti főorvos kötelességének tartotta a bizottságot a Pest városában uralkodó himlő-járvány állásáról és az addig történt óv- és gyógyintézkedésekről értesíteni, annyival is inkább, mert ezek több új pontot foglalván magukban, a bizottság hathatós pártolását igényelték.

A közegészségi bizottság az előterjesztett javaslatokat elfogadván, s azokat a tanács elé terjesztvén, a tanács az 1904. sz. alatt a következő fontos határozatokat hozta:

1) A nagyméltóságu m. kir. belügyminiszterium feliratilag felkéretni rendeltetik, miszerint az országos központi himlő-intézet igazgatóságának meghagyni méltóztassék azt, hogy a hatóságnak a tiszti főorvosi hivatal útján havonként egy rovatos kimutatást küldjön, mely kimutatásban megemlítendő a *beoltottak*, *viszont-oltottak* neve, száma, kora, továbbá mily eredményre vezetett az oltás, és mily anyag használtatott a beoltásra? Felkérendő továbbá a miniszterium, hogy a himlő-anyagnak kellő mennyiség és jó minőségbeni beszerezhetése tekintetéből egy országos tehenészeti oltó-intézetnek felállítása iránt intézkedjék; valamint arról is értesitse a hatóságot, hogy mi módon történik jelenleg a himlő-anyagnak megújítása. A vár. ker. orvosok pedig felhivatnak, miszerint az oltást egész éven át szorgalommal, erélyesen folytassák.

2) Miután az egyetemi, börtöni és katonai kórodákat, nemkülönben a városi gyakorló orvosokat kivéve, valamennyi kórház, gyógyintézet a kerületi főorvosok és halottkémeiktől is kap a t. főorvosi hivatal a betegedés és halálozásokról kimutatást; ennél fogva, hogy a hatóságnak valamennyi betegedés és halálozás egész éven át tudomására jusson, az előbb nevezett kórodák igazgatói ily értelemben, valamennyi gyakorló orvos pedig a himlőre vonatkozólag átiratilag megkerestetni rendeltetik, hogy az általuk ész-

lelt és gyógyított himlős-betegekről a t. főorvos által készítendő, és nekik megküldendő rovatos kimutatást kellőleg kitöltve, szab. kir. Pest város statisztikai hivatalának minden 14 napban posta útján küldjék meg; a statisztikai hivatalnak pedig meghagyatik, hogy a begyülemelő rovatos kimutatásokat másolatban havonként a t. főorvosi hivatalnak küldje át; végre a nagyméltóságu m. kir. kereskedelmi miniszterium felíratilag felkérteni rendeltetik, miszerint oda intézkedni méltóztassék, hogy az ily hivatalos tudósítások posta útján küldése bélyegmentesen eszközölthetessék.

3) Miután a tapasztalás bebizonyította azt, hogy a megbetegedetteknek, főkép a himlőben holtaknak, legnagyobb része nem volt beoltva, és így az oltás és viszonzoltás nemcsak a betegség elragadása, hanem a kór rossz lefolyása és kimenetele ellen is bir óvhatással, ennélfogva a bizottmány azon javaslata, hogy a hatóság oly szabály alkotását eszközölje, és a lehető gyorsasággal életbe léptesse, mely által minden gyermek beoltása köteleztetik, pártolólág a közgyűlés elé terjesztetni rendeltetik.

4) Miután azonban ezen 3-ik pontban említett szabály megalkotása és életbe léptetése huzamosb időt igényel; ennélfogva a tanács is a bizottmány javaslatához képest a közegészség érdekében igen szükségesnek tartja már most oly intézkedésnek keresztülvitelét, mi által a közönségre nézve a gyermekek beoltása és felnőttek újra oltása iránt morális pressio gyakoroltatik; ugyanazért felhivatuak a t. főorvos és az összes városi ker. főorvosok, miszerint az illető iskolaszék, igazgató és vezető tanítókkal magukat érintkezésbe tévén, a kerületükben létező városi elemi iskolába járó tanulókat vizsgálják meg, hogy be vannak-e oltva? és a mennyiben olyanok találhatnának, kik beoltva nem lennének, azokat beoltásra intsek és figyelmeztessék, hogy a mennyiben rövid idő alatt be nem oltatnának, a himlő-járvány ideje alatt az iskolában türetni nem fognak; felhivatnak ez alkalommal az iskolaszék, igazgató és vezető tanítók, miszerint a vizsgáló orvosokat eljárásukban támogassák.

Miután továbbá a bizottmányi javaslatban felemlítettetkből kiderül, hogy az első beoltás ereje a beoltástól számítva, 12—15 évig terjedő időre hat ki eredménynyel, ezen idő leteltével pedig az illető egyénnek a himlő-betegsége nagyobb fokbani hajlama ismét megújul, ennélfogva az egyetemi tanács, a gymnasiumok és valamennyi tanintézetek igazgatói, előljárói átiratilag megkerestetni rendeltetnek, miszerint a vezetésük alatt álló felnőtt tanulóakra akként hatni igyekezzenek, miszerint, a mennyiben újra beoltva nem lennének, az újra beoltást saját és a közegészség érdekében eszközöltessék.

5) Tekintve, hogy a himlő ragály által terjed, a közönség figyelmeztendő, hogy a ragályozást okozó alkalmakat lehetőleg kerülje, a himlős beteget, az ő ruháit és eszközeit elkülönítsék, és különösen a tisztaság és szel-

lőztetésre ügyeljenek, azon családból pedig, hol a himlő dúl, az egészséges gyermekek legalább 4 hétig iskolába nem bocsájtandók; nagyobb járvány terjedése esetében pedig az iskolák bezárása iránt a hatóság annak idején intézkedend. Felhivatik ennél fogva t. főorvos, miszerint ezen pont és az előterjesztésében foglalt pontok értelmében egy rövid utasítást kidolgozván, azt mutassa be, mely utasítás kinyomandó, a nép között kiosztandó, különösen pedig terjesztés végett a lelkészek, igazgatók és vezető tanítóknak kiszolgáltatandó.

6) A bizottmány azon javaslatát illetőleg, hogy miután a himlő is, mint más járvány, a szegényebb néposztályt és ugyanazon pontokat keresi fel, az ujonnan építendő házakban pince-helyiségek lakásul egyáltalánban ne építtessenek, a meglevők pedig lakásul lehetőleg ne használtassanak, tárgyalás és jelentéstétel végett a középítési bizottságnak kiadatik.

7) Végre a mi a javaslatban hivatkozott t. főorvosi vélemény 6. szakaszának a) b) c) pontjaiban felhozottakat illeti, azoknak lehetőleg keresztülvitele tekintetéből felhivatik t. főorvos, miszerint az abban előadottakat, mint szükségeseket, az általa készítendő utasításban figyelmeztetésül említse fel.

A tanács által hozott ezen határozatok a közgyűlés által is elfogadtatván, pontosan végrehajtottak, nevezetesen, a mi még addig csak a cholearában történt, a 2-ik pont értelmében a himlőjárványra is alkalmaztatván, a hatóság valamennyi pesti orvoshoz a himlős betegek kimutatására felhívást intézett, hogy az alább látható, póstabélyeggel ellátott iven a rovatokat betöltvén, a felhívásban körülírt pontozatok szerint himlős betegeiről tudósítást adjon, miszerint a hatóságnak nemcsak a meghaltak, hanem a himlős betegek számáról és azoknak be vagy be nem oltottságáról is legyen tudomása, mert csak így lehet a járvány keletkezését, emelkedését s hanyatlását, és a mi a fő, a betegedési s halálozási viszonyokat és az oltás sikerét kellően megítélni.

A szóban levő felhívási s bejelentési / alatti *minta* a következő volt :

/ Szab. kir. Pestváros hatóságától. A tiszti főorvosi hivatal által.

T. cz..... orvos urnak.

Felhívás valamennyi pesti orvoshoz a himlős betegeknek kimutatására.

A statisztikai adatok gyűjtésének czélját, hasznát, szükségességét felesleges volna szakértőnek magyarázni. Bizonyosan mindenki készséggel fog a felhívásnak megfelelni, mely a fennálló szabályok értelmében a fővárosi hatóság által f. évi 1904. szám alatt hozott határozatánál fogva e „kimutatási ir” megküldésével hozzá intéztetik.

A kimutatásra vonatkozó eljárásnál figyelembe ajánltnak :

1-szor. Ily „kimutatósi ív“ minden pesti orvosnak küldetik. — Ha mégis valakinek kezéhez nem jutna : a barátok terén 8. szám alatt működő városi statisztikai hivatalnál kapható, honnét jövőre a himlő-járvány tartama alatt annyiszor, a mennyiszer szükséges, az orvos urak megkeresésére — a pósta útján leendő visszaküldéshez megkívántató levéljeggyel ellátva — fog kiszolgáltatni, oly czélból, hogy oda a rovatok betöltése után havonként kétszer, t. i. a hó 15-ik és utolsó napján visszaküldessék.

2-szor. A tudományos czélra megkívántatik, hogy az első kimutatásban a himlő-járvány kezdetétől, t. i. 1871. október hótól a jelen időig, 1872. april 30-ig észlelt esetek rovatonként feljegyezve befoglaltassanak.

3-szor. Hol a kérdések természete megengedi, sőt igényli, czélszerű, az egyöntetűség elősegítésül „Igen“ vagy „Nem“-mel felelni.

4-szer. Az „Észrevételek“ rovatába a többi rovatokban nem foglalt, egyes eseteknél különlegesen előfordulható fontos körülmények s mozzanatok vehetők, milyenek a betegség ritkább bonyodalmai, utóbajai, a fertőzés kimutathatósága stb. Feljegyzendő, ha az egyén a himlő valamelyik alakjában már szenvedett. Az „Észrevételek“ közé irandó az is, ha a himlős-beteg más orvos gyógykezelése alá vagy kórházba megy.

5-szor. Az orvos a beküldendő ívet sajátkezűleg írja alá, lakását is feljegyezvén

Ö s s z e g e s k i m u t a t á s .							
	férfi	nő	oltott	nem oltott	felölt	gyermek	általában
Az utolsó, t. i. 187.....hó.....tól 187.....							
.....hó.....ig terjedő kimutatás szerint gyógyítás alatt maradt:							
A bent kitett 187.....évi.....hó.....tól							
187.....évi.....hó.....ig szaporodott: .							
Összesen . . .							
Ezek közül:							
meggyógyult:							
meghalt:							
ápolás alatt maradt:							
Összesen . . .							

K i m u t a t á s

orvos által gyógyított himlős-betegekről az 187. évi hó -tól 187. évi hó -ig terjedő időszakban.

[illegible]

Ezen felhívási minta szétküldésének nem lett eredménye, s az üdvös célt nem lehetett elérni, mert a gyakorló orvosok közül, noha ezt a budapesti orvos-egyesület is sürgette, kevesen feleltek meg a felhívásnak, nagy része azoknak sem, kik az egyesületben leginkább mellette voltak.

Hasonlóan nem lett eredménye az 1-ső és 2-ik pont értelmében, a magy. kir. miniszteriumhoz terjesztett kérelemnek, mely a központi himlőoltó intézetre s az oltó anyagnak tehénhimlővel eredeti forrásból leendő megújítására, és az egyetemi kórokozókból s katonai kórházakból küldendő kimutatásokra vonatkozott. Megtagadtatott a kormány részéről az is, hogy a gyakorló orvosokhoz és azoktól visszaküldendő, himlőjárványi statisztikai ívek bérmentesek, póstabélyeg nélküliek lehessenek.

A többi pontokban foglalt határozatok, mint már érintve volt, erélyesen foganasítottak, nevezetesen a 4-ik pontban a tanuló ifjuságra vonatkozók szigorúan teljesítették; a közönség nyomtatásban szétszotott kimerítő értesítésben ismétlen figyelmeztetett a védhimlő oltásra és újra oltásra, és egyéb a himlő ellen alkalmazott s továbbra is alkalmazandó eljárásra.

Felhozatnak ezen értesítésben a himlő-oltás mellett a tudomány, az eddigi hosszas tapasztalás tárházából felhozható érvek, s egyéb statisztikai adatok, hivatkozás történik az épen uralgó járványról szóló „Kimutatásokra“, melyek megdönthetetlenül igazolják: miként a himlőben megbetegedettek, s főként a megholtak legnagyobb része nem volt beoltva, hogy e szerint az oltás nemcsak a megbetegedés, hanem a kór rosz lefolyása, szerencsétlen végződése ellen is bir óvhatással, a mennyiben a beoltottaknál, ismét oltottaknál, ha ezek — kivételesen — megkapják is a betegséget, a szenvedés és veszély hasonlíthatatlanul, kevesebb; miről a közönség az uralgó járvány alatt saját tapasztalásából győződhetett meg. A mult 1872-iki május hóban meghalt 102 egyén.

Ezek közül:

Felnőtt 24	{	oltva	13
		nem oltva	11
Gyermekek	{	oltva	8
		nem oltva	70
Tehát összesen beoltva csak			21
Be nem oltva pedig			81
			Összesen 102 egyén.

Megneveztetnek a helyek, hol minden városrészben az oltás és újra oltás minden díj nélkül történik.

Meghagyatik, hogy a beoltottak ugyanott, hol az oltás történt, 8 nap mulva megjelenjenek, magukat utánszemen bemutassák. Magától értetik, hogy a gyermekeknek azt teljesíteni a szüleknek válik kötelességükké. Ezen *utánszemlét* a beoltottnak önérdeke igényli, miszerint orvosi szemle által határozassék meg, vajjon sikeres volt-e az oltás, és hogy az oltásról szóló *bizonyítványt* megkaphassa.

Ugyancsak ezen értesítés a megbetegedés esetében a himlő ellen a gyógy- és óveljárás főbb pontjait is tartalmazza, nevezetesen:

1-ször. Kiemeltetik, miként a himlős betegek körül követendő gyógy-eljárás igen egyszerű, leginkább a helyes magatartás s jó ápolásra szorit-

kozik; mindamellettt jókor kell orvosi segílyt keresni, hogyha veszély mutatkozik, elhárittathassék.

2-szor. Az óveljárásnál azon tényből kell kiindulni, hogy a himlő, álhimlő, himlőcske, tehát a himlő minden alakban ragályos betegség; miszerint a himlős beteget hozzátartozóitól lehetőleg el kell különíteni; úgy hogy azzal, annak ápolóival, ürülekeivel, úgy szintén az általa használt beszenyezett tárgyakkal az érintkezés kikerültessék; mert a ragályozás ezek által is terjedhet; azért

3-szor. Ugyanily czélból a himlős beteg ápolói, hozzátartozói gyakran mosakodván, a legnagyobb tisztaságra törekedjenek; tartózkodjanak a látogatásoktól s másokkál közlekedéstől; ily családból legalább 4 hétig a tanulók se menjenek iskolába.

Maga a himlős beteg teljes felgyógyulás után, ha a bőrhámlás beveződött, tiszta, illetőleg fertőtlenített ruhában jelenhet meg társaságban.

4-szer. A szoba, hol a beteg fekszik, folytonosan szellőztessék, még pedig télen is, mert a friss levegő az ily betegeknek hasznos. Azon edényekben, melyekbe a betegek bármínemű ürülekei jutnak, czélszerű nagyobb mennyiségű vízben kénsavas vasoldatot — zöld gáliez — tartani, az ürülekeket így fertőtlenítve az árnyékszékekbe önteni. A szobából minden felesleges bútor, ruha s egyéb eszköz távolittassék el. — Az ott maradt tárgyak pedig valamint a helyiségek, betegség után fertőtlenítendők. Az ily fertőtlenítés történik sokáig tartó szellőztetés, forró lúggal, vasgáliez oldattal való mosás, surolás, meszelés által; az értéknélküliek — mint p. o. az ágyból a szalma — elégetendők,

5-ször. Ha a betegek szállása szűklévén, elkülönítése, kellő ápolása nem eszközölhető, legezélszerűbb azt mindjárt az előjelek feltüntével az ily czélra rendezett városi kórházba adni, még pedig a gyermekeket a gyermekkórosházra. A szabad levegő, a kórházba vitel a himlős betegnek nem árt.

6-szor. A himlőben meghalttól, s a vele érintkezésben volt tárgytól — a ragály miatt — őrizkedni kell. A hulla és ruházata chlormészporral behintetvén, gyorsan koporsóba teendő, és az a hivatalos kémlés után azonnal lezaratván, pompa, kíséret nélkül a rendes időnél előbb is eltemethető.

Ott, hol a hulla elkülönítése lehetetlen, nagyon czélszerű azt a városi diszes halottas terembe szállítatni, honnét a temetés a félnek terhelhetése nélkül szabályszerűleg történik.

Végezetül ezen értesítésben felhívja a hatóság Pest város felvilágosodott, mivelt lakosságát, valamennyi hivatalos közegét, különösen a lelkészi és tanítói kart, az összes egészségügyi személyzetet, hogy a fönnebb előadottakat az emberiség érdekében a közönségnek ajánlja, és azoknak megtartását, fogatosítását minden lehető módon elősegíteni törekedjék.

A mi e járvány lefolyását illeti, már fönnebb érintetett, miként az belés külterjében rendkívüli volt. Rendkívüli makacsság, tartósság és halandóság tekintetében.

A járvány kezdődött 1871. évi október hóban, s tetőpontját 1872. évi januárban már elérte, de azért még azon év október haváig nagyobb foku maradt, azontul csekélyebb mérvben, s végre csak szórványosan mutatkozott, mint ezt az itt // alatt látható kimutatás kitünteti.

Kimutatás

Pestvárosban a himlőről 1871. október 1-től 1873. október 31-ig.

(Lakosság száma 200.000.) *)

Folyó szám	Év	H ó	Az előbbi hóról beteg maradt	Szaporodott	Összesen	E b b ő l			A járvány egész tartama alatt összesen mai napig			
						meggyógyult	meghalt	gyógykezelés alatt maradt	megbetegedett	meggyógyult	meghalt	gyógykezelés alatt maradt
1	1871.	október	—	175	175	50	81	44	175	50	81	44
2	"	november	44	267	311	138	115	58	442	188	196	58
4	"	december	58	331	389	150	148	91	773	338	344	91
3	1872.	január	91	349	440	196	156	88	1122	534	500	88
5	"	február	88	268	356	170	124	62	1390	704	624	62
6	"	márczius	62	237	299	145	108	46	1627	849	732	46
7	"	április	46	254	300	147	105	48	1881	996	837	48
8	"	május	48	271	319	167	102	50	2152	1163	939	50
9	"	június	50	252	302	215	67	20	2404	1378	1006	20
10	"	július	20	212	232	127	73	32	2616	1505	1079	32
11	"	augusztus	32	130	162	95	50	17	2746	1600	1129	17
12	"	szeptember	17	104	121	56	45	20	2850	1656	1174	20
13	"	október **)	20	82	102	52	36	14	2932	1708	1210	14
14	"	november	14	48	62	31	25	6	2980	1739	1235	6
15	"	december	6	51	57	35	15	7	3031	1774	1250	7
16	1873.	január	7	60	67	33	19	15	3091	1807	1269	15
17	"	február	15	30	45	26	8	11	3121	1833	1277	11
18	"	márczius	11	44	55	35	11	9	3165	1868	1288	9
19	"	április	9	48	57	33	12	12	3213	1901	1300	12
20	"	május	12	48	60	40	15	5	3261	1941	1315	5
21	"	június	5	43	48	23	13	12	3304	1964	1328	12
22	"	július	12	21	33	18	10	5	3325	1982	1338	5
23	"	augusztus	5	29	34	18	8	8	3354	2000	1346	8
24	"	szeptember	8	22	30	12	11	7	3376	2012	1357	7
25	"	október	7	53	60	33	15	12	3429	2045	1372	12
Összesen . . .			—	3429	—	2045	1372	—	—	—	—	—

*) Az 1870. évi népszámlálás szerint az összes lakosság száma 200.476 ugyan, de itt kerekszám vétetett.

**) A betegség járványosan kezdődött 1871. október hóban, s nagyobb foku volt 1872. október 30-ig, azontúl csekélyebb mérvben s végre csak szórványosan mutatkozott.

E két évre vonatkozó pontosan kidolgozott táblázat szabatosan mutatja a járvány kezdetét, emelkedését, tetőpontját, alábbszállását, szórványossá váltát, veszélyességét, szóval a betegezés és halálozás hullámzását és a betegek, gyógyultak, meghaltak összes számát.

Megjegyzendő, e táblázatra

1-ször, hogy azért van nagyobb időközre terjesztve, hogy előtűntetve legyen, miszerint a járvány alábbszállása után következő hónapokban a himlő meg nem szűnt, hanem, bár kisebb számban, mint Budapesten járvány nélkül is lenni szokott, folytonosan tartott;

2-szor, hogy e táblázaton nem az egész városban előfordult himlős betegek, hanem csak a kórházakban, magán és nyilvános gyógyintézetekben s hatósági kerületi orvosok által gyógyítottak foglalvák, mert, mint már előbb sajnosan elmondatott, azt el nem érhattük, hogy a magános orvosoktól, a katonáktól s egyetemi kórodákból, a himlős betegekről „Kimutatásokat” kaphattunk volna; mely körülmény a halálozási viszony megítélésénél különös figyelmet érdemel; a himlőben elhaltak ugyanis mind bejelentetvén, a megbetegedettek pedig nem, a betegezési s halálozási arány, vagyis százalék sem vehető ki; s egyéb statistikai viszonyok, p. o. az életkorra, nemre, foglalkozásra vonatkozók is, annyira hiányosak, miszerint kimerítően alig tárgyalhatók, azért csakis a hivatalos jelentésekből teljesen constatálható, nagyobb jelentőségű adatokat akartam megismertetni, melyekből végeredményül kiemelhető, hogy a betegezés, s különösen a halandóság a Teréz-, József- és Ferencz-város külrészein, a be nem oltott szegény gyermekek között mutatkozott legnagyobb mérvben.

A himlő és védhimlőoltás történetében a legközelebbi időből két nagy-szerű eseményről kell megemlékezni.

Az egyik az 1873. évben Bécsben tartott nemzetközi közegészségügyi, gyűlekezet, melyen küldött által Pest is képviselve volt.

E nagy részvétellel tartott gyűlésen mindjárt az első ülésben a himlő vétetett első tárgynak, s a feltett kérdések megvitattatván, csaknem egyhangulag 5 szavazat kivételével mondatott ki a határozat, miként a III. nemzetközi orvosi congressus a védhimlőoltást szükségesnek tartja, s ajánlja a kormányoknak a közös oltás kötelezettség végrehajtását.

A másik, hazánkra s fővárosunkra még fontosabb esemény, hogy az 1876. országgyűlés a közegészségügy rendezéséről szóló XIV. törvényczikkbe iktatta a himlőoltás kötelezettségét; e szerint a törvény parancsolja, hogy minden arra való gyermek beoltassék, illetőleg újraoltassék. — Mennyi óhajtas hangzott el e törvények után, hány kérelem adatott a kormányhoz évek hosszú során, ha valaki a himlőről s himlőoltásról beszélt, ha járvány mutatkozott, minden oldalról nyilvánult a kívánság, hogy a kényszeroltásra törvény alkottassék, már jó ideje, hogy megvan a törvény, de a himlősök s járványok s ezek által okozott halálozás száma nem kevesbedett, nem külö-

nösen fővárosunkban, hol a statisztikai adatok szerint e nyavalya folytonosan nagy mérvben dúl, s szedi áldozatait; az is a fővárosi statisztikai hivatal által van kimutatva, hogy évenként a gyermekeknek alig $\frac{1}{4}$ része oltatik be; miből könnyen megmagyarázható a betegség terjedése. Azonban e tekintetben is éppen most van tárgyalás alatt a czélszerűbb s szigorubb szabályok és intézkedések életbeléptetése.

Itt, a hol tudjuk, miként kell a bajon segíteni, hol erélyes eljárás az elhírhedett fővárosi halandóságot is csökkentené: a halogatás, hanyagság megbocsáthatlan bűn lenne.

Végezetül még a himlő és himlőoltás történetéhez tartozik az ország és fővárosnak oly rég táplált, annyiszor kifejezett, de teljesedésbe soha se ment óhajta, kérelme: egy országos tehénhimlő-oltó intézet létrejötte iránt; hol a védhimlő-anyag, az oltónyirk eredeti forrásból megújíttathassék. Hisszük, hogy annyi várakozás után ezen nagy hiányon segítve lesz annyi-
val inkább, mert az 1876-ik XIV. törvényezikk 99. §. ezt a belügyminiszternek meghagyja.

II. A roncsoló toroklob.

A roncsoló toroklob története. Új betegség-e az általában és különösen hazánkban? Rácz Sámuel tanártól e kór ismertetése, leírása. A diphtheria és croup azonossága. Városhatósági s gyermekkórházi adatok. A végeredmény.

A roncsoló toroklob a legutóbbi években pusztításai által a fővárosban és szerte a magyar hazában a figyelmet nagyban magára vonta, s a század elején Brettoneau által használni kezdett neve alatt azon hitet költötte fel a lakosságban, hogy a diphtheria új baj, mely az új kor életviszonyai közt keletkezett, s a civilisatio fattyuhajtásain fejlődik nagyra. Ez csalódás.

Az ó korban is pusztított e baj, a sanscrit iratokban *D'hamanture* Pythagorás korából írja le, s az „*askara*“ mint járványos baj a Talmud szerint, valószínűleg diphtheria volt, legalább *Rashi*, a talmud és ó-testamentum tudós magyarázója annak tartja. Aretaeus Kr. u. az első században oly pontosan írja le, hogy rája lehet ismerni, jöllehet akkor *ulcus aegyptiacum*, *ulcus syriacum* név alatt ismerték, mely baj leginkább Syria, Caelesyria és Egyiptomban pusztított azon korban.

Nem is szünetelt a baj soha. *Aretaeus* után 2 századdal *Actius* észlelte, míg 380-ban Kr. u. Kelet-Európában dühöngését *Macrobius* jegyezte fel, azt irván róla, hogy rémitőn és hosszasán tartott dühöngése a gyermekek között, de számos felnőtt ember is meghalt benne. A VI. században *Actius Amidas* ír róla.

A XVI. század második felében Europa majd minden tartományát bejárta, *Fosterus* 1557-ben Hollandban, *Antonio Saglio* Nápolyban és Siciliában, *Baillou* 1576-ban Franciaországban látta dühöngeni, 1583—1613 között Spanyol-, Angolországban töltötte meg a temetőket, s több ízben végig sujtott Németországon és Észak-Amerikán.

Cornwallisban 1749—50-ben uralgott egy baj, melyet dr. John Starr „*morbus strangulatorius*“ névvel illet. A „*Philosophical Transactions*“-ban azt írja, hogy „fehér testek látszanak a szájjpadon és mandolákon“, lerajzolja a hörgők lenyomatát mutató álhártyákat, felemlíti, hogy a hólyaghuzó helyén fehér izzadmány rakódik le, szóval előadásából rá lehet ismerni a diphtheria kékére.

Ugyancsak 1750-ben *Huxham* műve „Dissertation on the malignant ulcerous sore-throat“ tesz bizonyosságot arról, hogy a diphtheriát mint bajt ismerték; hogy az Angliában pusztított is sokszor, kitűnik abból, hogy dr. *Home* 1765-ben, leírván a baj elterjedését Scotiában, először használja annak népies nevét, a „*croup*“ nevet, megjelölésére, mely annyi zavart okozott s okoz ma is a tudományos világban a Bretonneau által életbelépett elnevezéssel szemben.

Hogy Magyarországon sem volt ismeretlen a baj, hogy méltányolták veszélyességét és valóban pusztíthatott is, kitetszik azon igen tömött leírásból, mely Rácز Sámuel, pesti egyetemi tanár „Orvosi praxis“ czímen 1801-ben megjelent munkája I. része 118. és 119. lapjain oly hiven rajzolja elénk a diphtheriát.

„A valóságos és jó indulatú torok gyulladás, ha felettebb kemény is és igen veszedelmes, még is ritkán válik fenévé.

De ellenben gyakran más *gonosz indulatu torok gyulladás* is támad, melly csak a' toroknak színében helyhezteszik és olly nagy, 's oly feszes daganatot nem is tsinál, mint az igaz torok-gyulladás: Illyenkor a' fájdalom inkább égető, mintsem nyílaló; a' meg-gyuladott rész setét-veres, avagy barnás; ritkán terjed-ki egyenlőképpen, hanem csak főtönkint, avagy barázdánként; a' nyelés kezdetben nem igen alkalmatlan; a' pulsus-is nem sokkal gyorsabb, mint az egészségben. Az illyen betegek arról panaszkodnak, hogy az ő hajló tagjai bádgyattak, mintha meg-verettettek volna, hogy a' fejek nehez, és nem sokat szomjuhoznak.

Ez a' torokgyulladás azokat szokta ostromolni, a' kiknek tsipős, sülyes, lankatt, és rothadásra hajlandó vérek vagyon.

Ha ez a gyulladás felettebb gonosz indulatu, akkor az ő színe hamar meg-változik és fekete kékké, az az: szederjessé válik: Imitt amott tsipős híg materiával tellyes hólyagotskák támadnak, mellyek rövid időn fekélyekké válnak, melyek mind a' körül levő, mind az alattvaló részeket ki rágják, és gyakran a' nyelőségében, a' gyomorban, és a' mej-esont alatt kemény égést okoznak, azonban a' lélekzés meg-büdössödik: Némelylykor ezek a' fekélyek valami *szalonna forma héjjal* bé-boritatnak, avagy belöllek valami *gomba forma*, setét veres, és feketés *hús* nő ki; végre az ilyen fekélyek az egész torkot, a' nyelvnek némelly részeit, és a foghust, gyakran az egész szájjat is el-foglalyák, mely miatt a' beteg igen nehezen, és égő fájdalommal nyel, néha a szájnak bőre egészszen fel-válik, és valami rothatt higsággá változik, azonban a betegek elgyengülnek, a pulsus meg-lágyul, és meg-kitsinül, végre gyötrődés és gyakran hirtelen halál.

Ki ne lelné fel ezen leírásban a diphtheria hártvás és üszkös alakját?

Ugy látszik, hogy a mult század vége felé ezen baj épen ilyen vészes

alakjában dühöngött a fővárosban, különben nem írná le oly hiven azt az egyetemi tanár, ha nem közvetlen tapasztalásból merítette volna adatait.

Be kell azonban vallanunk, hogy bár ily szépen rajzolja Rác a *gonosz indulatu torokgyulladás* képét, távolról sem tünteti azt, mint külön bajt elő, holott Bard Sámuel 1771-ben New-Yorkban az „*angina suffocativát*“ a többi torokbajoktól elkülöníti, mint olyat, *mely már a lélegzet által is ragályoz*; sőt még nem is sejti, hogy később a II. részben leírt *cynanche laryngea*, melyben „a köhögés vagy száraz, vagy genyedtség forma s néha hártvás darabokkal is elegyes pökéssel nedves“, mely veszedelmes, „ha reá tüdőgyulladás kövötközik“, az előbbivel rokonságban van; — pedig róla szólva kiemeli, hogy „közönségesen végződik 1) *resolutióval* stb., 2) a larynxnak avagy tracheának *megkeskenyedésével*, ha pseudomembrana formáltatik a ki-izzadott lymphától, mely jöllehet ritkán támad, de mégis a nehéz lehellés és néha a rekedező szó holtig meg-marad. Néha kemény köhögéssel egész tubus vette-tett ki az *pipiens anginában*, melyet ez a pseudomembrana csinált 3) *megful-ladással* az helybeli akadálytól, *ha igen sok a genyedtség forma materia*. A gyermekek többnyire meg-halnak a betegségnek negyedik napján, mások a nyöltzadik nap, gyakran azért, *mert nem tudják kivetni ezt a materiát*, 4) *gan-graenával*“ stb.

Láthatjuk ezen idézetekből, hogy azon zavar, mely a croup és diphtheritis nevezete alatt leírt kórfolyamatok felett, egymással összeérő és találkozó jeleik daczára mai napság is fennáll, már ekkor tényleg fennállott.

Midőn ezen tényt megállapítom, nem bocsátkozom annak tudományos bonczolgatásába, kinek van igaza; úgy látszik azonban, hogy a francia orvosok nézete a helyes, kik nem kétkednek a fölött, hogy a *hártvás croup* mindig diphtheriticus; miszerint helyesen cselekszik a főváros statistikai hivatala, midőn a croup és diphtheria eseteket egy számba foglalja össze.

A diphtheriának főleg a gégében székelő hártvás alakja a fővárosban a szárad elejétől fogva majd mindig fel-felütötte fejét: Auch die häutige Bräune kommt bei uns sehr häufig vor und rafft viele Kinder weg. (— írja dr. Anton Jankovich „Pesth und Ofen mit ihren Einwohnern dargestellt“ ezimű művében 1838-ban.) Der häufige Temperaturwechsel besonders bei herrschendem Nordostwind gibt Veranlassung zu dieser Krankheit. Kinder bis zum 8. Jahre sind dem Croup am meisten unterworfen. Schon der Name dieser Krankheit setzt die besorgten Mütter in Furcht und Schrecken stb. A baj meglehetősen ismeretes volt gyakoriságánál fogva a nép előtt is, innen a félelem és ijedtség már neve hallatára is. Veszélyességétől való félelem a hagyomány útján szállhatott át, mert 1838 körül oly enyhe volt lefolyása, hogy a cuprum sulfuricum hatásának rója fel Jankovics azt, miszerint „Seit fünf Jahren verlor ich wenigstens keinen Kranken daran; obwohl mir mitunter auch recht heftige Fälle vorgekommen sind.“

Az üszkös alakról Jankovics egy szót sem szól, pedig előfordulhatott az, mert dr. Schöpf egy 1840-ről szóló kórházi jelentésében különös súlyt fektet arra, hogy 600-at meghaladó beteg közt „*bár 19 szenvedett toroklobban, egyetlen egy hártvás vagy üszkös alakot nem észlelt.*“ (Orvosi tár 1841.)

Nem emelné ki e tényt, hogyha nem lett volna ritkaság a hártvás és üszkös torokbaj hiánya Budapesten.

Kijelentésével tehát bizonytságot tesz arról, hogy hártvás és üszkös torok, gégelob Budapesten ismert betegség volt már a század első felében, de bizonytságot tesz arról is, hogy 1840-ben a baj felette ritka lehetett, vagy épen elő sem fordult.

Mai napság e szerencsével nem dicsekedhetünk.

Már az ötvenes évek vége felé ezen bajnak, mely az akkori orvosi kimutatásokban, mint angina membranacea, Mund und Rachencroup, laryngitis membranacea, laryngitis pseudomembranacea, sőt diphtheritis neven is szerepel, kezdenek több esetei mutatkozni.

A tiszti főorvos és statisztikai hivatal kimutatásai szerint

1857. évben a halottak közt feljegyezve	angina membranacea	56 = 1.52 %
" " " " " "	diphtheritis . . .	6 = 0.16 %
összesen . . .		62 = 1.68 %
1858. " " " " " "	angina membranacea .	78 = 1.7 %
" " " " " "	száj és torokcroup .	11 = 0.24 %
összesen . . .		89 = 1.94 %
1859. " " " " " "	laryngitis membranacea	34 = 0.82 %
" " " " " "	diphtheritis	12 = 0.29 %
összesen . . .		46 = 1.11 %

1860. évben június 17-én dr. Bókai egyetemi tanár a diphtheritis igen veszélyes alakját észleli, s még ugyanazon évben más hármát, s ezekről a magyar orvosok és természetvizsgálók Budapesten 1863-ban tartott nagygyűlésén jelentést is tesz.

1861. évből jelentéseink hiányosak, azonban a baj ezen évben sem szünetelt, mert magában október hónapban is torokgyík nevezet alatt 8 haláleset van feljegyezve.

1862. évben 5593 halott között 176 volt torokgyíkban elhalt egyén, vagyis volt 3.17 %, a mely szám az 1857. év 1.68 %, 1858. év 1.94 % és 1859. év 1.11 %-kához képest nagyfoku emelkedésre mutat.

1863. év valamivel kedvezőbb volt, torokgyíkos halott csak 1.13 % található a halottak között.

1864. évben 6570 halott között torokgyíkban elhalt 118 van felszámítva, vagyis a halottak 1.8 %.

1865—1868-ig, bár esekélyebb mérvben, voltak mégis esetek,

1869-ben hártvás torokgyíkban elhalt 106 vagyis 7616 közt 1.4%. Szóval mondhatjuk, hogy a hatvanas évek alatt ezen betegség szünetet nem tartott, bár kifejezett s oly rémitő járványnya nem fejlődött, mint az utolsó évtizedben, s ez lehet oka is, hogy *csak torokgyík nevezet alatt kereshetjük a croupot és diphtheritist.*

1872. évben 9474 halott között van hártvás toroklob 35, roncsoló toroklob 3, hártvás torokgyík 94 vagyis összesen 132 egyén = 1.4%.

1873. évben 11208 halott között van hártvás toroklobban 21, diphtheritisben 19, hártvás torokgyík 101, a mely számok egyenkint bár növekedést mutatnak az 1872. évihez képest, összesen mégis 141 esetet, az elhaltak összegében 1.3% képvisel, vagyis a két év a már a hatvanas években megszokott, rendes határok között mozog.

1874. évben 12,869 halott között croup van 93, diphtheritis 120 vagyis összesen 1.7%.

1875. évben 12,046 halott között croup 129, roncsoló toroklob 161 = 290 az az 2.4%.

1876. évben 12,297 halott között croup 147, diphtheritis 193 = 340 azaz 2.8%.

1877. évben 12,644 halott között croup 272, roncsoló toroklob 297, összesen 569 = 4.5%.

1878. évben 12,874 halott között croup 330, diphtheritis 334, összesen 664 azaz 5.1%.

1879. év első felében croup 100, diphtheritis 128, összesen 228 egyén 6679 halott között, azaz 3.41%.

Ezen kimutatásnak áttekintéséből kiviláglik, mit egyébiránt bizonyít a második, a gyermekkórház rendelkezéseire járó croup és diphtheriában szenvedők táblázata is, hogy

a) a fővárosban az ötvenes évek óta croup és diphtheria esetei mindig fordultak elő;

b) hogy e két betegség első, bár nem nagymérvű emelkedései az 1862. és 1864. évekre esnek;

c) hogy a baj 1869. óta folytonosan emelkedett, s míg előbb a ragályos bajnak croupos esetei voltak tulsulyban, s az üszkös esetek 1872 és 1873-ban is (diphtheria név alatt) az egyének igen kis százalékát ragadták csak el; 1874 óta az üszkös, roncsoló folyamatok esetei mai napig mindig túlhaladják a hártvás esetek számát, mindannak daczára, hogy ezekben sem történt apadás; sőt 1878-ig bezárólag a croupos esetek a roncsoló folyamattal járó esetek számával arányban növekedtek, s a jelen év folyamában, jöllehet január—júniusig bezárólag mind a két baj némi apadást mutat, nem tudhatjuk, a késő ősz hónapjaiban az esetek szaporodásával nem fogja-e elérni

azon magas számot, mely 1878-ban csaknem 6%-kal szerepel a croup és diphtheria áldozataival az összes halottak közt?

d) hogy a két baj oly karöltve jár egymás mellett, mintha édes testvérek volnának, s felette nagy előzékenységet tanusítanak egymás iránt, egyik a másiknak szabad utat hagy, egymást el nem hagyják, egymás véres nyomdokait lépésről lépésre követik, épen csakhogy el nem érik egymást.

Maga ezen együttjárás, ezen szoros viszony elég bizonyíték volna a két baj rokonságáról, ha híres orvostanárok, a kórbonecztan corypheusai, nem nyilatkoztak volna is a két baj ugyanazonossága mellett.

Ezen együttjárás azonban nemcsak a halálozás kimutatásából tűnik ki. Alább megtekinthető a „Szegény-gyermekekórházba“ rendelés végett hozott croupos és diphtheriás gyermekek táblázatos kimutatása; s futó pillantást vetve rája, meggyőződhetni, hogy a miket fentebb a—d pontok alatt a halálozásokból levontunk, ugyanaz ismétlődik évről évre, a gyermekekórház betegei közt croupban és diphtheriában szenvedők képében; a bajok hanyatlása, emelkedése, egymáshozzi viszonya, szóval a betegedés képének vonásai csaknem teljesen egybeillenek a halálozás viszonyaival.

Ezen összhangzóság azonkívül a viszonyok hű visszatükrözésének bizonyítéka is egyuttal.

E baj előjvetelét sokan igyekeznek a lebészeti tünetekkel s az évszakok változásaival viszonyba hozni, azonban valamint a többi járványról, úgy itt is okbeli viszony ki nem mutatható; áll ez a bacteriumokról is. Bizonyos csak az — mint már a bevezetésben megjegyeztetett — hogy e betegség *önmagától* is keletkezhetik s ragály által terjed, tehát fertője bentermő — entogen —. Vannak oly tudósok is, kik származását gerj által lehetőknek, fertőjét künnbentermőknek — amphigen — e szerint a kórt contagio-miasmaticusnak *) tartják. Fertőző természete tehát így vagy amúgy kétségbevonhatlanul elfogadott levén, kell hogy az óvszabályok felállításában ez szolgáljon vezérelvül.

Láttuk eddig, hogy Budapesten a diphtheria-halálozás a mult évben érte el tetőfokát, az ég kegyelméből talán jövőben apadni fog; ezen remény azonban ne ringasson tétlen álomba, annyival kevésbé, mert hiányos statisztikai adataink mellett, melyek csak a halottakról beszélnek, a betegesedések mérvéről még fogalmunk sincs, azt sem tudjuk, a halálozás a betegek közt nagy volt-e vagy sem?

*) Gerjre — miasma — mutat, hogy újabb időben Pestmegyében is fordulnak elő helyek, hol e betegség — mintha csak malaria-tájkór volna — évek óta kisebb-nagyobb fokon uralkodik. Erről híres Félegyháza, hol a lakosság száma a járvány kiütésekor 21.313 volt, a betegség kiütésének napja 1877. év június 26-ika. E naptól, vagyis a betegség kiütése napjától, f. é. július hó 26-ik napjáig bezárólag megbetegedett 2424 egyén, meggyógyult 1348, meghalt 1071, ápolás alatt maradt 5.

Pedig érdekes ezt is tudni. Hogy a croupos és diphtheriás betegek gyógykezelésének eredményéről, vagyis a valószínű halálozásról képet nyerjünk, alkalmasnak tartom a gyermekkórházban magában ápoltak gyógyeredményeit vizsgálat alá venni, hogy ezen adatokról következtetést vonhassunk arra, hány gyermek szenvedhetett valószínű számítás szerint Budapesten diphtheriában?

A gyermekkórházban kezelt croupos és diphtheriás betegek
1855. jan. 1-től 1879. jun. 30-ig. *)

Év	C r o u p					D i p h t h e r i a				
	Maradt	Fel-vétetett	El-bocsát-tatott	Meghalt	Vissza-maradt	Maradt	Fel-vétetett	El-bocsát-tatott	Meghalt	Vissza-maradt
1855	—	7	5	2	—	—	1	1	—	—
1856	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—
1857	—	4	3	1	—	—	—	—	—	—
1858	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
1859	—	2	—	2	—	—	2	2	—	—
1860	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
1861	—	4	2	2	—	—	1	—	1	—
1862	—	12	4	7	1	—	—	—	—	—
1863	1	8	4	5	—	—	—	—	—	—
1864	—	3	1	2	—	—	5	3	2	—
1865	—	1	—	1	—	—	5	2	3	—
1866	—	2	1	1	—	—	3	1	1	1
1867	—	1	1	—	—	1	4	2	3	—
1868	—	5	—	5	—	—	3	1	1	1
1869	—	5	3	2	—	1	8	5	3	1
1870	—	6	2	4	—	1	5	5	1	—
1871	—	3	2	1	—	—	1	—	1	—
1872	—	2	1	1	—	—	3	2	1	—
1873	—	4	2	2	—	—	1	—	1	—
1874	—	4	—	4	—	—	9	3	6	—
1875	—	8	4	4	—	—	4	2	2	—
1876	—	12	7	5	—	—	30	11	19	—
1877	—	7	2	3	2	—	12	5	7	—
1878	2	5	1	6	—	—	15	7	8	—
1879 jan.-jun.	—	2	1	1	—	—	6	2	4	—
Összesen	3	111	47	64	3	3	118	54	64	3
	halott 57.6%					halott 54.21%				

A gyermek-kórházban a leghézszerűbb és leggondosabb kezelés mellett elhalt ezen táblázatos kimutatás szerint croupban 57.6%, diphtheriában

*) A ronesoló toroklóbra vonatkozó adatok gyűjtésében Dr. Dulácska Géza szives volt segíteni; fogadja ezért ügyfeli köszönetemet. A szerző,

54.24 %, vagyis a két baj számait összegezve, a felvett 229 betegből elhalt 128 vagyis 55.8 %.

Ha ezen számokból, tekintettel a Budapesten elhaltak összegére, kikutatni akarjuk, hány gyermek szenvedhetett az egész városban croup és diphtheriában, nem véve kedvezőtlenebbnek, — már nem hibáznánk — a betegek közül való elhalást a városban, mint a kórházban, feltehető, hogy legalább is 4000 gyermek szenvedett benne 1872 óta.

A gyermekkórházban megfordult betegek nemét s korát tekintve :

Év	C r o u p						D i p h t h e r i a					
	N e m		K o r				N e m		K o r			
	fiu	leány	1 éven alul	1—3	3—7	7—14	fiu	leány	1 éven alul	1—3	3—7	7—14
1855	7	4	1	7	2	1	1	—	—	—	1	—
1856	2	—	—	—	2	—	1	—	—	1	—	—
1857	4	1	—	2	2	1	—	—	—	—	—	—
1858	5	6	1	3	7	—	—	—	—	—	—	—
1859	3	2	—	3	2	—	—	4	—	1	2	1
1860	—	4	—	3	1	—	1	2	—	3	—	—
1861	11	8	2	8	8	1	—	1	—	—	1	—
1862	13	11	2	12	7	3	—	—	—	—	—	—
1863	3	9	1	7	3	1	—	—	—	—	—	—
1864	7	4	2	2	5	2	3	4	1	1	4	1
1865	4	7	—	5	6	—	8	5	3	6	4	—
1866	6	2	2	4	2	—	1	3	—	2	2	—
1867	1	3	—	1	3	—	13	9	3	9	8	2
1868	9	10	1	5	12	1	9	14	2	7	11	3
1869	7	2	1	4	3	1	8	11	3	4	8	4
1870	6	5	1	3	4	3	9	10	—	8	8	3
1871	5	4	1	5	2	1	9	15	1	12	10	1
1872	1	2	—	2	1	—	16	14	6	11	9	4
1873	3	3	—	3	3	—	15	12	5	11	7	4
1874	6	3	—	5	3	1	14	22	5	12	14	5
1875	12	4	4	7	4	1	21	23	9	23	9	3
1876	9	11	—	8	10	2	24	34	7	24	27	—
1877	9	8	1	7	7	2	27	24	3	26	16	6
1878	13	11	—	16	6	2	29	28	5	33	15	4
1879 jan.-jun.	4	1	—	5	—	—	7	14	4	10	5	2
Összesen .	150	125	20	127	105	23	216	249	57	204	161	43
	275		275				465		465			

Ezen kimutatásból azt látjuk, hogy sem a croup, sem a diphtheria az egy éven aluliaknál s a 7 éven felülieknél gyakran nem fordul elő, hanem hogy mindkettő legtöbb egyént támad meg 1—3 éves kora között, kevesebbet, de mégis meglehetősen számot, a 3—7 év között.

Ha ugyanezen kérdésben kutatjuk a fővárosi statisztikai hivatal

által gyűjtött adatokat, azok is azt igazolják, hogy az egy éven aluli korban kevés gyermek betegszik meg e bajokban, sokkal több 1—5 évig; szóval látszik, hogy a két baj a zsenge kor nyavalyája; a vagyonosságra nézve pedig ugyanaz áll, mi a többi nyavalyákról, hogy a szegény népet ezek is nagyobb mérvben üldözik. S minthogy a gyermekkor gyámolatlansága, a szegény nép szűkölködése miatt nem segíthet magán, s nem teheti meg mindazon intézkedéseket, melyek szükségesek, hogy ezen, szegénységéhez s gyámolatlanságához kulláncsként tapadó bajt elkerülhesse, szükség, hogy az állam és törvényhatóság vegye gondjai alá, mint ezt már mind a kormány az 1879. évi márczius 22-én 13.340. sz. a. kiadott rendeletével megkezdte, mind pedig a fővárosi hatóság a közegészségi bizottság készen levő javaslata alapján megteendi. A roncsoló toroklob a jelenkor legijesztőbb nyavalyája, rettegteni a szülőket, izgalomban tartja a népet, igénybe veszi a kormányok figyelmét, foglalkoztatja az orvosokat. Angol- és Németországban szakbizottságok működnek, jutalmak tüzetnek ki e betegség természete s lényegének felderítésére.

Azon legyünk, hogy hazánk s fővárosunk se maradjon el, sőt mindent megtegyen ez ügyben, mit a közérdek kíván és parancsol.

III. Hagymáz.

A hagymáz régi s újabb értelmezése. A kórisméret nehézsége. Ezen fertőző kór alakjainak összetartozása, vagy fajlagos elválása. Budapesten mikor, mily alakban uralkodtak hagymáz-járványok? Pettenkofer elmélete.

A hagymáz — typhus — egyike az ős betegségeknek, már Hippocrates *τῦφος* — kábulat név alatt emlegeti. Mennyire helyes és találó az orvosi irodalom első bajnokának elnevezése, mutatja az utókor fogalma, mely mindig oly kórfolyamot értett e név alatt, hol az agy, idegrendszer megtámadása, melyből a kábulat ered, nagy szerepet játszik.

Azonban minden időben, a ma is véve ki, különféle betegséget foglaltak a hagymáz collectiv név alá. Volt idő, mikor mint önálló betegségről nem is beszéltek, hanem csak hagymázos, typhosus, typhoid adynamicus-állapotokról és tünetekről;¹ a hagymázt pedig *ideg-nyák-rothasztóláznak* nevezték.

E szerint a hagymáznak szabatos kórismérete mindig nehéz, fogalma tágkörű, többféle magyarázatú volt; mert a hagymázhoz, sok hasonló, a kórfolyamat bizonyos időszakaiban tünetileg azzal megegyező betegség van.

A sebes lefolyású kölesgümőkór, — acute miliartuberculose — az agy, tüdő, bél és más szervek lobos bántalmai hagymázálcztát véve, azzal összevetészhetőek. A kórisme nehézségén akartak segíteni, midőn szokássá vált mondani, az epés, csúzos, csorvás hurutos láz és egyéb acut baj hagymázba ment át; a mi nem tesz egyebet, mint hogy Aesculap az első időszakban nem ismerte föl a kórfajt; mert a hagymáz mint fertőzőesi kórfolyam önállólag fejlődik, kezdettől végig megtartja jellemét, és a vér fajlagos vegyületén alapul.

Még jelenleg is hánykódik az orvosi világ a hagymáztan értelmezésével; vannak, kik — legnagyobb kóritészünkkel a haza közfájdalmára váratlanul elhunyt Sauer Ignác egyetemi tanárral egyetértőleg *) nagy súlyt helyeztetnek a sarkalatos alakok: az agy-, tüdő-, bél-kütegeshagymáz megkülönböztetésére, állitván, miként ezek egymástól kórboncztanilag, tehát lényegileg különbözvén, gyógytanilag s egyébként is külön tekintetet érdemlenek.

*) Der Typhus in vier Cardinalformen von Ignatz Sauer. Wien, 1841.

Mások pedig a régiebb alakokhoz még többet, nevezetesen a visszatérő lázt — febris recurrens — is természeti azonosságánál fogva a hagymázhoz akarják csatolni.

A legújabb áramlat ellenben még hashagymáz — typhus abdominalis — és a küteges hagymáz — typhus exanthematicus — összetartozását Griesinger *) és többek után nem akarja elismerni, alapos érvekkel és kísérletekkel mutogatván e két kórfolyam külön állását, egymástóli teljes elválasztásának indokoltságát.

Fő érvel hozatik fel a fertőző anyag — fertő-különbsége, mely egyiknél a kütegesnél bentermő — entogen — vagyis ragály; a másikonál küntermő — ectogen — azaz gerj.

E szerint az első ragályos — contagiosus — a második gerjes — miasmaticus — betegséget képezvén, egyik a másiktól soha se származik sat.

Nem czélunk e vitának érdemleges tárgyalásába becsájtkozni, ezeket mint a hagymáz általános történetéhez tartozókat említvén, megjegyezzük, miként Budapesten a küteges és hashagymáz járványai fordulván elő, a következőkben csak ezekről szolandunk.

Valamint az újabb időben valamennyi járvány, mely hazánkban nagyobb mérvben pusztított, Budapestet sűrűn megkereste, így bizonyosan régen se maradt Budapest érintetlenül, de fájdalom, krónikairóink tudósításai e tekintetben végtelen hiányosak, csak fölületes töredékek, melyek mindamelllett fővárosunk járványokat tárgyazó történelmével viszonyban állván, érintetlenül nem hagyhatók.

A történelmi adatok arra mutatnak, miszerint 1051-ben, midőn IV. Henrik német császár I. Endre király ellen nagy haddal berontott Magyarországra, táborában az élelmi szerek elfogyván, éhhalál — Hungertyphus — ütött ki, mely miatt a hódítani jött német sereg nyakra före vértét elhányva sietett vissza, innét a hely, erdő, hol ez történt, maig is *vértesnek* hivatik.

Ez volna a hagymáznak hazánkban első történelmi nyoma. Az ezután következett időszakokban, sokszor szenvedett az ország éhínségben, melylyel az éhagymáz vagyis Hungertyphus vele járt, ez azonban az orvosi tudomány akkori kiskorúsága miatt a mirigyvésszel s egyéb nevezetű járványokkal összekevertetett; akkor ugyanis minden ragályzó, hirtelen halállal nagy mérvben pusztító nyavalya — hagymáz, vérhas, kanyaró, vörheny, himlő — pestisnek neveztetett.

Állítólag 1456-ban, a török háborúzások alkalmával a nagy Hunyady János is a tábori hagymáz áldozatául esett, holott közönségesen a pestist tartják, halála okozójának.

*) Handbuch der speciellen Pathologie und Therapie redigirt von Virchow 2. köt. 2. r. Griesinger Infectiouskrankheiten. 2. kiadás. Erlangen 1864.

Nem egyéb volt tábori hagymáznál azon dühöngő kór, mely a németeket hazánkban annyira megijesztette, miszerint ezen betegséget febris hungaricának keresztelték. Iszonyú rémületet okozott ez 1542. évben Brandenburgi Joachim őrgróf vezénylete alatt a törökök ellen indult, s Buda előtt állomásozó német seregben, mely bár elrémülve futott szét, mégis belőle 30.000 elpusztult. Ismétlődött ez a Komárom s Győr előtti táborban úgy hogy már 1566-ban a Magyarországból visszatérő idegen csapatok a ragályt magukkal vivén, hazájokban Cseh-, Németországban, Burgund, Belgiumban, Olasz-, sőt Angolországban is elterjesztették. Később Montecuculi és Savojai Jenő — ki maga is e betegségbe esett — hadvezérek alatt táborozó német hadseregek is iszonyu veszteséget szenvedtek a poszláz és tábori hagymáz által, úgy hogy példabeszéddé vált, miszerint „Magyarország a németek sírja.“

A 18-ik század II-ik felében valamint a pestis, úgy a hagymáz is kezdett enyhülni, azonban a franczia háboruk alkalmával újra felütötte fejét, s különösen 1809-ben a felkelő nemesi hadtestnél a kórházakban a betegeknek csaknem fele feküdt e betegségben: mint ezt a tábori kórházak igazgató főorvosa, egyetemi tanár, a híres Eckstein Ferencz, táblázatos munkájában katonai pontossággal megírja. *) Tábori kórház több helyütt, nevezetesen Pesten is volt 1809. július 22-től 1810 február 12-ig, itt 983 beteg gyógyított, kivéven a sebesülteket, a többi majd mind hagymázos volt.

Nevezetes, hogy Eckstein általában járványos hagymázról — typhus epidemicus — beszél, a részletezésnél mégis csak a *febris nervosát s putridát emleget*: ez utóbbit nagyban életveszélyes és ragályosnak mondja, melyben az ápolók s orvosok nagy része, jelesen két törzsorvos is, megbetegedett. Az orvosok közül 12, a papok közül 4, és több ápoló és szolgálattevő meghalt. A járvány kiütése okául a sok esőzés után következett nagyon száraz nyarat és a seregnek fáradalmak és sanyarúsághoz szokatlanságát hozza fel.

A nagy ragályosság mutatja, — ámbár Eckstein nem mondja — miszerint ez küteges hagymáz volt. Nem csoda, ha Eckstein nem emlegeti a küteges hagymázt (Typhus exanthematicus), mert azt ő utána 1812-ben ismertette meg, s remek munkájában minden egyéb hagymázalaktól szabatosan elválasztotta Hildebrand Bálint tanár.

Az 1847-ben Pesten uralkodott hagymáz több tekintetben kimagasló pont a helybeli járványok történetében; mert feltárja előttünk Pest város egészségügyének akkori állását, és e járvány oly bel-külterjű volt, a milyenhez hasonló előbb már régen nem tapasztaltatott.

Ezen időszak, vagyis a hagymázjárvány lefolyásának s az e tárgyban történeteknek találkozott megírója, Flór Ferencz első főorvos és kórház-

*) Relatio officiosa generalis de nosocomiis pro nobili insurgente militia hungarica anno 1809. erectis et administratis, auctore Francisco Eckstein. Budae 1810.

igazgató, kinek munkájából *) és saját tapasztalataimból meritettem a felhozandókat.

Érdekes ismerni a város szorongatott helyzetét, melyben a kórházi viszonyok miatt szenvedett. A városnak egyetlen a Szt-Rókusához czimzett kórháza volt, mely *polgárinak* neveztetett, minthogy egyedül és kirekesztőleg a város polgárainak költségén, s jótékony alapítványai s adakozásaiból építtetett, tartatott fenn; akkor még e kórház újabb, 1860-ban épült része, valamint a díszes bonczterem is hiányzott; külön aggápolda sem létezvén, a szegény aggak a kórház egy részét foglalták el.

A betegek létszáma mindig nagyobb volt, mint a mennyit a kórházban kellően el lehetett helyezni; úgy hogy az gyakran rendes időben is zsúfolásig megtelt, még pedig nem helybeli, hanem az ország minden részéből ide tóduló betegekkel, a kikért senki sem fizetvén, mind a város terhére estek: akkor sem magukat a betegeket, sem az illető községeket s törvényhatóságokat nem lehetett a gyógykezelési költségek megtérítésére kényszeríteni; elgondolható, mennyi áldozatot — aránylag sokkal többet, mint most — kellett a fővárosnak kivált rendkívüli járványok uralkodása alatt hozni, hogy csak némileg megfelelhessen a legégetőbb kívánalmaknak. Mondjuk *némileg*, mert épen nem csodálható, ha oly nyomasztó körülmények között, nem válogatta a fiókkórháznak való helyet, s nem szerelhette azt kellőleg fel. Ily helyzetben találta a fővárost az 1847-iki nagyobbyszerű hagymázjárvány, melynek előjelei 1846. december és 1847. január hóban számos kóresettel mutatkoztak, de februárban tört ki feltűnő szaporodással, miszerint a város kényszerítve volt februárban fiók-kórházat nyitni, mely az anyakórházhoz közel a bodzafa s kőfaragó utca sarkán levő, „Zöldfához“ czimzett házban 20—30 betegre számítva, úgy szólva felszerelés nélkül reám mint vezető főorvosra bízott; a nyomorúságos berendezésre elég legyen annyit mondani, hogy a betegek egy nem nagy teremben, egymásnak közvetlen közelében, a földön helyeztettek el.

Ebből következett, hogy a csakhamar kifejlett ragályozás által néhány hét alatt az ápolók, orvosok, sőt mindnyájan, még a kórházak igazgatója, Piskovich János, ki csak néha látogatta meg e fiók kórtermet, hagymázba estünk. Végre látva a hatóság, miszerint az egész országban, különösen Kassa vidékén, a felső megyékben uralgó inség és nyomor miatt, nemcsak betegek, de éhezők tódulnak a fővárosba: az orvosi személyzet sürgetésére még egy fiókkórházat a Terézvárosban fekvő, 2 törökhöz czimzett épületben, az ügyefogyott éhezők számára pedig a kerepesi úton levő úgy nevezett városi pajtát nyitotta meg.

*) Hivatalos tudósítás a hagymázjárványról, mely sz. kir. Pest város polgári kórházában 1846/7-ik évben uralkodott; kiadta Flór Ferencz első főorvos és kórház igazgató. Pesten 1848.

Kiemeli a kórházigazgató, a m. kir. helytartótanács tagjának, az ország főorvosa-, Stáhly Ignác trnak, ki ekkor a kormányt képviselte, atyai gondoskodását a járvány csapásai között, melynek dülását eléggé tanusítja azon körülmény, hogy a betegek orvoslásával, élelmezésével és ápolásával foglalkozó személyzetből 97-re megy azoknak száma, kik az uralkodó hagymáz-tól meglepettek, s ezek közül 26 lett áldozat, u. m. az intézet igazgatója, Piskovich János, 3 segéd orvos, 2 írnöksegéd, a többi elhalt egyén az ápoló és szolgai személyzethez tartozott.

Szolgáljanak e járvány ismertetéseül a következő adatok. A járvány előjelei már 2 hóval előbb feltűnedeztek, de csak 1847. februárban tört ki feltűnő szaporodással, s május végéig ereje folyvást emelkedvén, azután lassankint csökkent egész októberig. Ez után már csak egyes esetek fordultak elő. Megbetegedett s a kórházakban gyógyíttatott 2129 egyén; ezekből $7\frac{1}{2}\%$ meghalt.

Kiemeli Flór a kórbonecztan roppant előhadását, melynek segítségével a hagymáz következtében a vérben, és a test egyéb részeiben a hagymáz által előidézett változások kimutattatván, ezen betegség egyéb hasonló kórfa-joktól szabatosan megkülönböztethető, és magának a hagymáznak kiválóbb alakjai tökéletesebben meghatározhatók; inkább, mint valaha elválasztható a hashagymáz a kútegestől. — E két kóralaknak egymással összehasonlítására és megkülönböztetésére bő alkalom nyílt, mert mindkettőnek többféle példánya fordult elő; de a kúteges hagymáz túlnyomó volt.

A hasbeli hagymáz inkább csak a járvány végén mutatkozott; nem mulasztja el szerző megjegyezni, hogy a gyógyhely, az eszközök hiánya és készületlenség — miszerint a betegeket kellő ápolásban nem lehetett részesíteni — okozta a legnagyobb veszélyt.

Ez okozta, hogy midőn a kevesebb betegre szánt anya és fiókkórházak a felföldi éhség által üldözött néppel túl lőnnek terhelve, maga a ragály is csakhamar lábra kapva, mint fönnebb érintettük, magában a kórház kebelében dült, s több orvost elragadott, holott a városbeli egyéb betegekkel foglalkozó orvosok közül egy sem betegedett meg.

Az 1860-as évtized közepe, 1865—66—67-ik év vészt hozott az osztrák-magyar birodalomra, vészt a porosz háború, de még inkább a járványok sokasága, melyből Magyarországnak különösen fővárosainak, nagy mérvben kijutott a része. Ugyanis 1864 $\frac{1}{2}$ -ben hagymáz, 1866-ban cholera, 1867-ben ismét hagymáz és himlőjárvány dühöngött; a városrészekben megbetegedettek és gyógyítottak bejelentése nem történvén, csak a kórházi megbízható észleletekhez kell magunkat tartani, melyeket nagy szorgalommal s teljes szakismerettel állított össze Rózsay József, kire a fiók-kórház mint vezető főorvosra bízott. *) E fiók-kórház a kerepesi úton az úgynevezett

*) Az 1864/5-ki és az 1867-iki hagymáz, közrebocsájtja Dr. Rózsay J. Pesten 1868.

Heinrich-féle épületben, s most már nem úgy, mint előbb, de a kívánalmaknak megfelelőleg vala felszerelve.

Ezen kórházi tapasztalatok szerint a járvány kezdete 1864 június hóra esik, mely időtől 1865-iki januárig emelkedik, s ekkor delelő pontjára érve, s ezen február hóban magát fenntartva, már a következő hónapokban csökkenvén, hosszú tartama csak júliusban szűnt meg.

Az idő alatt a Szent-Rókus közkórházban s fiókosztályon ápolgatott 3101 egyén, ezek közül meghalt 376. A betegedés s halálozás időnkénti menetének kitüntetésére táblázatok szolgálnak.

A betegek legnagyobb számát a Terézváros szolgáltatta, azután következett: József-, Ferencz-, Bel- és Lipótváros.

Az uralkodó alak a küteges volt, de hashagymáz is fordult elő. Ámbár a betegek nem zsúfoltattak össze, mégis a ragályozás nagy mérvben ütött ki, az orvosok, betegápolók s a betegek közelében lakó egyének közül számosan megbetegedtek. Megbetegedett: két elsőd orvos, kiknek egyike nagy jövőt ígérő fiatal tudós, Tóth János, daczára a leghölcsőbb gyógyítás és hű ápolásnak, menthetlenül elveszett; ezen kívül meghalt 3 másodorvos a megbetegedett 8 közül. Megbetegedett 5 kórházi őrök, meghalt 3. Huszonnyolcz megbetegedett ápolónő közül meghalt 5.

A 1864¹/₂-iki járvány után csakhamar már 1867-ben következett a másik nagy járvány, mely 1867-iki januártól december végéig, tehát egy évig tartván, ezen idő alatt a Szent-Rókus közkórházon s fiók-osztályon ápolgatott 1510 hagymázos beteg, kik közül meggyógyult 999, meghalt 345, a többi az évi zárjelentéskor még gyógykezelés alatt maradt.

Ez úttal is ismétlődtek az előbbeni járványok alkalmával tett tapasztalatok a betegek korára, nemére s foglalkozására, nézve, hogy a középkorban a férfiakból a munkás osztályban legtöbben betegedtek meg.

A fiók-osztályon 445 hagymázos között volt 42 gyenge alak — abortiv typhus — 232 hasbeli és 171 küteges hagymáz. E szerint a hashagymáz volt a túlnyomó, a ragályozás mégis elterjedt, nevezetesen megbetegedett 5 segédorvos, meghalt kettő. Megbetegedett 8 ápolónő, meghalt egy.

A hagymáz kóroktanára gondolva, lehetetlen *Bühl* és *Pettenkofer* müncheni tanároknak a talajra és *talajvíz ingadozására* vonatkozó elméletéről meg nem emlékezni, mely elméleteknek sarkkövét képezi, hogy évek hosszú során tett mérések és tapasztalatok alapján állítható, miszerint a talaj-víz emelkedése vagy süllyedése, összefügg több járvány, — nevezetesen a hagymáz és choleraanak — keletkezése s fejlődésével, akként, hogy ha a talajvíz süllyed, akkor a járvány emelkedik, és megfordítva, ha a föld árja emelkedik, akkor a járvány alábbszáll. E szerint egy bizonyos helynek vagy vidéknek egészségi állapotára a föld árjának ingadozása lényeges befolyással van, nevezetesen kevesbedése, süllyedése következtében, a szennyezett talaj kiszáradván, a benne levő szerves anyagok erjedésnek, rothadásnak in-

dulnak, s ártalmas kipárolgás által fertőző bántalmakat idéznek elő, újabb időben már, mint a bevezetésben megjegyeztem, Pettenkofer nagyobb súlyt helyezett a talajlég hatására; azonban több oldalról hevesen megtámadtatott; nevezetesen *Naegeli* tanár és *Frank* müncheni hatósági főorvos által; ez utóbbi magában Münchenben tett tapasztalatok alapján ellenkező hivatalos adatokat állított össze. *)

A talajra, talajviz s talajlégre vonatkozó vizsgálatok, kísérletek fontosságát mindenki elismeri, s elismerést érdemel nálunk is a „Közegészség-tan“ egyetemi tanára ebbeli fáradozásaiért, mindamellett bizvást elmondhatjuk, miszerint az e téren tett elméletek sem jutottak még oly jegeczedési pontra, hogy a járványok kóroktanában irányadókul vétethetnének.

*) Pettenkofer műveit mindenki ismervén, azokat fölösleges volna cím szerint idézni, ellenben Naegeli és Frank munkáinak címe a következő:

Die Cholera Epidemie in München, in dem Jahre 1873/4 nach ämtlichen Quellen dargestellt von Dr. M. Frank. München 1875.

Die niederen Pilze in ihren Beziehungen zu den Infectionskrankheiten und der Gesundheitspflege. Von C. von Naegeli. München 1877.

IV. Keleti mirigyvész.

(Pestis orientalis.)

A pestis története. A görögöknél uralkodott attikai dögvész, Bajza „Világtörténete“ után ismertetve. A pestis csapásai hazánkban. Mily tényezőknek és intézkedéseknek lehet köszönni annak megszűnését? A legközelebbi asztraháni járvány.

Van egy betegség, melyet a magyar nép, természetes észjárásánál fogva, halálnak, döghalálnak* nevezett, jelölni akarván, hogy e nyavalya — a pestis — döghalállal jár. Minden nyelven rosszat, a legöldöklőbb betegséget jelenti a pestis, azért hajdanta, — hogy már maga a név mutassa a veszélyt, — majd minden gonosz indulatu romboló bajt „pestisnek“ hívtak; mi a valódi pestis történetét megnehezíti; mindig az a kérdés merülvén fel, hogy a történetileg emlegetett bizonyos időben és helyen kiütött nyavalya — valódi keleti pestis, vagy más járványos ragályos kór volt-e? Így a történészek közül sokan, még a peloponesi háború alatt a görögöknél Athénben dühöngött, Thukydides által mesterileg leirt s elhírhedett dögvészt sem akarják pestisnek elismerni, hanem más hasonló járványnak tartani; pedig e daganatokkal járt, lázas, ragályos, halálos nyavalya leírása annyira jellemző, s a pestisről fogalmakkal annyira megegyező, miként arról kétkedni sem lehet. Érdemes az ide vonatkozó részt remekírónk „Bajza József“ „*Világtörténetéből*“ szószerint idézni, már azért is, hogy erről mindenki meggyőződhesse, de meg hogy láthassuk a régi világjárványok alatti magatartását, mely passus a peloponesi háború alatt Archidamus spártai király hadviselésére is vonatkozván, következőleg hangzik:

„Következő tavaszon (Kr. e. 430 évb.) ismét megjelent Archidamus király Attica téreit rombolni; de ezúttal egy még rémitőbb ellenség is jött, mintegy vele szövetkezve, Athene ellen: ama ragályos mérgű *dögvész*, melyet hihetőleg Ázsia vagy Afrikából jövő hajók hoztak magokkal. A nyári hőség, a város nagy népessége, mely nagy részben szűk, dohos kunyhókra vala szorítva, megkettőzteté a betegség iszonyúságát. Borzalommal olvassuk, a mint Thukydides mesteri keze e csapást minden inségeivel festi. A betegek szeme, nyelve és torka meggyuladván, tűzpiros lett, hascsikarás, görcsök és mellfájások kínozák őket, a *bőrön daganatok támadtak*, és a test bensejében oly hőség volt, hogy a betegek semmi takarót meg nem szenvedtek, s kiket senki sem őrzött, kutaknak rohantak, szomszárakat és a benső hőséget enyhi-

teni. Aludniok egész betegség alatt nem lehetett. Rémitő volt a betegség pusztítása, de még rémitőbb befolyása az emberi kedélyre. A szerencsétlenség mely különbség nélkül ért el mindenkit, megingatá magát az istenbeni bizalmat. Kit a betegség meglepett, többnyire a hetedik vagy kilencedik napon meghalt, ki megmaradt, utóbb lett áldozattá. Kevés gyógyult meg, s az is elveszté látását, lábai s kezei használatát és emlékezetét. A halottak száma oly nagy volt, hogy temetésöket nem lehet meggyőzni. Sikeretlenek voltak minden rendőri intézkedések, s borzasztók az inség erkölcsi hatásai. Isteni és emberi törvényeknek semmi tekintélye többé. A közzavarban a hatóság minden ereje elenyészvén, a pór nép félretett szemérmet és fenyegetet, csupán élvekre gondolt, s a jelen perc használatára. Halál, nyomor, erkölestelenség uralkodtak a város falain belül, kívül ellenség állott. A Potidaeát ostromló atheniekből negyven nap alatt 1050 ember halt meg.“

E kórrajzban leginkább a késő 7-ik napon bekövetkező halált hozzák fel, mint oly érvet, mely a pestis fogalma ellen szól. Ez alapos ellenvetésnek alig vehető, mert tudjuk, miként minden járványnak vannak sajátosságai, melyekkel a többiektől eltérhet.

Ezen betegség az, mely krónika s történetíróink siralmas előadásai szerint, az ide telepedésünk után, csakhamar elkezdette a magyar népet a többi ellenséggel együtt üldözni; egész a XVIII-ik század végéig számtalanszor lépett fel, hol a dögvész, hol a fekete halál, s százezrenként döntötte sírba a lakosságot. Felesleges volna itt csapásait évről évre elősorolni, csak a következőket említjük fel, utasítván az ezekről többet tudni vágyót Dr. Linczbauer, Pethő Gergely és Fekete Lajos műveire *).

1-ször. A mirigyvész első fellépése 1015-ben tapasztaltatott, ekkor nagy szárazság után nagy inség és nagy pestis következett, a pestis után s azzal együtt a XI., XII., XIII-ik században hazánkban a belpoklosság — ez egy undok, fekélyes bőrbetegség — uralkodott. E belpoklosságról Buda város statutumainak 344. §-a szólt, de fájdalom elveszett. A XIV-ik században a mirigyvésznek újabb alakja a fekete halál — mely most indiai pestisnek neveztetik — lépett föl, melynek ragályosságáról krónikairónk Pethő Gergely mondja, hogy: „Az abban szenvedő beteges ember, a másikat csak lehelletével is megölte,“ s ezen járvány 1441-ben leginkább Budán pusztított. Hasonlóan rossz volt Budára és az egész országra az 1480. év, a mikor Mátyás király bizonyosan a vész elleni intézkedések miatt folytonosan Budán tartózkodott. Különösen dögvészes volt Budára nézve az 1511., 1562. év. Igy 1692-ben mind Budán, mind Pesten dögvész uralkodott, valamint 1709—10., és 1739—40. években uralkodott pestis Budán és

*) Linczbauer: Codex medicinalis. Több kötetű munka. Pethő Gergely magyar krónika. Dr. Fekete Lajos: Magyarországi ragályos és járványos kórok történelme. Debreczen, 1874.

Pesten is dult, legelőször a rác lakosság közt ütött ki, s legjobban a Tabánban s Vizivárosban pusztított.

Vége ezen nyavalya, mely miatt a magyar nép az ellenséges felek, a kurucok, Bethlen Gábor, Rákóczy és a német seregek többet szenvedtek és vesztettek, mint a háboruszkodás által, a XVIII. század vége felé megszűnt; mutatkozott ugyan még Erdélyben és a Szerémségben, valamint még e század elején is Brassó vidékén; de *Chenot* erdélyi és *Schraudt* magyarországi országos főorvosok erélyes intézkedései következtében terjedése jókor elnyomatván helybelisítettett. Sok helyütt a pestis megszűnése emlékeül úgynevezett *pestis-oszlopokat állítának fel*. Ily oszlop áll Budán a Szent-háromság-téren, Pesten pedig — mondja *Thaly* — most is minden éjjel 3 órakor halhatni, a mint a belváros főegyház tornyában, meghuzzák az éjjeli csendben a harangot; ez a *pestis harangszó* kegyes alapítványból örök időkre elrendelve, annak emlékeül, hogy az utolsó pestis alkalmával ezen órában hunyt el az *utolsó pestises halott* Pesten.

2-szor. A mirigyvész megszűnését egyenest a czélszerű közegészségi intézkedéseknek, különösen az elkülönítés, fertőtlenítés, határzárvonalak, vesztegházak felállításának kell tulajdonítani. Kétségbevonhatlanul igen sokat tett erre már a múlt században a társadalmi viszonyok gyökeres megváltozása, az elhagyott vidékek, földek, erdők, mocsáros helyek mivelés általi átalakulása, szóval a szellemi és anyagi előrehaladás, közmívelődés jótékony hatása.

3-szor. A főnebbi pontban érintett szigorú intézkedések sikere onnét magyarázható, mert a pestis s annak faja a fekete halál — vagyis indiai pestis — oly fertőző kórok, melyeknek fertője mindig a keletről Egyiptom, Syria, Konstantinápoly tájékáról hoztván be, nálunk eredetileg — autochton — nem származik, tehát származása bizonyos helyekhez, tájakhoz levén kötve, a fertőző anyag küntermő — ectogen, — miszerint e járvány első sorban *gerjes* = *miasmaticus*, a mennyiben azonban nagy mérvben *ragályzó* is, helyesen *miasmatico-contagiosusnak* tartathatik. Minthogy mostanában a mivelte Európában nem fordult elő, kóroktanilag annyira sines vizsgálva, mint a többi fertőző kórok, de bizton feltehető, miszerint bacteriumok itt is fognak találtatni. Ezek előrebocsátása után, rátérhetünk a legközelebbi időre, az idén történetekre.

1879. év elején mindjárt január hóban rémhír járta be az országot, hogy Oroszország Asztrakán kormányzóságában egy Vetlyánka nevű kozák faluban a pestisjárvány kiütött, e hirre, mely mindinkább igaznak valósult, a „Budapesti orvosi kör“ 1879. január 30-án ülést tartván, kimerítő tárgyalás után indítványozza:

1-ször. A Muszkaországban kiütött, s már harmadik hónapban uralkodó keleti mirigykór gyakorlati tanulmányozására és a tapasztaltakról teendő szakszerű jelentések végett kellő utasítással ellátva, küldessék ki 3—4

magyar orvostudor, lehetőleg olyanok, kik már kórházi s orvosgyakorlati tapasztalatokkal bírnak. Hangsúlyozatik, hogy *legalább* 3—4, mert ennyire magától érthető oknál fogva szükség van, — és hogy az illetők magyarországiak legyenek, mert csak ezektől várhatni, hogy hazai viszonyainkat ismerve, alapos felvilágosításokat s czélszerű javaslatokat terjeszthetnek elő.

2-szor. Az óvó intézkedések, melyek a ragályos kórnak, hazánktól távoltartását lehetővé teszik, léptetessenek azonnal életbe. Legyenek készen a muszka határokon a cordonok, vesztegházak és egyéb intézkedések, hogy vesztegzár és szigorú fertőtlenítés nélkül a határon belől senki és semmi ne jöhessen. Értetik ez úgy a szárazföldön, mint a vizen való közlekedésre.

3-szor. Alakítson a m. kir. ministerium egy egészségügyi központi ad-hoc bizottságot, melynek feladata lenne az óvó intézkedéseket életbe léptetni, s mindent elkövetni, hogy a veszély elháríttassék. Ha pedig nem sikerül megóvni a hazát a ragály behuzolásától, akkor e bizottság hivatása leendő az óvó és gyógyintézkedéseket vezérelni, egy szóval az összes ügy élén állani. E bizottság működésének körébe tartoznék, ott, hol kívánatik, a helyszínére tagokat küldeni. Ily bizottság alakítása annyival indokoltabb, mert a ministeriumban az egészségügyi osztály személyzete nagyon csekély, s teendőikkel rendes időben is túl van halmozva. A mi pedig az országos közegészségügyi tanácsot illeti, ennek tagjai leginkább tanárok, s oly állású férfiak, kik az óvó és gyógyintézkedések gyakorlati kivitelével nem foglalkozhatnak.

Ezen indítványt feliratilag az „orvosi kör“ határozata folytán egy küldöttség — elnöke Kovács József egyetemi tanár vezetése mellett — azonnal magának a belügyminister Tisza Kálmán úrnak átnyújtotta.

Az orvosi kör érdeme, hogy jókor hozzálátván a kezdeményezéshez, ez ügynek nagy lendületet adott, indítványának mind a három pontja teljesedésbe ment. Nevezetesen:

A belügyminister által kineveztetett e járványügyben az államtitkár elnökelete alatt egy központi bizottság, az orvoskörü indítvány 2-ik pontjában körvonalozott hatáskörrel. E bizottság működésének legfényesebb pontja, Than Károly kísérletei az Oroszországból érkezett, ragályról gyanús levelek, s egyéb tárgyak fertőtlenítésére vonatkozólag.

Küldött a kormány orvost is Oroszországba a mirigyvész tanulmányozására, de csak egyet, min nemesak az orvosi kör, a sajtó, de mindenki megütközött, maga a főváros feliratot intézett e tárgyban a belügyministerhez. A fővárosi közgyűlésben, mikor e kérdés szőnyegre került, orvosi rendünk érdemdus veteránja, Havas Ignác, általános helyeslés között fejezte ki bámulatát azon, hogy midőn a külföld elismert tekintélyű, magas állásu orvosait küldi e célra, hazánkban az egész egyetemi tanártestület, országos egészségügyi tanács számos tagjai közül senki se találkozik, ki e hivatásnak meg akarna felelni.

A közgyűlésben elmondották, miszerint az ellen nincs kifogás, ha jó készütségű fiatal ember küldetik is ki, de úgy, mint a külföldről, nemcsak egy, hanem többen menjenek, azért is, mert több szem többet lát, azután egyetlen egy ember betegség vagy más ok miatt könnyen gátoltathatik eljárásában s így a kitűzött cél megghiúsulhatna. Mindezeknél fogva Budapest főváros — hasonlóan, mint az orvosi kör — fölkérte a magy. kir. belügyminis-tert, hogy még két elismert tekintélyű, tudományos tapasztalt szakembert küldjön ki a pestis tárgyában helyszinén teendő tanulmányozásra. Nagy mozgalmat idézett elő a fővárosban a belügyminister urnak 1879. évi február hó 5-én kelt rendelete, melyet, mint a pestis ellen teendő intézkedéseket szabályozó alapokmányt, melynek hatása a jövőre is kiterjed, szükségesnek tartok e gész terjedelmében ide iktatni.

5975. sz. Magyar királyi belügyminister. Valamennyi törvényhatóságnak. Az Oroszországban felmerült pestisjárvány távol van ugyan még határainktól, és annak távoltartására és megszüntetésére az intézkedések a szomszéd államok kormányai-
val együtt meg is tétettek, nem szabad azonban magunkat elbiznunk, és már eleve szükséges megtenni azon intézkedéseket, melyek alkalmasok arra, hogy ha a ragály az érdekelt kormányok részéről annak távoltartására tett minden lehető óvintézkedések ellenére mégis behurczoltatnék, továbbterjedésére alkalmas talajt itt ne találjon, hanem a legerélyesebb módon azonnal csírájában elfojtassék.

E czélból szigorú kötelességévé teszem a törvényhatóságnak, hogy előzetesen is, és be nem várva az e részbeni további sürgetést, e következő intézkedéseket haladéktalanul tegye meg, és pontos foganasításukat szigorúan ellenőrizze:

1. A lakházak, utczák és köztérek tisztántartandók és a légfertőzés lehetőleg elhárítandó.

2. A fertőtlenítés közhelyeken, vendéglőkben, szállodákban, vasuti állomásokon, és általában mindenütt, hol számos egyén szokott összegyűlni, már e rendelet vételével azonnal kielégítő módon foganasítandó és további intézkedésig folytatandó

A vásári rendőrség erélyesen kezelendő, és jelesen az élelmi s tápszerek, úgy szintén az italok minőségére éber figyelem és felügyelet fordítandó.

4. Már előzetesen figyelmeztetendők a községek, hogy a járvány felmerülte esetére, nemcsak szükség-kórházról, hanem oly helyiségekről is kell gondoskodniok, melyekbe azon család, melynek körében egy ily kóreset felmerült, elkülönítés végett, azonnal áthelyezhető legyen, az lévén közegészségi szempontból a kór terjedésének meggátlására a leghatályosabb intézkedések egyike; minélfogva felhivom a törvényhatóságot, hogy a hol szükség-kórház már létezik, ez azonnal használható állapotba helyezendő, az elkülönítési helyiségek iránt pedig haladéktalanul intézkedés teendő, a hol pedig sem szükség-kórház, sem elkülönítési helyiségek nem léteznek, minden intézkedés akként teendő meg, hogy azok felállítása és felszerelése a szükség esetén azonnal eszközölhető legyen.

5. Gondoskodni kell továbbá arról, hogy az orvosi segély, az ápoló személyzet, úgy szintén gyógy és fertőtlenítő szerek készlete kielégítő módon meglegyen.

6. Végül, ha ily betegedési eset a törvényhatóság kormányzása területén felmerülne, ez nekem azonnal távirati uton bejelentendő.

A községi előjárók pedig, úgy szintén az orvosok lelkészek és tanítók, általában mindazok, kik az 1876. évi XIV. törvényczikk 80. §-a szerint a járványesetek bejelentésére kötelezve vannak e kötelességükre, s azon körülményre már most figyelmeztetendők, hogy a kötelességük elmulasztása esetén ellenük a törvény leg-

szigorúbb intézkedése fog alkalmazásba vétetni. Felhívom a törvényhatóságot, hogy jelen rendeletem pontos teljesítéséről nyolcz nap lefolyta alatt, kimerítő jelentést tegyen. Budapesten, 1879. évi február hó 5-én. Tisza.

Ezen leirat többi pontjaiban foglaltaknak legnagyobb része a fővárosban már előbb végrehajtatván, bővebb tárgyalást csak a 4-ik pont idézett elő, annak is csak azon része, mely rendeli, hogy a községeknek oly helyiségekről is kell gondoskodniok, melyekbe azon család, melynek körében egy pestis-kóreset felmerült, elkülönítés végett azonnal elhelyezhető legyen, az lévén közegészségi szempontból a kór terjedésének meggátolására a leghatályosabb intézkedések egyike; minélfogva felhivatik a törvényhatóság, az elkülönítési helyiségek iránt azonnal intézkedni.

Ezen rendelkezést a közegészségi bizottság részint czélszerűtlen, részint kivihetetlennek nyilvánította.

Czélszerűtlen azért, mert a már fertőzött gyanus egyéneket s azoknak holmait — kivéven a betegeket — nem tanácsos helyeikből háborgatni, s azokat egy vagy több helyre csoportosítván fertőző góczokat képezni.

E helyett inkább a ragály terjedésének, a gyanus helyek házak és lakások zár alá vétele, elkülönítése által lehetne gátot vetni.

Kivihetetlen is, hogy oly házakból, hol egyesek megbetegesznek, akár csak a család tagjai, akár pedig a házban levő többi lakók kihelyeztesse- nek, mert hol miként lehetne, ily épületeket előállítani s berendezni; s mily alapon lehetne oly családokat, kik az egészség minden kíváncalmának megfelelő szállással bírnak, arra kényszeríteni, hogy idegen, nekik meg nem felelő lakásokba költözködjének, sőt az egészségi bizottság nézete szerint a vagyonos betegeket, kiket otthon is el lehet különíteni erőszakkal a kórházba hurczoltatni nem szabad.

Az ily áthelyezésnek csak ott van helye, a hol a lakosok egészségtelen helyiségekben vagy többé kevésbé zsufoltan laknak.

Az egészségi bizottság e véleményét mind a tanács, mind a közgyűlés magáévé tévén, ily értelemben a fővárosi törvényhatóság a magy. kir. belügyministerhez felíratot intézett, melyben e rendelet megváltoztatását kérte. Azonban erre valószínűleg azért, mert a pestis Oroszországban megszűnt, válasz nem érkezett.

A ministeri rendeletnek a járvány-kórházakra vonatkozó részét az egészségi bizottság általában elfogadván, a részletek kivételére nézve a köz-kórház igazgató Gebhardt Lajos véleményezése alapján következő, megörökítésre méltó javaslatokat készített.

A pestis-járvány alkalmából könnyű szerkezetű fabarakk-kórházak állítandók fel.

Az építkezés gyorsítása, a költség és fertőtlenítés tekintetéből gyalultatlan deszkák ajánlatnak, ezeknek szerkezete olyan legyen, hogy szükség esetén télen a falak duplázhatók legyenek. A telepek felállítása a Tolais rend-

szer mintája szerint állapítottatott meg, és pedig a főváros bal parti részén az üllői utnak, a katonai kórház és Kőbánya közt levő tájékán 100 betegre, a főváros jobb parti részén pedig két fabarakktelep 60 betegre tervezetik.

Egy-egy pavillon két kórteremmel bir tíz-tíz beteg felvételére, a pavillon magassága 14 láb, a térfogat az ágyak számának megfelelő, és pedig úgy, hogy az ágyak két sorban legyenek elhelyezve egy lányi távolságban a faltól; az egyes ágyak közti távolság feleljen meg két ágy szélességének. A szellőztetés oly módon eszközöltessék, hogy a délfelé eső fal mozdítható legyen.

Minden kórházi telep mellett a következő helyiségek szükségesek: 100 betegre szükségeltetik 1 fő és 4 alorvos, tehát 5 orvosnak a szükséges helyiség. 25 beteg számára azért szükséges egy alorvos, mert az egyik vagy másik könnyen szolgálatképtelenné válhatik. Egy raktár a fehérruha számára. A három személyből álló felügyeleti személyzetnek (gondnokság) szükséges helyiségek.

A kézi gyógytár és a gyógyszerészeti személyzet számára szükséges helyiségek. Egy helyiség a fürdőnek, különösen az egészségesek számára (az erre szükséges kádak beszerzése is szükséges lesz).

Tökéletesen felszerelendő konyhahelyiség. Helyiség az étnök, az éléskamara számára. Hely egy jégsekreány számára. Egy hullakamara 10 hulla számára. Istálló 4 lóra és legalább 2 koesi számára.

Főző és mosókonyha.

Hely fertőtlenítő kemenczésnek.

Az egyes pavillonok közti tér egy pavillon magasságának kétszerese legyen.

Az isteni gondviselés úgy akarta, hogy emez előkészületek folytatására nem lett szükség, mert a pestis Oroszországban is megszűnt, mikorra a számos hivatalos orvosokból álló európai küldöttség a vész helyére érkezett, akkorra a mirigyvészben megbetegedettek valamennyien vagy meggyógyultak, vagy meghaltak, miszerint a fényes küldöttség tagjai a járványt nem észlelhetvén, annak a helyszínén csak történetét constatalhatták; mi szintén eredmény, mert mindenki óhajtja tudni *hú* történetét azon eseményeknek, melyek a társadalmat megrázkódtatták

A történeti eredmény a magyarországi küldött Rózsahegyi Aladár tr. szerint röviden a következő:

1-ször. Oroszország Asztrakhan kormányzóságában a Volga mindkét partján, közel egymáshoz 6 faluban, 1878-iki october 14-től 1879. január 28-ig megbetegedett pestisben 490 egyén.

Ezekből meggyógyult 64 s meghalt 426.

2-szor. A halálozás e nagy száma, de egyéb adatok is, igazolták, miként e nyavalya csakugyan pestis-járvány volt.

3-szor. A járvány Vetlyánka elég jómodu lakosokkal biró kozák faluban kezdődött; hogy ott miként származott, bizonyossággal el nem dönthető, de a nyomozások szerint valószínűbb, hogy nem ott helyben önállólag — autochton — keletkezett, hanem Persiából, hol 1876 óta uralg, ragályozás-útján vitetett be Asztrakhánba.

4-szer. E betegség *ragályossága* s annak — ha eredetileg gerjből származik is — emberről emberre való átterjedése bizonyos. Bizonyos az is, hogy a megbetegedetteknél minden gyógmód sikertelen levén a prophylaxisra esik a pestiskérdés súlypontja.

5-ször. Ujabban is kitűnt, miszerint a fertőzött helyek szigorú elzárólása s fertőtlenítése által a pestis terjedésének bizton elejét vehetni; jelenleg is az orosz rendszer szabályai szerint felállított, többszörös zárionalaknak s a vesztegintézkedések szigorú végrehajtásának köszönhető, hogy a mirigyvész Oroszországban s onnét tovább nem terjedt.

Kiküldöttünk kimerítő jelentését azon javaslattal végzi, hogyha megszűnt is Asztrakhánban a járvány, ezen hely folytonosan ellenőrzés alatt tartassék; mi ehhez korán elhunyt derék ügyfelünk Kátai Gábor szerint hozzátesszük, miszerint a kormányok nemcsak e helyet, de a keleti többi gyanus tartományokat és azokban a *pestist*, mint a hogy a csillagász szokta a bolygót vagy üstököst, megszűnés nélkül figyelemmel kísérik, hogy fellépése esetén a legszigorubb zárlatok, veszteglő szabályok s egyéb nemzetközi intézkedések által jókor elnyomhassák.

V. Cholera.

A) 1831, B) 185¹/₂, C) 1866, D) 187²/₃. évben uralkodott cholera-járvány, E) a négy járvány összehasonlítása és az összes tapasztalatok eredménye.

Midőn e szót cholera kiejtjük, mindig az *ázsiai*, Kelet-Indiából származott járványos vésteljes kórt szoktuk érteni; a nálunk szórványosan előforduló, tüneteivel a valódi keleti hányszékeléshez sokban hasonló „cholera nostras“ alig bir jelentőséggel.

Már a bevezetésben jelöltem, miként értekezésem érdemleges súlyát e járvány tárgyalására helyezem. Erre vezető indokaim — mint már azokat is érintettem — könnyen beláthatók.

Ez azon kór, mely évtizedek óta lázas izgalomban tartja az orvosi világot, nem hagyja nyugodni a közegészség ügyét szívükön viselő kormányokat, s előidézi a nemzetközi tanácskozásokat; áll ez hazánk és fővárosunkra is; mert ez az egyetlen járvány, melynél első megjelenése óta a kormány és a fővárosi hatóság nagyobb mérvű óv- és gyógyintézkedéseket tőn. Ez az egyetlen járvány, mely nálunk is bővebben tárgyalható történelemmel bir.

A ki a hazánkban vagy különösen a fővárosunkban uralkodott járványok történetében buvárkodik, tapasztalni fogja, mi kevés történt, mi irodalmilag a közfigyelmet megérdemli. A cholera csaknem egyedül áll, mint oly járvány, melylyel mindjárt megjelenésekor és azóta ugyanazon időben több jelesünk saját tapasztalatai alapján irodalmilag behatóbban foglalkozott.

A cholerának budapesti első fellépéséről értekező írók közül a legnevezetesebbek:

Pólya József, fiatal orvos-tudor, a cholera-fiókkórházak igazgató főorvosa. *)

Eckstein Frigyes, a híres Eckstein egyetemi tanárok unokaöcsese, szintén fiatal, de híres tudományos gyakorló orvos. **)

Jankovich Antal, akkor a felejthetetlen emlékü nagy nádor ő fen-

*) „Summa observationum de cholera orientali“ a die XXIV. Julii usque diem XX. Septembris anno 1831. Pestini, 1831.

**) Die epidemische Cholera; über die nicht Contagiosität dieser Krankheit. Beobachtet in Pest. In Pest von Dr. Friedrich Eckstein. Pest und Leipzig, 1832.

sége József főherczeg udvari orvosa, jelenleg a fővárosi törvényhatósági bizottság érdemdus tagja. *)

Bene Ferencz, egyetemi tanár, orvosi rendünk volt dísze. **)

Eme híres orvosok munkáit, melyeket megjelenésük ideje szerint idéztem, használtam fel az első járványra vonatkozólag.

Tulajdonképen csak a két első munkálatai — főként a pesti statisztikai adatok tárgyában — tekintendők eredetieknek, mert a két utóbbi, valamint a későbbi írók, Pólya és Eckstein művei után dolgoztak. Egyébiránt Jankovits és Bene a cholérát nem annyira államorvostani, hanem inkább általános tudományi s orvosgyakorlati szempontból fejtegették. Kár, hogy legalább Jankovich, ki budai gyakorló orvos, s munkáit Budán adta ki, kimerítőbb statisztikai adatokat nem közölvén, a Budán uralkodott első cholera-járványról, valamint a többiekről, adatok hiányában, bővebb leirással nem szolgálhatunk.

Pólya és Eckstein tüzetesen az 1831-diki pesti járvány eseményeit részint saját tapasztalataik, részint hivatalos okmányok alapján ismertetik.

Eckstein az egész járvány menetére, a társadalom valamennyi osztályára, a katonait se véve ki, kiterjeszkedik. Nemcsak a kórházi, de a városrészekben künn kezelt cholera betegekről is összegyűjtötte a statisztikai adatokat. Ámde Eckstein adatai kevésbé megbízhatók, mint Pólyáéi, azok több helyütt egymással ellenkeznek, azok között olyanok is foglalvák, melyekről maga a szerző mondja, hogy azok csak következtetések, tehát föltevények.

Ily föltevényből felel Eckstein az első statisztikai kérdésre; arra, hogy hány egyén betegedett meg cholérában? E kérdés megoldásánál nem a hivatalos bejelentésekből indult ki, hanem a meghaltak számából és azon körülményből, miszerint a betegeknek nagy részét bizonyosan be nem jelentették, következteti, hogy 3700 cholérás-beteg volt. Ez igaz lehet, de statisztikánál nem szabad az illetékes alaptól eltérni.

Ezekkel indokolva van, ha ott, hol a szerzőknél eltérés mutatkozik, Pólya József előadására támaszkodunk, mert ámbár ő mint kórházi orvos apróbb részletekbe csak a kórházakban gyógyított betegeknél ereszkedik; a városrészekben künn kezeltre vonatkozó kimutatásokat pedig csak a főbb pontokban s mellékesen állítja össze; mindemellett adatai illetékes forrásokból lévén merítve, egyedül megbízhatók, melyekre építeni lehet.

*) Die epidemische Cholera in den Jahren 1817—1832, ihr Wesen, Ursache und rationelle Behandlung von Dr. Anton Jankovich. Ofen, 1832, és

— Pest und Ofen mit ihren Einwohnern dargestellt von Anton Jankovich. Ofen, 1838.

**) Francisci Bene. Elementa medicinae practicae. Tomus tertius. Pestini, 1834,

Belátta ezt Tormay is, azért munkájának ide vonatkozó részében ő is Pólyát követte. *)

Pólya e művében nemcsak nagy horderejű statisztikai adatokat állított össze, de a keleti hányszékelésről kórházi észleleteit, tapasztalatait s ezeken alapuló kórtani s gyógykezelési nézeteit, elveit közlé, s hű képét adván a kórfolyamatának, meglepő azon határozottság, melylyel minden kérdésben még a kórtaniban is nyilatkozik; ő egyszerre, daczára sok ellentámadásnak, — fertőzőnek állitá a cholérát, a mire még reájövrünk, de itt nem lehet e műről, mely a legválságosb időben, — midőn a cholera még csak Europa külszöbén dühöngött — jelent meg, s a külföldön is nagy elismerésre talált, bővebb bírálatba bocsátkozni. Ki ezt közelebből óhajtja ismerni, szabad legyen a magyar orvosok és természetvizsgálók XIX-ik nagygyűlésének munkálatára utalni, azon munkálatokra, melyek az idén Budapesten tartandó nagygyűlés alkalmával fognak a tagoknak kiosztatni, hol a nagygyűlés megbízásából Pólya József életrajza általam van megírva.

Az 1855. és 1866. évben fellépett 2-ik és 3-ik cholera-invasiót az akkori tiszti főorvos Tormay Károly tr. nagyobb s kisebb kiadványokban képletetes rajzolatokkal és táblákkal többszörösen ismertette. Ő, valamint egyéb közegészségügyi tárgyokban, úgy a járványok körül fáradszhatlan volt. A statisztikai téren sokat tett és irt; kitűnő szorgalma elismerést érdemel; de az ő adatai is részint hiányosak, részint, kivált a cholérára vonatkozólag, egymással ellenkeznek, ezeket azonban, minthogy 1855-ben mint a cholera főkkórház főorvosa, 1866-ban mint belvárosi kerületi főorvos és a cholera-bizottság tagja, e téren közreműködtem, nem lesz nehéz, részint saját jegyzeteim, részint Rózsay József 1866-ban cholera-kórházi főorvos, kiadott közleményeiből pótolni, kiigazítani.

Az itt felhozottakat el kellett mondanom, mert egyfelől a történelemhez tartoznak, másfelől ezek jelölik az utat, melyet a régibb cholera-járványok főbb mozzanatainak megismertetésében, a kétes s homályos pontok tisztázásában, a hiányok pótlásában követni akarok; e régibb járványok történetében jelszavam: röviden és híven.

A legközelebbi 1872. és 1873-ban két időszakban dühöngött cholera-járványt pedig feladatomból tűztem részletekig — még a helyi viszonyokat ábrázoló járvány-telekkönyvre is — a mi itt még soha sem volt — kiterjeszkedve, lehető kimerítően leírni, a mire egyébiránt törvényhatósági határozatok által is utalva vagyok, mely határozatokat majd maga helyén előterjesztendvén, most az egyes járványok részletezéséhez fogok.

*) Adatok az élet- és halálozási viszonyok statistikájához Pest városában, különös tekintettel az itt 1831, 1854-55, 1866-ban uralgott cholera-járványokra; közli Dr. Tormay Károly, volt tiszti főorvos. 1868.

Adalékok az 1854-55-ben Pestváros és környékében dühöngött cholera-járvány statistikájához, szerkeszté Dr. Tormay Károly, Pestváros főorvosa. Különnyomat a „Budapesti Hírlap“-ból. Pest, 1856.

Mielőtt ezt tenném, czélszerű lesz a cholera történetéről egy pár szót ejteni.

A cholera őstörténete nem oly homályos, bonyolódott, mint több járványos kóré, p. o. a himlőé.

A cholera-név s betegség már az ó-korban ismert volt, említik s leírják azt — értve annak epés fajtáját — a legrégibb orvosírók, nevezetesen legelőbb Hypocrates, azután Celsus Aretaeus, Coelius Aurelianus. Már a középkorban, különösen a 16—17. században, cholera-járványról van szó — egy ily járványt, mely 1669, 1670-ben Londonban uralkodott, Angolhon legnagyobb orvosa, Sydenham irt le.

A valódi ázsiai vagy kelet-indiai cholerának sokáig, nevezetesen a mult század végén és a jelennek elején Európában csak rémhire volt ismeretes, különösen a Kelet-Indiába küldött francia és angol hadseregben tett nagy pusztításai által; mert, mint mindjárt látni fogjuk, Európát 1830-ig megkimélte.

Ezen nyavalyának eredeti származási helye Kelet-Indiában a Ganges deltája; itt örök időtől fogva uralkodott. 1817-ben és a következő években azonban ősfészken messze túl terjeszkedve, Bengaliát, Coluntát, Jessoret, Chinát, s néhány évvel később 1828-ban Persiát, Teherant, Taurist stb. meglátogatván, iszonyu dühhel öldöklött. Magában Chinában a halottak számát másfél milliónál többre tették. 1830-ban nyáron európai Oroszországba betörvén, a Kaspi-tenger mellett a Volgán felfelé, Asztrakhánból Moszkva felé a birodalom belsejébe nagy gyorsasággal terjedt; Oroszországból pedig 1831. év elején a szabadságukért felkelt lengyelek leigázására küldött muszka seregek, áthurezolták azt Lengyelországba Varsóba. Ezután egyfelől Danczig felé Poroszországba, másfelől Beszarábiába, Moldván, Oláhországon, Bulgárián át Konstantinápolyba, valamint Gallicziába, Lembergbe még pedig nagy mértékben benyomult. Honnét — daczára az egész ország határán felállított, s katonai szigorú őrizet alá helyezett zárvonalaknak — (cordon,) — daczára a legerélyesebb veszteglő s egyéb intézkedéseknek, 1831. juniusban Magyarországra a közönség nagy rémületére berontott, s Máramaros s több felső vármegyében dühöngvén, csakhamar a Tisza s Dunáig, julius közepén pedig Budapestre eljutott.

A.

Az 1831. évben Buda-Pesten uralgott első cholera-járvány.

Pesten az első ázsiai cholera-eset julius 14-én mutatkozott. E naptól fogva szeptember 22-ig, tehát 2 hónapnál tovább tartott. Valamint az ország több részében, úgy Budán és Pesten eleinte félelem fogta el a társadalom minden rétegét. A kormány megdöbbenve pontosan hozzálátott a zárlatok s más intézkedések végrehajtásához. Már előbb kiadta az óv- és

gyógyszabályokat, utasításokat a hivatalos egészségügyi személyzet számára. *) A m. kir. helytartótanács, mint főkormánysszék, teljhatalmu királyi biztosokat nevezett ki; ezek között Budapest részére Mednyánszky Alajost; maga a nagy nádor József főherczeg a legnagyobb buzgalommal örködött az ország és kiválóan a főváros érdekei fölé. A szigorú intézkedéseknek nem maradhatott el ellenhatása, mely főként a határzárók, vesztegintézetek ellen irányult, ezek ellen mind a megyékben, mind Pesten a nép, a fiatalság fellázadt. A Pesten tanuló ifjuság, értve az egyetemi növendékeket is, julius hóban iskoláit részint végezve, részint a cholera miatt nem folytathatva, haza akart menni, s követelte a zárvonalak megnyitását. Ekkor történt, mit még most is mint felejtethetlen eseményt emlegetnek, hogy a dühöngő tömeg észrevevén az arra menő legnagyobb hírű orvost, az imádásig szeretett Stahly Ignác, egyetemi tanárt, azt vállaira emelve, az utcákon meghordozva, vele azt kiáltatta: „Nincs cholera“, „Nem kell cordon“. E zendülést katonai erővel, egy pár ágyulövés következtében, több ember elestével csilapították le.

Egyébíránt Pest várost nem érte készületlenül a szokatlan járvány, az akkori fogalmak szerint megtétettek a hatósági intézkedések, úgy hogy julius 14-én, midőn az első eset mutatkozott, már a külön cholera-kórház felszerelve készen állott; melynek vezetését, miután arról Eckstein Frigyes jónevű fiatal gyakorló orvos lemondott, mások pedig elfogadni vonakodtak, Pólya József, akkor még szintén fiatal orvostudor, vállalta el. E szerint az I. és II. számú, csakis cholera-betegek számára rendelt fiók-kórházat Pólya József és Grünhut Károly tudorok látták el, az ezeknél sokkal kisebb III. számú kórház pedig Riednüller, Bécsből jött tudorra bízott. Ezen kívül a sz. Rókushoz czimzett közkórházban is gyógyíttatott 200-nál több beteg, kiknek nagy része ott betegedett meg.

Az orvosi rend úgy a kórházban, mint a magángyakorlatban a cholera-betegek körül nagy szorgalmat tanúsított; a közönség félelmében lázas buzgalommal ragaszkodott a felsőbb helyről is ajánlott óvszerekhez, a chlormeszet és camphort bűvszerűen alkalmazták, szagolták, nyakon, zsebben hordozták, általában azt hívé, hogy a cholerafertő a levegőben van, a léget akarták eczettel, gőzzel s mindenféle füsttel fertőtleníteni.

A járvány kezdetét s további folyamát tekintve, a következők szolgájanak szakszerű ismertetésül.

A cholera kitörését megelőző 10 évi időközben — mint Pólya József szépen írja le — a kórmentő a hasbeli bántalmaknak kedvezett, 1822-ben vérhas uralkodott, később a váltóláz 1829—30-ban oly fokon, miszerint minden egyéb betegséget háttérbe tolt. 1831. év tavaszán, május hóban,

*) Utasítás az egészségre ügyelő hivataloknak, nemkülönben a Pestis mentő — Contumacia — intézeteknél felügyelő személyzetnek számára a járvány — Epe-kórságnak — cholera morbus — tárgyában. Budán, 1830.

midőn már a várt ellenség fenyegetett, Pest-Budán s környékén makacs hurutár — Influenza — lépett fel, melynek elmúltával, közvetlen a cholera megjelenése előtt, minden egyéb betegség, még a köznépnél is, feltűnően szünetelt; s ennek megfelelőleg 1831. júniusban és július hó első felében a halálozás szintén szokatlanul kevesbedett, ezután a járvánnyal egyidejűleg, a gyomor- és bélhurut annyira elterjedt, miszerint abban többé-kevésbé csaknem az egész lakosság szenvedett; tehát már a járvány első fellépésénél tapasztaltatott, miként a valódi cholera-rohamot hasmenés szokta megelőzni s többnyire annak elfojtásától függ a betegség további fejlődésének megszűnése.

Már említettett, miként egy járványról sem írtak annyit oly tüzetesen oly szakemberek, kik nemcsak az eseményekben vettek részt, de azoknak élén állottak, mint a két fővárosban 1831-ben legelőször uralkodott cholera-járványról: mégis a legfőbb statisztikai adatok, hogy p. o. hányan betegedtek, gyógyultak, haltak meg stb., sincsenek tisztába hozva.

Az ide vonatkozó munkákat összevetve, következő statisztikai adatok állapíthatók meg:

Összesen gyógykezeltetett: 2277;

meggyógyult	750
meghalt	1527.

Ezek közül a városrészekben gyógykezeltetett: 1082;

meggyógyult	237
meghalt	845.

A kórházakba felvétetett: 1195;

meggyógyult	513
meghalt	682.

A városrészekben meghaltak száma oly feltűnően nagy, miszerint hinni kell, hogy minden cholera-beteget nem jelentettek be. E szerint a betegedési s halálozási viszony és százalék biztosan nem határozthatatik meg.

Megjegyzendő:

1) A megbetegedettek állását, foglalkozását tekintve, legtöbb betegedett meg a napszámos és szolgai osztályból, kevesebb az iparosokból, legkevesebb a jobbmódu polgári és úri állásu egyénekből.

2) A nőkből több betegedett meg és aránylag is több halt meg.

3) A középkor leginkább ki volt téve a betegedésnek, mely az öregekre legveszélyesebb volt.

4) Az egyes városrészekre vonatkozólag legtöbb betegedés és halálozás észleltetett: a Teréz- és Józsefvárosban, kevesebb a Ferencz-, még ennél kevesebb a Bel- és Lipótvárosban.

5) Gyakran képződtek góczok, hol egy házban sokan 10 — 20 halt meg.

6) A mi a kór lefolyását s jellemzését illeti, a kór lefolyása többnyire heves volt, sokszor 2—3 óra alatt beállt a halál. Egyébként a kórtünetek és a kórboncztni leletek teljesen megegyeznek a későbbi járványok alkalmával és a legújabb időben észleltekkkel.

7) A járvány július 14-én kezdődvén, tetőfokán állott július végén s augusztus elején, azután hanyatlott s szeptember végén megszűnt.

Budán megbetegedett : 2400 ;

meggyógyult 1160

meghalt 1240.

Ezen első cholera-járvány alatt tett orvosi tapasztalatok közül különösen magukra vonták a figyelmet Pólya József kórházi s magán gyakorlati adatai, melyek általunk idézett művében felsorolvák, s melyek által a kór *ragályossága* kimutattatik.

B.

Az 1854—55-ik évben Pesten uralgott cholera-járvány.

Minthogy az 1831-ben uralgott cholera-járvány több ideig szünetelt, sokan elfelejtették, s azt hitték, örökre elnyugodott: azonban 1847—48-ban megkezdette europai 2-ik körútját, mely ismét 10—12 évig 1859-ig tartott, Magyarországot Moldva- s Oláhország felől fenyegette, hová az első magyar ministerium 1848-ki nyáron a járvány tanulmányozására orvostudorokat küldött ki, s egyéb intézkedéseket is tett e kór ellen, nevezetesen az akkor nagy hatáskörrel bíró orvosi kart óv- és gyógyszerabályok elkészítésére hívta fel, később országos védbizottságot is nevezett ki a ministerium, s úgy látszik, ezen intézkedések sem maradtak siker nélkül, mert akkor a cholera nagyobb mérvet nem vőn, s Budapesten járványnak nem mondható; de a katonaságnál, a táborozás alkalmával, kivált azoknál, kik a muszkákkal hadakoztak, valamint azon helyeken, hol a muszkák átvonultak, nagyobb mérvben mutatkozott; még pedig nemcsak cholera, hanem ugyan-ez időben az ideiglenes katonai kórházakban, valamint a közkórházban és Pesten a lakosok között a hagymáz is uralgott.

Azonban ez időről az országos zavar miatt a choleráról sem levén biztos adataink, közelebbről csak az 1854—55-diki cholera-járvány főbb mozzanatait ismertethetjük.

Ezen járvány 1854. október 5-én, mikor az első eset előfordult, kezdődött; és 14 hónapig, 1855-diki november végéig tartott. A betegedési s halálozási hullámszám sokáig változtatatosan ugyan, de mindig kis fokon mutatkozott; volt oly hónap is — márczius — mikor a polgárságnál teljesen megszűnt; a katonaságnál azonban ugyan ekkor nagyban dühöngött, végre 1855-dik június hóban tetőpontjára hágott úgy, hogy e hóban a betegek száma 1193-mal szaporodott.

Egy napon június 14-ikén cholerában 46 egyén halt meg.

1854. oktobertől 1855. november végéig:

			férfi	nő	gyermek
megbetegedett	3516	ezek közül	1156	1435	925
meggyógyult	1668	„ „	516	742	410
meghalt	1848	„ „	640	693	515

Ezen kimutatás szerint a halálozás 52%-ot mutat.

Több nő betegedett meg, mint férfi, de nőknél aránylag a halandóság kisebb volt, mint a férfiaknál; legnagyobb a gyermekeknél.

A városrészekben a betegedési arány akként mutatkozott, mint az első alkalommal, miként ezt a következő táblázat előtűnteti, mely egy-szersmind a betegség havonkénti hullámzását mutatja:

Pest városában 1854—55. évben a cholera-betegeknél városrészenkénti és havonkénti

kimutatása.

Hó		V á r o s r é s z e k					Beteglétszám, a Rókus kórházban	A megbetegedések összes száma
		Bel-város	Lipót-város	Teréz-város	József-város	Ferencz-város		
		a lakosság száma						
		20,340	15,106	44,417	22,000	10,133		
		megbetegedések choleraiban						
Oktober	1854.	34	—	37	16	3	4	94
November	„	33	4	58	34	25	17	171
Deczember	„	20	4	25	8	3	7	67
Január	1855.	2	—	1	1	—	—	4
Február	„	—	—	29	—	—	—	29
Márczius	„	—	—	—	—	—	—	—
Április	„	—	—	15	—	—	—	15
Május	„	6	1	68	7	2	35	119
Június	„	120	62	460	252	105	194	1193
Július	„	40	44	334	331	153	20	922
Augusztus	„	70	17	242	216	105	18	668
Szeptember	„	10	3	80	74	15	28	210
Oktober	„	1	1	3	—	1	3	9
November	„	5	—	10	—	—	—	15
Összesen . . .		341	136	1362	939	412	326	3516

Érdeklél bírnak még a következő tapasztalati adatok.

Foglalkozást illetőleg, legtöbbet szenvedett a szegény munkás nép; a kiknek módjuk volt a tisztaságra, étrendi magatartási szabályokra, kellő

táplálkozásra gondot fordítani, kik az *intő hasmenéseket* jókor elhárították, többnyire elkerülték a nyavalya súlyosabb fokú kifejlődését. Így az intézetek közül csak a szegény ápolóban tört ki a behurcolás által odajutott betegség. A szegény aggak közül, kik 86 voltak, megbetegedett 36 s meghalt 26.

A városi tolonczok helyiségében és börtönökben, melyek akkor igen egészségtelen állapotban, de folytonos orvosi felügyelet alatt voltak, egy cholera eset sem fordult elő. E cholerajárvány alatt egyéb betegségek nem szüneteltek, csak oly számban jöttek elő, mint máskor; sőt a hagymáz ez évben nagyobb kiterjedésben mutatkozott, a váltóláz pedig a hányszéké-
léssel egyidejűleg járványként uralkodott.

Budán a cholera 1854—55-ben.

Budán szintén úgy, mint Pesten, 1854. octobertől 1855-diki novem-
berig tartott e járvány; azonban Budán eleinte alig, s később is enyhébb
volt, mint Pesten; Budán időnként hónapokig — január, február, marczius,
aprilis — félbehagyás (intermissio) volt tapasztalható.

Megbetegedett, az akkor körülbelül 60,000-et tevő budai népes-
ségből: 1477;

meggyógyult	970
meghalt	507.

A járvány itt tetőfokát 1855-diki június 11-től 17-ig érte el, ekkor
mind a betegség, mind a halálozás legmagasabban állt. Pest vármegyét
különösen Pest és Buda városok legközelebbi környékét, sűrűn látogatta
a járvány, és a mi különös, sokkal sűrűbben a budai részeket, a hegyek között
fekvő Törökbálint, Budakesz, Budaeörs, Kovácsi, Hidegkút stb. falvakat,
mint a pesti oldalon levő lapályos helységeket.

Az ország fővárosaiban Budán és Pesten 1854—55-ben uralgott
cholerajárványról előterjesztett orvosi statistikai adatokhoz záradécul tör-
téneti szempontból hozzá kell adnunk, miként akkor, valamint az egész
ország, úgy a fővárosok is a Bachrendszer alatt nyögtek, mely a közegész-
ségügygyel is mostohán bánt el. Nem kellett akkor egészségi bizottság;
saját szakközegeikre sem hallgattak, a legszükségesebb intézkedésekre
sem gondoltak; még csak külön cholera-kórház sem állíttatott fel, addig,
míg a Rókushoz czimzett közkórház az odahordott és *felvett cholera betegek*
által annyira fertőzve lett, hogy az ott más betegségeken szenvedők
között a ragály elterjedvén, e mulasztás következtében százanként estek
a halál áldozatául. Ekkor kezdtek aztán, az orvosok és nagyközönség hangos
kikelésére, a külön fiókkórház megnyitására látni, mely végre a kerepesi
úton lévő régi dologház épületben 70—80 betegre berendeztetvén, június
17-én megnyitott s vezetése mint főorvosra reám bízott.

Emez embertelen késedelmes eljárás a külön kórház megnyitásában a következő időnek nem követendő intő például, a tudománynak pedig tanulságul, a kérdésben levő rejtélyes kór fertőző természete megismertetésül szolgál.

Ide vonatkozólag nem tartom fölöslegesnek, a járvány végénél a budapesti kir. orvosegyesületnek 1855. évi szeptember 15-én tartott ülésében előadott értekezéséből a ragályosságról szóló részt szóról szóra idézni:

„A ragályt illetőleg, a vezetésem alatt állott kórházban tett tapasztalatok alapján a ragályosság mellett nyilatkozom, ugyanis:

1) Midőn 1855 é. június 13-án Pesten a járvány oly nagy fokra hágott, az mindjárt az első napokban magában a közkórházban annyi egyént ragadt meg, mennyi a kórjárvány kiterjedésének meg nem felelt, t. i. a kórházban naponta 100 körül volt a betegedési szám, míg az egész városban csak 25—30, és a kórházban csak ott terjedt a kór, a mely termekben a a cholera-betegek voltak, s különösen a hová átvitettek.

2) A mint a hányszékelő betegeknek külön más kórház nyittatott, s ide az anyakórházból az ily betegek átvitettek, azonnal megszűnt a cholera ott uralkodni.

3) Később, ha fordult is egyes eset az anyakórházban elő, az átvitettvén az illető kórházba, soha többé egyszerre több esetben az anyakórházban ily betegedés elő nem fordult.

4) Tény az, hogy ha a fiók kórházba történetesen vagy tévedésből más beteg hozatott is, az megkapta a hányszékelést.

5) Az ily betegekkel bánó orvosok s különösen ápolók szinte kisebb nagyobb mértékben hányszékelést kaptak, az ápolók közül többen áldozatul is esvén.“

C.

Az 1866-iki cholera-járvány.

A harmadik járványt megelőzőleg az 1866-iki nyári első hónapokban június, júliusban igen sok hasmenés s gyakori hányszékelés — cholera nostras — tapasztaltatott, augusztus hóban már járványként lépett fel az ázsiai cholera, és tartott november közepéig, tehát 3 és fél hónapig, szeptember végén érván el tetőpontját, azután alább szállott.

A járvány egész tartama alatt, összevéve a városrészekben és kórházakban kezeltetket, volt cholera-beteg 4082;

ezek közül meggyógyult . . . 2119

„ „ meghalt . . . 1963

mint a következő táblázat részletekben mutatja.

Kimutatás

a városrészekben és kórházakban ápoltt cholera-betegekről.

Városrész	Megbetegedett	Meggyógyult	Meghalt
A Bel- városban	200	150	50
A Lipót- „	114	53	61
A Teréz- „	1050	641	409
A József- „	932	485	447
A Ferencz- „	497	182	315
Ápoltatott a köz- és fiókkórházakban *)	1237	575	662
A szegény gyermek kórház . .	1	—	1
A kereskedelmi kórház	1	—	1
Az izraelita kórház	50	33	17

E szerint az előbbeni járványok alkalmával tett tapasztalatok a városrészekre nézve ismétlődtek, az egyéb viszonyokra, nevezetesen a nemre, korra, foglalkozásra vonatkozólag is; miket itt ismételve felsorolni, annyi-
val kevésbé szükséges, mert a kórházi adatoknál mindjárt előfordulnak;
de itt említendő, miszerint a cs. kir. sorkatonaságnál a cholera ezúttal is
nagy mérvben dühöngött, s ezek által a járvány nem csak az ikervárosban,
hanem az egész országban elterjedt. Nyáron július 17-én a járvány első
esete a Terézvárosban Erdősor 512. sz. házban fordult elő, ugyan azon ut-
czában az aggápoldában 337 egyén közül 93 betegedvén meg, ezek közül
81 meghalt s csak 12 gyógyult meg; figyelemre méltó azon körülmény,
miszerint határozottan constatálható volt, hogy ezen intézetbe a betegség
kívülről hozatott be.

A városrészekben tapasztaltakat megerősítik a kórházi adatok, me-
lyeket a két fiókkórházról pontosan összeállított Rózsay József tudor
A kerepesi úton a Szt.-Rókushoz czimzett közkórházhoz közel fekvő, egy-
kori Heinrichház-féle fiókkórház vezető főorvosa, hol cholera-betegek szá-
mára 70—80 ágy rendeztetett be; a másik fiókkórház Genersich Antal
jelenleg kolosvári egyetemi tanár vezetése alatt a figyermek árvaházban
(Josephinum) — onnét a gyermekek előbb eltávolittatván — 20—30 ágy-
gyal rendeztetett be.

A kerepesi úton levő fiókkórházba az első beteg július 17-én az utolsó
november 16-án vétetett föl, tehát négy hóig volt nyitva, a másik fiókkór-
ház a Josephinum csak octoberben nyittatván meg, mint szükségtelen ha-
mar bezárattott.

E két fiókkórházban összesen ápoltatott 1132 beteg, *)
még pedig az elsőben 1000
a másodikban 132.

*) Ide van számítva a bizonytalan helyekről, részben haldokló állapotban
behozott 68 egyén is.

Az összes beteg létszámából:

meggyógyult	546
meghalt	586.

Rózsay József főorvos a betegedési, gyógyulási s halálozás hullámzásról a nemre, korra, vallásra, foglalkozásra, sőt a lakhelyre nézve is ábrás kimutatásokat készített. *)

Ezekkel megvilágítja, hogy kevesebb férfi betegedett meg, mint nő, a gyógyulási arány férfiaknál kisebb, mint a nőknél. Legtöbb megbetegedés a napszamosok és a szolgák között fordul elő. A városrészek így következnek egymásután: Terézváros, Józsefváros, Kültelek, Ferencz-, Bel-, Lipót-város. Figyelmeztet értekező, miként jobbra azon eseteknél is, melyek a cholera minden tüneteivel hozattak a kórházba, fenyegető hasmenés járt előre, de ez elhanyagoltatván, átment a betegség legsúlyosabb időszakába.

Értekező sok jellemzőt mond még ezen járvány ismertetéséül, miből hely szűke miatt csak kettőt emelünk ki: egyiket, mit szerző meglepéssel hoz fel, hogy: általában bebizonyult, miként a zsidók a városban igen csekély számmal betegednek meg, mert az alsó osztályú izraelita is mértékletesen él, egészségének gondját viseli, s ha az megzavartatik, azonnal orvosi segínyt keres; másikat, hogy értekező azt igyekezik bizonyítani, miként a typhusnál — főleg a kütegesnél — a ragályosság sokkal nagyobb, mint a choleraanál.

Ezen járvány előzményei sokáig tartván, Hamza Máté elnöklete alatt: Tormay Károly tiszti főorvos, Bokay János tr., Giczey Sámuel, Gross Ferencz tr., Halász Geiza tr., Hatzenberger Ferencz, Havas Ignác tr., Kern Ferencz, Klenovits György, Kovács Seb. Endre tr., Kozmovszky Antal, Lumnitzner Sándor tr., Ney Ferencz, Poor Imre tr., Rózsay József tr., Schernhoffer Károly, Szabó Alajos, Sztupa György, Szigethy Mihály, Wagner János, Zettner Károly városi képviselő tagokból álló közegészségi bizottság jókor javaslatba hozta a teendő óv- és gyógyintézkedéseket. Nevezetesen:

1) A cholera-betegek számára felszerelendő külön fiók-kórházaknak a fönnebb jelölt helyiségeket ajánlotta.

2) A városrészekben az orvosi járvány-kerületeket kijelölte, s az ezekben fizetés mellett ideiglenesen kinevezendő orvosok számát megállapította.

3) A közönség a járvány ellen alkalmazandó étrendi s magatartási szabályokról kimerítő hirdetésekben értesítettett.

4) Gondoskodva volt a piacokon s vásárokon árult élelmi czikkek s italok jó minémüségéről, valamint az elhagyatott éhséggel küzdő néposz-

*) Az 1866-iki cholera-járvány a sz. Rókusi fiók-kórházban Pesten közrebc-
csútja Dr. Rózsay József. Pesten, 1868.

tály táplálkozásáról s lakásáról. Ekkor lépett először életbe a leves-osztás intézete.

5) Elrendeltetett a terek, házak, vendégfogadók, csatornák, pöczegödörök, árnyékszékek, középületek, különösen az iskolák tisztántartása, vasgálicczal fertőtlenítése. Meghagyatott, hogy háztulajdonosok, ha utczeai csatorna létezik, délutáni 8 órakor bizonyos mennyiségű, 2—4 akó vizet öntsenek az árnyékszékekbe, hogy így az egyszerre ömlő vízzel a csatornák kitisztíttassanak.

A nagy közönség és a szakközegek dicséretére elmondhatjuk, miszerint teljesen felébredt az erélyes eljárás szükségességének érzete, mindenki igyekezett a veszélyt elhárítani, szívesen fogadták a rendeleteket s pontosan végre is hajtják azokat, ha a hivatalos ellenőrzés kellő szigorral kezeltetett volna. De a hivatalos felügyelet laza levén, az ez időbeni intézkedéseket fől-szabályok hozatala s azoknak késedelmes végrehajtása jellemzi; minek az akkori nagynevű főpolgármester Rottenbiller Lipót volt az oka. Ő ugyanis, mint egyébként mindenben a legkitünőbb tisztviselő, éjjelét-nappalát Pest város érdekének s a közjónak szentelte, igyekezett a fővárost adósságokba, deficitekbe való elmerüléstől megóvni, ez neki sikerült is, mert még akkor sem deficit, sem adósság nem volt, ámde minden nagy érdemei mellett, a cholera-ügyben oly elfogultságot tanúsított, miszerint senkinek, az orvosoknak pedig egyáltalában nem hitt, tagadta a cholera általi fertőzés lehetőségét, el nem ismerte ezen betegség veszélyességét, bátorsága jeléül tüntetően látogatta a cholera-kórházat, s kereste a cholera-betegekkeli érintkezést. Ily elvekből indulva ki, nem csoda, ha az általa haszontalanoknak tartott intézkedések fedezésére megkívántató kiadásoktól, költségektől mind az egyes polgárokat, mind a városi hatóságot meg akarta kimélni.

E miatt a közegészségi bizottsággal kellemetlen surlódásba, valamennyi hírlappal, a közvéleménynyel, sőt magával a magyar kir. helytartótanáccsal, melynek a provisorium alatt Sennyey Pál báró volt elnöke, ellentétbe jött annyira, hogy 1866. szeptember végén, — holott Rottenbillert nagyra becsülte, a kormány kényszerítve érezte magát, Pest város területére a cholera tárgyában a m. kir. helytartótanács alelnökét Jankovits Györgyöt kir. biztosul kinevezni, ki 1866. szeptember 28-án elfoglalván állását, az egészségi bizottság üléseiben elnökölt, s e bizottsággal együtt tanácskozva, akkor is mindent e bizottság végzett el.

Azonnal megtétettek a kellő intézkedések, ekkor nyitattott meg a 2-ik fiókkórház, ekkor választattak a rendkívüli járvány-kerületi orvosok 4 frt rapidíj mellett, kik a következők voltak: Buzay Károly, Csajághy Béla, Dulácska Géza, Faludy Géza, Gergulics János és Németh Ignác tudorok.

Alig mult el 2 hét, s a cholera-járvány megszűntével a tapintatos kir. biztos búcsút vett Pest városától.

D.

**Az 1872-ik és 1873-ik évben uralgott cholera-járvány
Pesten és Budán.**

1) Pesti I. időszaki zárjelentés. 2) Pesti II. időszaki zárjelentés. 3) Budai zárjelentés. 4) Ó-Budán a járvány. 5) Járvány a környéken. 6) Felügyeleti kerületek. 7) Orvosi kerületek. 8) Adalék az 1872—73. évi cholera-járvány történetéhez.

Már előbb kifejeztem igyekezetemet a legutóbbi cholera-járvány lefolyását kimerítően tárgyalni; érintettem, miként léteznek közgyűlési határozatok, melyek e tárgyalás menetét némileg irányozzák, a mennyiben ezekben a tiszti főorvosi zárjelentések kinyomatása elrendeltetik.

E határozatok közül az alul látható legutolsót, bár annak reám vonatkozó részét elhagyni szeretném, mégis mint a történelemhez tartozót, s eljárásomat szabályzót, minden változtatás nélkül adni kötelességemnek tartom. *)

*) Az 1873. évi december hó 23-án Budapesten tartott törvényhat. bizotts. közgyűlésének jkönyvi kivonata. 128. sz. Tárgyaltatott a közegészségi bizottmány és tanács f. é. 7948. sz. jelentése kíséretében Halász Géza Pest város volt tiszti főorvosának a cholera-járványról szóló zárjelentése. Ezen zárjelentésnek tudomásul vétele mellett a f. v. közgyűlés kedves kötelességének ismeri, köszönetét nyilvánítani mindazon férfiak irányában, kik a pusztító járvány terjedelmének megakadályozása érdekében szorgalommal, kitartással és önzetlen önfeláldozással az emberiség javára közreműködni nemes feladatuknak tartották; s e tekintetben első sorban emeli ki Dr. Halász Géza volt tiszti főorvos urat, ki ernyedetlen szorgalmával és ritka tapasztalatot tanúsító s dús tapasztalatokra épített sikeres működéséért ezen elismerést méltókép kiérdemelte; — nemkülönben köszönetet szavaz a kórházakban és agg-ápolásban működött igazgató, fő- és alorvosoknak, s ezek közt különösen Dr. Barbás József és Dr. Rakitta Alajos uraknak, kik a gyógykezelésükre bízott nagy számú betegek gyógyítása körül különösen és együttvéve rendkívüli munkásságot tanúsítottak; — végre teljes mértékű elismerést és köszönetet szavaz a közgyűlés a kerületenkint működött központi és kerületi bizottságok elnökeinek, és a bizottságok összes buzgó tagjainak, kik fáradságot nem kímélve, nemes önzetlenséggel és páratlan buzgalommal hathatós tényezőkép működtek közre, hogy a járvány korlátozására szolgáló óvintézkedések; — a mennyire emberileg lehető volt, sikeresen végrehajtottak, s ez által a járvány további terjedésének lehető gát vettetett.

Tekintve pedig azt, hogy a tiszti főorvosi jelentés oly tudományos érveket foglal magában, melyeknek bírása a közegészségi ügy iránt érdeklődő számára min-

Ezen közgyűlési határozat most megoldást nyer, a mennyiben a zárjelentések a szövegbe nyomott részletekkel együtt itt megjelennek, a mi egyébiránt e történelmi munkálat céljának is megfelel.

Az észlelt járványok összehasonlítása a tapasztalatok felett tartandó szemle, s az abból levont következtetések, valamint ezen értekezéshez ujonnan készült táblázatok, kimutatások, térképi s ábrás rajzolatok a munka végéhez csatoltatván, a zárjelentésben foglaltak teljesen kiegészítettnek.

Nevezetesen a talaj, a helyi viszonyok tartatván a choleraanál kóroktani főtényezőknél, a hivatalosan bejelentett 5379 beteg mindegyikéről kimutatattatik, — hogy melyik időszakban, és a mennyiben kitudható volt, hogy hol, a város melyik részén, melyik utcájában s *melyik házban* betegedett meg, a háznál vagy a kórházban kezeltetett, meggyógyult vagy meghalt-e? Könnyebb szemléltetésre szolgál a C) alatti cholera-járvány térképe, melyen minden ház jelölve van, hol cholera-eset fordult elő.

Mindezeket a kezemnél levő hiteles jegyzőkönyvekből írhattam ki, az egyesített két város levéltára most rendeztetvén, onnét sokszor akadálylál járt, sőt többször lehetlen volt, valamely okmányt kikapni, így p. o. a budai tiszti főorvosi jelentést a m. kir. belügyminiszterium levéltárából vettük ki. Ó-Budára vonatkozólag pedig a fővárosi levéltárban semmit se találtunk, valószínűleg nem is állittatott ott össze a choleráról a fővárosiakhoz hasonló jelentés, mert a vármegyénél, hova akkor Ó-Buda tartozott, szintén nem található.

Találtam azonban a pestmegyei levéltárban Ó-Budáról némely adatokat, melyeket közleni fogok.

A tiszti főorvosi jelentések itt következnek.

denkoron előnyösen felhasználható : a közgyűlés elhatározza, hogy ezen jelentés a járvány I-ső időszakára vonatkozó jelentéssel együtt kellő számú példányokban kinyomassék, és az összes hazai törvénytörvényhatóságoknak megküldessék.

Minthogy pedig a volt budai és ó-budai részekben lefolyt járványról szóló jelentés a közgyűlésben előadott értesülés szerint a m. kir. kormányhoz immár felterjesztve lett, felhivatik a tanács, hogy azon jelentéseknek az illető levéltárakból előkerítése után azokat a tudomány használatára való tekintetből az említett célra szintén kinyomassa.

Kmft. kiadta:

Barna Zsiga, s. k.

főjegyző.

1.

Tiszti főorvosi zárjelentés

Pesten az 1872. október 28-tól 1873. márczius 14-ig uralkodott cholerajárványról
I. időszak.

Már 1871-ben az országot két felől fenyegetvén a cholerajárvány, a főváros részéről megtétettek az előleges intézkedések; ekkor azonban bár az országban itt-ott egyes cholera-esetek mutatkoztak, Pest városa egészen menten maradt a veszélytől.

A mult 1872-ben is jókor hozzálátott a hatóság a cholera elleni gondoskodáshoz. — Mindjárt a nyár kezdetén és folytán a tisztaság, a csatornák, a kutakra, a vízvezetésekre és vizére, fertőtlenítésre, a piacokra, étel-ital árulásra, szigorúbb lett a felügyelet. A kormány a katonaszállítás-, összpontosításánál, elhelyezésnél óvatosságra kéretett és figyelmeztetett a birodalom, illetőleg az ország határán szükségessé válható vesztegzár intézkedésekre; — augusztus, szeptember és október hóban a közönség falragaszok és szétosztott nyomtatványok által figyelmeztetett az óveljárásra. A közgyűlés által jó előre kineveztetvén a járvány ellen működő bizottság, ez kerületi albizottságokat alakított akként, hogy mindenik városrész több kerületre osztatván, ezekben a szabályok végrehajtását s az ellenőrködést az albizottsági tagok külön utasítással ellátva vállalták el. *)

E szerint a vészhir, hogy Budán október 18-án a cholera kiütött, Pest város hatóságát nem találta készületlenül; a bizottságok azonnal erélyesen hozzáláttak hivatásukhoz; kettőztetett buzgalommal akkor, midőn a mult 1872-iki október 28-án Pestváros területén is észleltetett az első eset.

A Lipótvárosban ugyanis a Dunapartján a tömöterén levő dunaszabályozási napszámosok részére állított körterembe Budáról hozatott 1872-ben október 28-án egy beteg Matejkó Lipót 32 éves dunaszabályozási napszámos, ki azonnal meg is halt. Hullája a közkórházi bonczterembe szállíttatván, a bonczolat is igazolta, hogy ő a kérdésben levő betegségben halt el. A 2-ik eset is ugyancsak a tömő kórházban fordult elő, és ezután majd

*) Mindenik városrész beosztását, helyszüke miatt nem adhatván, a jövőre nézve tanulságos mutatványul elégnék tartok egyet, a belváros járvány-kerületi részletezését a felügyelők megnevezésével együtt az értekezés végéhez 6) alatt nyomtatni.

minden városrészben mutatkozott cholera-eset; úgy hogy november 1-ső napjaiban már mindenfelé elterjedt és constatálva lőn, hogy a járvány uralg. Csak a Kőbánya maradt november 15-ig érintetlenül, hol ekkor mutatkozott az első eset.

A járvány beálltával a bizottságok nagy tevékenységet fejtettek ki; mindennap összejöttek a kellő intézkedések megállapítása és foganatosítása végett. A tagok egymásközi teendőiket czélszerűen osztván be, minden rendelet végrehajtása ellenőriztethetett. Az intézkedések legfőbbjeit, melyeknek lehet nagyrészt a járvány enyhe lefolyását tulajdonítani, ezen járvány történetének lényegéhez tartozik érinteni azért is, mert hazánkban, hol az egészségügy ázsiai állapotokra emlékeztet, hasonló intézkedések, oly mérvben és kiterjedésben ily összevágó, egymást támogató szervezettel nem történtek, és jövőre például szolgálhatnak.

A lényegesek a következők :

1) A közönség többször figyelmeztetett, hogy a kezdődő bajt el ne hanyagolja, a bármily csekélynek látszó hasmenést figyelmen kívül ne hagyja, orvosi segélyhez jókor folyamodjék.

2) A cholera ellen leginkább kontárok által javasolt vagy hirdetett óv- és gyógyszerek eltájtattak.

3) A fertőtlenítés minden házban elrendeltetett, és ez a kórházban és azonkívül, hol choleras betegek ápoltattak, az éjjeli edények és egyéb eszközökre s ruházatra stb. kiterjesztetett. E czélra vasgálicz-készlettről a hatóság gondoskodott. Értésítettetett a közönség az általános fertőtlenítés mikénti eszközzéséről, miszerint naponkint reggel 8 órakor az árnyékszékbe egy-egy lakó után, egy meszely vízben felolvasztott $1\frac{1}{2}$ —2 latnyi vasgálicz öntessék. A fertőtlenítés legnagyobb gondot igényel a choleras betegeknel. Ily czélból, azon edényekben, melyekbe a betegek bárminemű ürülékei jutnak, czélszerű nagyobb mennyiségű vízben zöldgáliczot tartani, s az ürülékeket így fertőtlenítve az árnyékszékbe önteni. A szobából minden felesleges bútor, ruha s egyéb eszköz távolíttassék el. Az ott maradt ruha, bútor s egyéb tárgyak pedig, valamint a helyiségek fertőtlenítendők. Az ily fertőtlenítés történik sokáig tartó szellőztetés, forró lug, vasgálicz-oldattal való mosás, súrolás, meszelés, chlorgőz által. Az érték nélküliek, mint p. o. az ágyból a szalma, elégetendő.

4) A tiszti főorvosi hivatalnál minden egyes cholera-beteg bejelentetvén, innét a kerületi bizottságok esetről esetre azonnal értesítetttek, hogy a choleras háznál a tisztaság és fertőtlenítés végett gyorsan intézkedjenek, ezen eljárásnak tulajdonítható leginkább, hogy góczok alig képződtek. Az itt jelzett bejelentés az intézkedések főmozzanata következő a) „Minta” szerint történt:

a) Sz. kir. Pestváros hatóságától. Felhívás valamennyi pesti orvoshoz a cholera-járványra vonatkozólag.

α) A fenálló szabályok értelmében sz. kir. Pestváros hatósága által hozott határozatnál fogva valamennyi pesti orvos, úgy a tudor, mint a sebész felhívatik, a gyógygyakorlatában előforduló cholera-eseteket az itt látható, s minden gyógyszer-tárban, a városházán, a kerületi kapitányi s statisztikai hivatalnál kapható „Minta“ rovatait betöltve, a tiszti főorvosi hivatalnak azonnal bejelenteni. Bizonyosan mindenki készséggel felelend meg ezen felsőbb rendeleteken alapuló üdvös intézkedés-nek, s hisszük, hogy nem lesz szükség a mulasztókra hatóságilag kiszabott 50 frttól 100 frtig terjedő bírság alkalmazására.

β) Hogy e „Napi tudósítás“ beküldése könnyíttessék, legcélszerűbb azt a leg-közelebb eső gyógytárba adni, honnét az a megbízottak által naponként délutáni 4 órakor fog a tiszti főorvosi hivatalhoz szállíttatni.

γ) Kéretnek az illetők mind a „Napi tudósítás“, mind a bővebb „Kimutatás“ rovatainak betöltésére, azonban az első lapon látható „Napi tudósítás“ azon esetre is rögtön beküldendő, ha a „Kimutatás“ részletes pontjaira megfelelni nem lehetne is.

δ) A „Napi tudósítás“ fennebb körülírt beküldése mindaddig folytatandó, míg cholera-esetek fordulnak elő; az ide vonatkozó bővebb észleletek s tapasztalatok szíves közlése pedig a járvány végződésével kéretik.

ε) Mind a „Napi tudósítást“, mind az ugyanazon egyénekről bővebben szóló „Kimutatást“ az orvos sajátkezüleg írja alá, lakását is feljegyezvén.

tiszti főorvos, (lakik.....)

N a p i t u d ó s í t á s																		
cholera-esetekről 187..... hó..... n.																		
Városrész	Az előbbe- ni napról maradt			Szaporo- dott			Gyógyult			Meghalt			Gyógyke- zelés alatt maradt			Kórházba küldetett		
	férfi	nő	gyermek	férfi	nő	gyermek	férfi	nő	gyermek	férfi	nő	gyermek	férfi	nő	gyermek	férfi	nő	gyermek
Belváros . .																		
Lipótváros .																		
Terézváros .																		
Józsefváros .																		
Ferenczváros																		
Kőbánya . .																		
Összesen .																		
A járvány tartama alatt a gyógykezelték összege																		

örvös által cholérában gyógyított, s az első lapon látható „Napi tudósításban“ foglalt	
betegéről 187.....évi.....hó.....n.	

— 70 —

5) A szegény nép élelmezése és egészségtelen rosz lakása tárgyában is tétettek lépések.

6) A betegek ápolása és orvosi segélylyel ellátására nagy horderejű volt az, hogy a városon kívül külön cholera-kórházak rendeztetek be, nevezetesen : az üllői úton a vám mellett *a baracképületben*, mely a város leg-egészségesebb tájékán fekszik, teljesen elkülönített egy osztály, a másik fiókkórház pedig a kerepesi út mellett közel a vámhoz az u. n. Omnibustelepen állíttatott fel. Az elsőben a barackban a többi osztályoktól teljesen elkülönített osztályon 80—100, a másodikban, t. i. Omnibustelepen levő fiókkórházban 50—60 ágy szereltetett fel.

7) Kisebbszerű kórház a Kőbányán is állíttatott fel.

8) Tiltva levén a Rókushoz címzett közkórházba choleras beteget felvenni, az odavitt choleras betegek onnét kocsin küldettek illető helyeikre, a városrészekből pedig elegendő számú kosarakban a város költségén vitettek a betegek a cholera-kórházakba a minden városrészben a kapitányhivataloknál készen álló hordárok által.

9) Az egész város területe 15 orvosi kerületre osztatván, ezek mindegyikében járvány-orvos állíttatott fel.

10) A köztemetőben halottas ház rendeztetett be, azért, hogy a cholera-ban elhaltak halottkémi utasítással vagy a közkórház mellett lévő díszes hullaterembe vagy ezen halottasházba azonnal a temetőbe kivitethessenek, különösen oly zsufolt lakásokból, hol egy szobában többen lakván a hulla elkülönítése lehetetlen.

11) A mulasztók, a szabályszegők megrovással és pénzbeli bírsággal illettettek.

Hogy ezen intézkedéseknek sikerét megítélhessük, és eljárásunkból egyébként is tanulságokat merithessünk, nem gondolom untatónak néhány főbb mozzanatot, mindenkit érdeklő statistikai adatot kiemelni.

A cholera-betegekről, értve úgy a kórházban, mint künn a városrészekben ápoltakat, valamennyi egyénről név, kor, foglalkozás, lakás szerint pontos jegyzőkönyvek vezettettek. Ezek alapján állíttatott ki minden viszonyra kiterjeszkedőleg 8 példányban a „Napi kimutatás“, mely a kormányhoz és innét a legfőbb helyre is naponkint elküldetett.

Ily napi „*Kimutatás*“, mely mind alakjára, mind tartalmára nézve érdeklő, az utolsó napról 1873. márczius 14-ről **b)** alatt következik.

t a t á s

Járvány állásáról 1873. évi márczius hó 14-én.

b ó l				A járvány tartama alatt összesen mai napig																Észrevételek
gyógykezelés alatt maradt				megbetegedett				gyógyult				meghalt				gyógykezelés alatt maradt				
férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	n	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	
—	—	—	—	12	21	4	37	8	15	1	24	4	6	3	13	—	—	—	—	
—	—	—	—	24	17	4	45	17	10	—	27	7	7	4	18	—	—	—	—	
—	—	—	—	90	109	46	245	61	79	16	156	29	30	30	89	—	—	—	—	
—	—	—	—	50	36	26	112	22	21	14	57	28	15	12	55	—	—	—	—	
—	—	—	—	16	19	19	54	11	10	8	29	5	9	11	25	—	—	—	—	
—	—	—	—	4	2	—	6	1	2	—	3	3	—	—	3	—	—	—	—	
—	—	—	—	196	204	99	499	120	137	39	296	76	67	60	203	—	—	—	—	
—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	158	63	—	221	98	43	—	141	60	20	—	80	—	—	—	—	
—	—	—	—	187	100	1	288	90	60	—	150	97	40	1	138	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	11	7	1	19	4	4	1	9	7	3	—	10	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	3	—	—	3	2	—	—	2	1	—	—	1	—	—	—	—	
—	—	—	—	360	170	2	532	195	107	1	303	165	63	1	229	—	—	—	—	
—	—	—	—	556	374	101	1031	315	244	40	599	241	130	61	432	—	—	—	—	

A járvány ezen időszak 1872. évi október hó 28-án kezdődvén, 1873. évi márczius hó 14-ig terjedt.

tiszti főorvos (.....)

Ezen „Kimutatásból“ kitűnik, hogy a járvány kezdete 1872. október 28 óta a mai napig 1873. márczius 14-ig.

			férfi	nő	gyermek
megbetegedett	1031	ezek közül	556	374	101
meggyógyult	599	„ „	315	244	40
meghalt	432	„ „	241	130	61

Ezek közül a kórházban ápolgatott 532, gyógyult 303, meghalt 229. — A városrészekben ápolgatott 499, gyógyult 296, meghalt 203. — Ezen kívül ápolgatott közűl : Esik a belvárosra 37 beteg, Lipótvárosra 45 beteg, Terézvárosra 245 beteg, Józsefvárosra 112 beteg, Ferenczvárosra 54 beteg, Kőbányára 6 beteg.

Ezen számtételeket előre bocsájtvá, vessűnk egy futó pillantást a járvány bel- és külterjére általában, és különösen a nem, meg az életkorhoz viszonyítva, tekintettel a foglalkozásra is. Ezután nem mellőzhetjük helyrajzra vagyis a helybelisítésre és a járvány időszerinti hullámozására is figyelműnket kiterjeszteni.

A járvány bel- és külterjét, illetőleg Pest lakossága 200,476 levén, megbetegedett ennek 0.51 % -ja, azaz 1031 egyén, vagyis 1000-ből 5 egyén.

Ezen 1031 betegből:

A városrészekben kezeltetett 48%, a kórházban 52%. Az összes 1031 betegből meghalt 432 azaz 42%. A városrészekben kezeltékből meghalt 41%. A kórházakban ápolgatkból 43%.

A kórházakban mutatkozó kissé nagyobb halandóság annak tulajdonítható, hogy oda a legsúlyosabb szegény sorsu elhanyagolt betegek gyakran félholtak is szoktak vitetni.

A nemre nézve az arány a következő : a betegekből volt férfi 54%, nő 36%, gyermek 10%.

E szerint a járvány több férfit támadott meg, mint nőt, mi azért is feltűnő, mert máskor choleraiban több nő betegedett meg, mint férfi.

Az életkort illetőleg c) alatt következő kimutatás jelzi a megbetegedetteket és meghaltakat életkor szerint. Részletezve van, hogy 1—5, 6—10, 11—20, 21—30, 31—40, 41—50, 51—60, 61—70, 71—80, 81—90 évig hány betegedett és hány halt meg. A táblázatból kitűnik, hogy legtöbb betegedési eset fordult elő 21—30 év közti életkorban, megbetegedett t. i. 302, mely az 1031 számú megbetegedettek összegének 29%-ja.

c)

Kimutatás

Pesten az I. időszakban, t. i. 1872. október 28-tól 1873. márczius 14-ig tartott cholera-járvány alatt megbetegedettekről és meghaltakról

életkor szerint.

Évszám	Megbetegedett	Meggyógyult	Meghalt
1—5	75	27	48
6—10	31	19	12
11—20	123	92	31
21—30	302	214	88
31—40	237	125	112
41—50	125	64	61
51—60	78	35	43
61—70	41	19	22
71—80	17	4	13
81—90	2	—	2
Összesen . . .	1031	599	432

Legtöbb halálozás mutatkozott pedig a megbetegedettek számához viszonyítva, a legkisebb és legmagasabb életkorban, t. i. az 1 évig megbetegedettek csaknem mind meghaltak, mert 13-ból csak 3 gyógyult meg, viszonylag az 1—5 közötti életkor is kedvezőtlen volt, így az 51—60, 61—70, 71—80 év közötti is, a 81—90 év közötti korosztályban kettő betegedett meg és mind a kettő meghalt:

A járvány helyrajzi, vagyis a városrészekbeni elterjedésére vonatkozólag a számarányok így állnak;

Megbetegedett:

A Belváros összes lakosságának	10,000-ből	15	azaz	0 ¹⁵ / ₁₀₀ -ja,
A Lipótvárosban	"	10,000	"	20 " 0 ²⁰ / ₁₀₀ "
A Terézvárosban	"	10,000	"	33 " 0 ³³ / ₁₀₀ "
A Józsefvárosban	"	10,000	"	27 " 0 ²⁷ / ₁₀₀ "
Ferenczvárosban	"	10,000	"	27 " 0 ²⁷ / ₁₀₀ "

Igy tehát legtöbb betegedési eset fordult elő a Terézvárosban annyira, hogy a városrészekben kezelt 499-nek az maga 49%-ját tette.

Legcsekélyebb volt a Belvárosban, még ennél is csekélyebb Kőbányán, hol a népességnek csak 0¹⁴/₁₀₀-ja esett a betegségbe.

A járvány legnagyobb mérvben lépett fel d) alatti táblázat szerint a következő házakban és utcákban:

a) Kimutatósa

azon utcáknak és házaknak, melyekben az 1872. évi október 28-tól 1873. évi márczius 14-ig Pesten uralgott cholera-járvány 1-ső időszakában a legiőbb cholera-betegedés történt.

Varos és utca neve	Házszám	Megbetegedett			Városrészben ápoltak			Kórházban ápoltak			Meghalt			Városrészek- ben meghalt			Kórházban meghalt			Észrevétel
		összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek			
Belváros.	Horvát-h- féle ház 3-ik szám	2	1	2	1	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	Részletes- ben a hely- rajzi táblá- zatos össze- állításban.	
Hatvani-utca . . .	2	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1			
Kegyő-utca . . .	2	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1			
Lipótváros.	5-ik	4	1	1	2	4	1	1	2	3	1	2	3	1	2	1	1			
Hajnal-utca . . .	5-ik	4	1	1	2	4	1	1	2	3	1	2	3	1	2	1	1			
Terézváros.	1-ső	7	2	3	2	4	1	1	2	3	1	2	3	1	2	1	1			
Akácfa-utca . . .	19-ik	17	6	8	3	11	4	4	3	6	4	2	1	5	3	1	1			
Dófa-utca . . .	10-ik	7	4	2	1	1	4	1	2	4	2	1	1	1	1	1	1			
Gabler-utca . . .	7-ik	8	5	3	1	2	1	2	3	6	5	1	1	6	4	2	1			
Szövetség-utca .	7-ik	8	5	3	1	2	1	2	3	6	5	1	1	6	4	2	1			
Józsefváros.	6-ik	9	5	2	2	8	4	2	2	1	1	1	4	2	1	1	1			
Kórház-utca . . .	6-ik	9	5	2	2	8	4	2	2	1	1	1	4	2	1	1	1			
Ferenzváros.	17-ik	5	1	2	3	5	1	2	3	1	1	2	2	1	2	1	1			
Liliom-utca . . .	2-ik	24	12	8	4	5	1	2	8	19	11	8	2	2	1	2	5			
Malom-utca . . .	2-ik	24	12	8	4	5	1	2	8	19	11	8	2	2	1	2	5			
Mátyás-utca . . .	1-ső	3	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	3	2	1	2	1			

Eszerint a belvárosban.

Egy házban kettőnél több nem mutatkozott.

Lipótvárosban.

Csak a Hajnal-utca 5. számú házban fordult elő több betegség, 4 eset, kik közül 3 meghalt.

Terézvárosban.

Az akácfa-utca 1-ső számú házban 7 beteg közül meghalt kettő.

A diófa-utca 19-ik sz. alatt 17 betegből meghalt 5.

A Gabler-utca 10-ik sz. alatt 7 betegből meghalt 5.

A szövetség-utca 7-ik sz. alatt 8 betegből meghalt 6.

Józsefvárosban.

Kórház-utca 6-ik szám alatt 9 betegből meghalt 4.

Ferenczvárosban.

Liliom-utca 17. sz. alatt 5 betegből meghalt 2. — Malom-utca 2-ik alatt 24 betegből meghalt 14. Kivévéen tehát az utóbb nevezettet, és még a Terézvárosban egy pár házat, a járvány csoportosan nem lépett fel és góczok nem képződtek, még az 1866-ban elhírhedett helyeken sem, így a rozshírű aradi-utczában ez alkalommal alig történt betegség.

A foglalkozásra nézve.

1) A tudomány és művészettel foglalkozók, hivatalnokok és bir-	
tokosok osztályából	71
2) Kereskedők és iparosok osztályából	277
3) Munkás és szolgai osztályból	683

Tehát jelenleg is a szegény néposztályt sújtotta a járvány leginkább, mi nemcsak a zsúfolt egészségtelen lakások miatt van, hanem a kicsapongások, az étrendi szabályok — a kezdődő baj — a hasmenés, elhanyagolásából is.

A járvány hullámozását illetőleg itt csak **e)** alatt a havi kimutatások, t. i. 1872. október, november, december, 1873. január, február, márczius 6 folyó számban foglaltatnak, melyekben híven előadatik a járvány *havonkénti* állása, de az értekezés végéhez csatolt III. sz. betegségési, gyógyulási s halálozási kimutatás és az **A)** alatti rajzlati (graphicus) tábla napról napra számszerint jelzi a hullámozást. Ugyanis a betegség a múlt év október 28-ától kezdődve egy beteggel gyorsan haladott fel november 15-ig, mely napon a legmagasabb fokát érte el, 42-vel. Onnan gyorsan sülyedett le 20-án 13-ra. Deczember három első hetében meglehetősen egyenlően tartá magát 17 körül. Azután tetemesen és szemlátomást gyengült, úgy hogy 1873. január 5-ike óta már csak egyes esetei fordultak elő a betegségnek.

e)

Kimutatás

Pest városban uralgott cholerajárvány havonkénti állásáról 1872. évi október 28-tól 1873. évi márczius 14-ig terjedő I. időszakban.

Lakosság száma : 200.000.

Folyó szám.	Év	Hó	Az előbbi hóról beteg maradt	Szaporodott	Összesen	E b b ő l			A járvány I. időszaka- ának tartama alatt				Jegyzet.
						Meggyógyult	Meghalt	Gyógykezelés alatt maradt	Megbetegedett	Meggyógyult	Meghalt	Gyógykezelés alatt maradt	
1	1872	Oktober . .	—	4	4	—	1	3	4	—	1	3	
2	"	November .	3	532	535	155	203	177	536	155	204	177	
3	"	Deczember	177	454	631	367	207	57	990	522	411	57	
4	1873	Január . .	57	27	84	66	18	—	1017	588	429	—	
5	"	Február . .	—	10	10	7	3	—	1027	595	432	—	
6	"	Márczius .	—	4	4	4	—	—	1031	599	432	—	
		Összeg .	—	1031	—	599	432	—	—	—	—	—	

A halálozásnak hullámszáma meglehetősen párhuzamosan haladott a betegedéssel, de nem föltétlenül. Így 1872. október 30-án kezd 1-el, legmagasabb fokát érte el november 17-én 16-al, és deczember 10-én 15-el, azután halkan leszállott.

A fönnebbieken foglalt adatok és számok tanusítják, miként tekintve az ország több helyeit, nevezetesen a most már a főváros egyik részét képező Budát, hol népességéhez képest 3-szor annyi volt a betegek száma, tekintve az előbbeni cholera-járványokat, a legutóbbinak lefolyása, Pestre nézve, kedvezőnek mondható.

Azon kérdésre, hogy az elért eredmény a véletlennek, a járvány gyengeségének tulajdonítható-e egyedül? A tudomány és tapasztalás alapjára állva, határozottan nemmel kell felelnem.

Mert habár e járvány természetét, oktani viszonyait eléggé nem ismerjük, ha e kórra vonatkozólag még sok a talányszerű, ha a járvány jellegét teljesen elhárítani nem bírjuk is, de kétséget nem szenved, hogy cél-

szerű intézkedésekkel fejlődését, terjedését gátolni lehet, és azt jelen esetben is minden elfogulatlannak a legnagyobb szerénykedés mellett be kell ismerni, és méltán szabad a közönség okosabb magatartására és az intézkedésekre utalni.

Még valahányszor hazánkban a cholera járványként uralkodott, Pesten mindannyiszor nagy fokra hágott az; — példa erre mind a három járvány, ugyanis 1831, 1855, 1866-ban a cholera-betegek és haltak száma 3-szor, 4-szer is meghaladta a mostanit.

A kedvező eredmény főbb tényezői közé tartozik: hogy tartós cholera-góczok nem képződhettek, így a legnagyobbat a malom-utca 2-ik szám alattit is hirtelen sikerült megszüntetni.

Nagy előny volt a városon kívül külön kórházak felállítása. A kórházakban fekvő betegek közül alig kapta meg a cholera 2—3; a kórházakban lakó orvosok, felügyelők, ápolók, szolgák szintén menten maradtak. Menten maradtak valamennyi közintézetek, még a szegényház és aggápolda is, hol pedig 1855-ben 26, 1866-ban pedig 81 halt meg cholera-ban. Az intézetek ily mentessége nem a véletlennek, hanem a szigoruan eszközölt tisztaságnak, fertőtlenítésnek és rendnek tulajdonítandó, és véghetlen nagy jelentőségű volt, hogy a kórházakból és egyéb intézetekből a cholera-anyag, ragály a városba szét nem hurezoltatott, nem terjesztetett.

Hátra van még azon sokakat nyugtalanító kérdés megérintése, hogy vajjon nem lép e majd most tavaszkor a cholera-járvány még erősebben fel. E kérdésre, a mennyire az eddigi tapasztalásra támaszkodhatunk, megnyugtatólag lehet felelni; miután e járvány minden stadiumán rendesen keresztülment, lehetnek ugyan kisebb ismétlődések, de újra nagyban nem szokott föllépni, uralkodni.

Lehetetlen, zárjelentésemet a nélkül befejezni, hogy ki ne emeljem különösen a bizottság azon tagjainak érdemeit, kik bár nem is hivatalnokok, mégis a legnagyobb tevékenységet fejtették ki. Elismerésre méltók a bizottságok elnökei, jegyzői, a bizottság pénztárnoka, a kórház igazgatója, a kórházakban cholera-osztályokon működött fő- és alorvosok, a kórházi lelkész, a kerületi főorvosok, értve a járvány alkalmára felkérteket is, végre az összes működő személyzet, az egész orvosi rend és a gyógyszerészek, kik nemcsak a gyógyszereket, de a jeget is önzéstelenül a legnagyobb pontossággal szolgáltatták ki.

Pesten, 1873. márczius 14-én.

Halász Gejza tr.

i. tiszti főorvos.

2.

Tiszti főorvosi zárjelentés

Pesten 1873-ban márczius 17-től november 23-ig uralgott cholera-járványról
II-dik időszak.

Tudva van a bizottság előtt, hogy a cholera-járvány már a mult évben előbb Budán, t. i. 1872. október 18-án, Pesten pedig 28-án mutatkozott; s Pesten ezen naptól kezdve november 15-éig növekedett, ezután némi hullámzással alább szállt, úgy, hogy 1873. január 5-ke után már csak egyes esetek fordultak elő; végre ezek is megszűnván, márcz. 14-én a zárjelentést meg lehetett tartani; s az eddigi tapasztalásra támaszkodva, alaposan reményleni, hogy — miután a járvány minden stadiumán rendesen keresztülment, s több ideig szünetelt, ha szórványosan egyes esetek merülnének is föl, nagyban mint járvány a legközelebbi időben legalább ez évben nem lépend fel. Azonban, bár márcziusban s april hó 25-ig csak szórványosan jöttek esetek elő; de már aprilis 25-ike után a betegedés s halálozás nagy számából meg kellett győződünk, miként ismét az ismert vészteljes járványnyal kell megküzdünk, s újra elővenni azon óv- és gyógyintézkedéseket, melyeket teljesen meg sem szüntethettünk.

Minthogy egyik járvány a másikat ily közvetlenül követte, az egyiket az 1872-iket, a járvány I-ső, a másikat, az 1873-dikat a járvány II-dik időszakának nevezhetjük. — A járvány ezen időszakában úgy a központi, mint a kerületi egészségügyi bizottságok újra alakulván, az előbbenilhez hasonló tevékenységet fejtettek ki. A különben is ismert első zárjelentésemben pontonkint felsorolt óv- és gyógyintézkedéseket ismét részletezni fölöslegesnek tartom. Elég legyen azt megjegyezni, hogy a járvány nagyobb bel- és külterje, kedvezőtlenebb időszak, s a nyári nagy hőség miatt a szabályok szigorúbb kezelésére, a szegény betegek fokozatosb segélyezésére s nagyobb kiterjedésű gyógybánásra volt szükség. Mi a bizottságok s egyéb közegek még erélyesebb eljárását igényelte. Különös gond fordított a tisztaságra, a szemét, az állati hulladékok kihordására s elhelyezésére, a csatornák és kutakra, a vízvezetékre és ivóvízre, a piaczkokra, étel-ital árulásra, a fertőztelenítésre, a szegény nép élelmezésére és jobb lakással ellátására, a betegeknek kórházon kívül és kórházban ápolására. Ily czélból nyitattott

meg ismét előbb ápril hóban a barack-épületben, s később júliusban az omnibus-telepen, augusztusban pedig a Kőbányán a cholera-fiókkórház. Ily célból állíttatott fel a rendes kerületi orvosokon kívül, leginkább a város külrészein 9 járvány-orvos, ide értve a kőbányait is.

Hogy a tett intézkedéseknek mily sikere volt, mindjárt látni fogjuk azon mindenkit érdekelhető, a járvány főbb mozzanatait jelző statisztikai adatokból, melyeket minden cholera-betegről, úgy mint az I. időszakban, a kellő rovatok betöltésével, névszerint pontosan vezetett jegyzőkönyvekből közlendő vagyok.

Ezen II-ik időszak utolsó napjáról 1873. november 23-ról szóló napi „*Kimutatás*“ a) alatt látható.

a) K i m u-

Városrész	187.....évi hó ig				187.....évi hó ig				Összesen	E b-							
	beteg maradt				szaporodott					meggyógyult				meghalt			
	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen		férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen
Belváros . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lipótváros . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Terézváros . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Józsefváros . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ferencváros . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kőbánya . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

A kórházakban :

[illegible]

t a t á s

járvány állásáról 1873. évi november hó 23-án.

b ő l				A járvány tartama alatt összesen mai napig																Észrevételek
gyógykezelés alatt maradt				megbetegedett				gyógyult				meghalt				gyógykezelés alatt maradt				
férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	
—	—	—	—	29	33	20	82	20	24	10	54	9	9	10	28	—	—	—	—	
—	—	—	—	44	55	43	142	23	33	23	79	21	22	20	63	—	—	—	—	
—	—	—	—	168	268	244	680	77	167	93	337	91	100	152	343	—	—	—	—	
—	—	—	—	178	278	215	671	102	153	81	336	76	125	134	335	—	—	—	—	
—	—	—	—	90	144	167	401	60	70	58	188	30	75	108	213	—	—	—	—	
—	—	—	—	169	113	2	284	107	58	2	167	62	55	—	117	—	—	—	—	
—	—	—	—	678	891	691	2260	389	505	267	1161	289	386	424	1099	—	—	—	—	
—	—	—	—	7	4	—	11	3	2	—	5	4	2	—	6	—	—	—	—	
—	—	—	—	932	505	—	1437	466	261	—	727	466	244	—	710	—	—	—	—	
—	—	—	—	251	229	34	514	110	95	13	218	141	134	21	296	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	5	5	—	—	1	1	—	—	4	4	—	—	—	—	
—	—	—	—	62	50	5	117	25	19	2	46	37	31	3	71	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	1253	791	99	2088	604	378	16	998	649	413	28	1090	—	—	—	—	
—	—	—	—	1931	1632	735	4348	993	884	282	2159	938	799	452	2189	—	—	—	—	

A járvány itt jelölt II-dik időszaka 1873. márczius 17-től november 23-ig számítatik.

tiszti főorvos.

Ezen kimutatásból kitűnik, hogy a járvány e második időszakában,
t. i. 1873. évi márczius 17-ke óta a mai napig november 23-áig:

			férfi	nő	gyermek
megbetegedett	4348	ezek közül	1931	1682	735
meggyógyult	2159	" "	993	883	283
meghalt	2189	" "	938	799	452

Ezek közül a kórházban ápolgatott : 2088 ;

gyógyult	998
meghalt	1090

Jelesül a Rókus-kórházban ápolgatott : 11 ;

gyógyult	5
meghalt	6

Barack-kórházban ápolgatott : 1437 ;

gyógyult	727
meghalt	710

Omnibus-kórházban ápolgatott : 514 ;

gyógyult	218
meghalt	296

Gyermek-kórházban ápolgatott : 5 ;

gyógyult	1
meghalt	4

Izraelita-kórházban ápolgatott : 117 ;

gyógyult	46
meghalt	71

Tömötéri kórházban ápolgatott : 1 ;

meghalt	1
---------	---

Aggápoldában ápolgatott : 2 ;

meghalt	2
---------	---

Bethesda-kórházban ápolgatott : 1 ;

gyógyult	1
----------	---

A városrészekben ápolgatott : 2260 ;

gyógyult	1161
meghalt	1099

Ezen kint ápoltak közül :

esik beteg a Belvárosra	82
" " Lipótvárosra	142
" " Terézvárosra	680
" " Józsefvárosra	671
" " Ferenczvárosra	401
" " Kőbányára	284
Összesen	2260

Ezen számtételek alapján megítélhetjük a járvány bel- és külterjét, általában nemek szerint; a csatolandó táblázatokból pedig különösen is ki fog tűnni annak életkorhozi viszonya, helyrajzi elterjedése, a foglalkozásokra vonatkozása és időszerinti hullámozása.

A járvány bel- és külterjét illetőleg, Pest lakossága 200.476 levén, megbetegedett ennek 2.12 %-je, azaz 1000-ből 21 egyén, tehát négyszer annyi, mint a járvány I-ső szakában.

Az összes 4348 betegből:

a városrészekben kezeltetett	52%
a kórházakban „	48%

Itt feltűnő az, hogy a cholera I-ső szakában is ugyanezen %-kok voltak, csak hogy megfordítva, t. i. akkor a városrészekben kezeltetett 48% és a kórházban 52%; melyből úgy látszik, hogy ezen 4-szer akkora mérvű cholera-ban a kórházak kevésbé voltak igénybe véve.

Az összes 4348 betegből meghalt 2189, azaz 50.30%
tehát a járvány most erőszakosabb volt, mert 8%-kal több a halálozás, mint az I-ső szakban.

A városrészekben kezeltékből meghalt 49%

A kórházakban kezeltékből 52%

tehát 3%-kal több.

Mindkettőnél az I. szakhoz viszonyítva, csaknem ugyanazon arány mutatkozik, mint előbb mondatott, t. i. 8%.

Tekintve azon három kórházat, hol a cholera-betegek nagyobb számmal ápolattak, milyenek a barack-, omnibus- és izraelita-kórházak, ezekben a halálozás aránya a betegedéshez úgy áll, hogy:

a barack-kórházban	50% halt meg
az omnibus-kórházban	58 „ „ „
az izraelita-kórházban	61 „ „ „

tehát utóbbiban a gyógyulási viszony legkedvezőtlenebb volt, minek oka valószínűleg abban keresendő, hogy ide a legsúlyosabb elhanyagolt betegek is vitettek.

A nemre nézve az arány a következő:

a betegekből volt férfi 44%

tehát 10%-kal kevesebb, mint az I-ső szakban;

nő volt 38.7%

tehát 2.7%-kal több, mint az I-ső szakban;

gyermek volt 17.3%

tehát 7.3%-kal több, mint előbb.

Ebből az látszik, hogy a férfiaknál kevesebblet a gyermekek többletével lett kiegyenlítve, azonban most is, mint előbb a férfi nem többet szenvedett a női nemnél — nem lévén arányos a betegedés a népességhez, miu-

tán a népesség aránya a két nem között csak 2% különbséget mutat, itt pedig 5%-nál több.

Az életkorra vonatkozik a b) alatti „Kimutatás”, a megbetegedettek és meghaltakról életkor szerint 5 évről 5 évre.

b)

Kimutatás

Pesten a II-ik időszakban t. i. 1873. márczius 17-től november 23-ig cholera-ban megbetegedettek, meggyógyultak s meghaltakról

életkor szerint.

Évszám	Megbetegedett	Meggyógyult	Meghalt	Észrevétel.
1—5	436	129	307	
6—10	247	118	129	
11—15	193	100	93	
16—20	449	275	174	
21—25	579	340	239	
26—30	544	323	221	
31—35	465	256	209	
36—40	411	210	201	
41—45	233	131	102	
46—50	188	82	106	
51—55	173	86	87	
56—60	129	44	85	
61—65	89	26	63	
66—70	69	15	54	
71—75	48	8	40	
76—80	21	4	17	
81—85	8	—	8	
86—90	1	—	1	
91—95	1	—	1	
96—100	1	—	1	
Bizonytalan év	63	12	51	
Összesen . .	4348	2159	2189	

Ezen táblázat ugyanazon eredményt mutatja, mint a cholera I-ső szakában, t. i. a 21. és 30. év közt legtöbb esetet, azaz 1123 betegedési és 460 halálesetet, mely az összes betegedés 25% és a halálesetek 30%-kát teszi.

A járvány legerőszakosabb volt azonban a legkisebb és legmagasabb életkorban, mert az 5 éven alúliak közt 436 betegből meghalt 307 és a 80 éven fölüliek 11-en esvén bele, valamennyien mind is bele haltak.

A járvány helyrajzi vagyis a városrészekbeni elterjedésére nézve következő arányok mutatkoznak:

Megbetegedett:

a Belváros összes lakosságának	0'30 ‰-ka
1000-ből 3 egyén, tehát kétszer annyi, mint előbb;	
a Lipótvárosban	0'65 „
1000-ből 6 egyén, tehát háromszor annyi, mint előbb;	
a Terézvárosban	0'89 „
1000-ből 9 egyén, majdnem ugyanazon arány, mint előbb;	
a Józsefvárosban	1'60 „
1000-ből 16 egyén: tehát hatszor annyi, mint előbb;	
a Ferenczvárosban	2'00 „
1000-ből 20 egyén, majdnem 8-szor annyi, mint előbb;	
Kőbányán	6'50 „
tehát 1000-ből 65 egyén, 46-szor annyi, mint előbb.	

Legtöbb betegedési eset fordult elő a Teréz- és Józsefvárosban, külön-külön 30—30 ‰-kát tévén az ki, az összes betegedésnek.

Azonban a népesség ‰-kai szerint ítélve a betegség terjedelmét, leg-erősebb volt Kőbányán, minek okát abban találhatjuk, hogy itt a téglagyárakban a legalsóbb és legtudatlanabb néposztály dolgozik; innen fordított sorban a belvárosig, mindig csekélyebb a járvány terjedelme.

A c) alatti kimutatás jelzi azon házakat, melyekben a különböző városrészek szerint legtöbb betegedés fordult elő (lásd ennél még részletesebben I. alatt a helyrajzi táblázatos összeállításban).

K i m u t a t á s a

azon utcáknak és házaknak, melyekben a legtöbb cholera-betegedés történt 1878. márczius 14-től november 23-ig.

Város és utca neve	Házszám	Megbetegedett			Városrészben ápoltak			Kórházban ápoltak			Meghalt összesen			Városrészek- ben meghalt			Kórházban meghalt		
		összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő
Belváros.																			
Molnár-utca . . .	41	3	2	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Régiposta-utca, . .	1	5	1	1	3	5	1	—	—	—	3	1	1	3	1	1	—	—	—
Görög-udvar . . .																			
Lipót-város.																			
Váci vonal . . .	Scheutnerház	46	18	17	11	30	10	10	16	8	7	4	1	20	8	8	5	10	5
Váci-út . . .	480	18	7	9	2	11	4	5	7	3	—	—	—	4	3	4	1	1	—
Váci-út . . .	26	14	6	4	4	11	4	4	8	2	—	—	9	4	2	2	3	1	1
Teréz-város.																			
Kerepesi-út . . .	36	16	11	3	2	7	3	2	9	8	1	—	10	8	2	2	1	1	1
István-tér . . .	12	15	4	8	3	10	3	4	5	1	4	—	6	2	1	4	2	4	—
3. Dob-utca . . .	12	7	1	4	2	7	1	4	—	—	—	—	4	1	3	—	—	—	—
Szövetség-utca . .	81	7	1	4	—	1	—	2	10	7	—	3	—	6	1	—	—	4	—
Dohány-utca . . .	7	11	2	2	1	1	1	—	1	1	—	—	4	5	—	—	—	—	—
Rózsá-utca . . .	35	10	2	4	6	9	1	3	6	1	—	—	2	4	2	2	3	—	—
József-város.	5	12	6	3	3	11	5	3	1	1	—	—	2	2	—	—	—	—	—
Homok-utca . . .	Százház	39	7	14	18	29	5	9	15	10	2	5	3	14	3	2	9	7	2
József-utca . . .	7	12	6	5	1	9	4	4	3	2	1	—	9	5	1	2	1	1	1
Kálvária-utca . .	47	12	1	7	4	10	—	6	2	1	—	—	9	3	5	4	2	1	1
2	2	11	1	4	6	10	1	3	6	1	1	—	6	2	2	2	4	—	—
Ferencz-város.																			
Ferencz-tér . . .	14	16	4	7	5	16	4	7	5	—	—	—	6	1	2	3	6	—	—
Páva-utca . . .	2	14	5	4	5	13	5	3	1	—	—	—	8	2	3	3	7	1	1
Páva-utca . . .	32	11	3	5	3	10	2	5	3	1	—	—	6	2	2	2	5	1	—
Temető-utca . . .	8	10	5	3	2	5	3	2	—	—	—	—	4	1	1	2	1	—	—
	Aggáfpolda	60	27	33	—	2	—	2	58	27	31	—	56	24	32	—	54	24	30
Barack-kórház	59	30	28	1	—	—	—	—	59	30	28	1	5	17	13	—	31	17	13
Gyermek kórh.	10	—	—	1	5	—	—	5	3	1	1	1	—	—	—	4	—	—	4
Rókus kórház	3	1	1	1	—	—	—	—	5	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Omibus-épület a kórházban hívni	11	2	3	6	10	2	2	6	1	1	—	—	7	1	1	—	—	—	—
Gubacsi pusztá	28	21	6	1	—	—	—	—	28	21	6	1	—	2	2	—	2	—	—

Részletesebben a városrészenként valamennyi utczára, házra ki-
terjeszkedő átalános helyrajzi táblázatos összeállításban. I. sz. alatt.

Észrevétel.

Részletesebben a városrészenként valamennyi utcára, házra kiterjedő általános helyrajzi táblázatos összeállításban. I. sz. alatt.

Ezen *c)* alatti táblázat szerint a

Belvárosban:

Egy házban 5-nél több nem mutatkozott, és pedig ezen öt eset a régi Pósta-utca 1. sz. a. házban (Görög-udvar) jött elő; ebből meghalt 3. — Leginkább ki voltak téve a járványnak: a Molnár-utca, melyben 14; Zöldfa-utca, a hol 13; Kecskeméti-utca 9; Magyar-utca 7; Hal-tér 4 eset fordult elő.

Lipótvárosban:

Schestrauber házban 46 betegből meghalt 20.
Váci-út vámon kívül 480. sz. a. 18 betegből meghalt 8.
Váci-út 26. sz. a. 14 betegből meghalt 9.
Gyakori betegedési esetek fordultak elő a következő utcákban: Nádor-utca 46, Feldunasor 34 esettel.

Terézvárosban:

Kerepesi-út 36. sz. a. 15 betegből meghalt 10.
István-tér 12. sz. a. 15 betegből meghalt 8.
Százház 12. sz. a. 39 betegből meghalt 14.
Legtöbb betegedési eset jön az István-térre 28. Háromdob-utczára 83. Szövetség-utczára 54. Külső-Aradi-utczára 52. Dohány-utca 51. Rózsa-utca 50. Gyár-utca 40. Király-utca 39.

Józsefvárosban:

Homok-utca 7. sz. a. 12 betegből meghalt 9.
József-utca 47. sz. a. 12 betegből meghalt 9.
Kalvária-utca 2. sz. a. 11 betegből meghalt 6.
Legtöbb betegedési eset fordult elő József-utczában 74. Sertés-, Kereskedő-utczában 64. Kerepesi-út 63. Stáció-utca 56. Illés-utca 45. Prater-utca 44. Bodzafa-utca 40. Nap-utca 26.

Ferenczvárosban:

Ferencz-tér 14. sz. a. 16 betegből meghalt 6.
Páva-utca 2. sz. a. 14 betegből meghalt 8.
„ 32. sz. a. 11 betegből meghalt 6.
Temető-utca 8. sz. a. 10 betegből meghalt 4.
Felemlitendők: Liliom-utca 59. Soroksári-utca 56. Florián-utca 43. Malom-utca 41. Üllői-út 65 esettel. — Megjegyzendő még, hogy a szegények házában vagyis aggápoldában 60 eset adta elő magát, melyből meghalt 56.

Az első eset jelentetett július 21-én, az utolsó szeptember 13-án; azonban itt a betegedés és halálozás zöme augusztus hó elejére esik.

A barack-kórházban magában az ott szolgáló személyzet s betegekből cholera-ba esett 59, meghalt 31.

A Rókusban benn magában a kórházban csak 3 egyén betegedett meg.

Az omnibus-épületben a kórházon kívüli lakók közül megbetegedett 11, meghalt 7.

Itt, hol a betegek lakásáról van szó, felemlítendőnek tartjuk, miszerint számos esetben a lakás nem volt kitudható, vagy hogy ezek bizonyos lakással nem bírtak, mint ezt a végül csatolt helyrajzi összeállításról szóló **I. táblázat** is igazolja.

A foglalkozásra nézve:

I. A tudomány és művészettel foglalkozók, hivatalnokok és birtokosok osztályából a járványra esett	246
II. A kereskedők és iparosok osztályából	1113
III. A munkás és szolgálóból	2989

Tehát jelenleg is a szegény néposztályt sújtotta a járvány leginkább, mi nemcsak a zsufolt egészségtelen lakások miatt van, hanem a kicsapongásokból s az étrendi szabályok, a kezdődő baj — a hasmenés — elhanyagolásából magyarázható. Egyébiránt a foglalkozásra vonatkozó, mind a két időszakot összefoglaló **II. táblázat** az értekezés végén szintén mellékeltek.

A járvány hullámszát illetőleg, itt csak **d)** alatt a havi „*Kimutatás*“, t. i. márcziustól novemberig 9 folyó számban foglaltatik, melyben híven előadatik a havonkénti betegedés és halálozás állása. — De az értekezés végéhez csatolt betegedési, gyógyulási s halálozási **III. táblázat**, és a **B.** alatti rajzolatil gralicus tábla napról-napra számszerint jelzi a hullámszát.

d) Kimutatás

Pest városában uralgott cholera-járvány havonkénti állásáról 1873. évi márczius 17-től 1873. évi november 23-ig terjedő **II. időszakban**.

Lakosság száma : 200.000.

Folyó szám	Év	H ó	Az előbbi hóról beteg maradt	Szaporodott	Összesen	E b b ő l			A járvány II. időszaka-nak tartama alatt			Jegyzet	
						Meggyógyult	Meghalt	Gyógykezelés alatt maradt	Megbetegedett	Meggyógyult	Meghalt		Gyógykezelés alatt maradt
1	1873	Márczius	—	23	23	4	15	4	23	4	15	4	
2	"	Április	4	295	299	67	152	80	318	71	167	80	
3	"	Május	80	311	391	174	168	49	629	245	335	49	
4	"	Junius	49	182	231	91	108	32	811	336	443	32	
5	"	Julius	32	1054	1086	390	508	188	1865	726	951	188	
6	"	Augusztus	188	2052	2240	1106	959	175	3917	1832	1910	175	
7	"	Szeptember	175	352	527	282	227	18	4269	2114	2137	18	
8	"	Október	18	62	80	33	36	11	4331	2147	2173	11	
9	"	November	11	17	28	12	16	—	4348	2159	2189	—	
Összeg .			—	4348	—	2159	2189	—	—	—	—	—	

E szerint a márczius 17-iki napi kimutatásban fordul elő az első cholera-eset, mely halállal végződött, ugyanazon napon; ezután egy hónappal tovább mindig csak apró hullámzások mutatkoztak, a betegség és halál esetei tízen alúl maradván, több napon a 0-ra leszállva. Ápril 25-én a betegség gyorsan elérte a 37 számot, a halálozás pedig 27-én a 16 számot; azután ismét csak apró hullámokat vetett e járvány tovább 2 hónál, midőn július 10-ike körül, gyors emelkedésnek indult s augusztus 5-én már elérte legmagasabb, úgy szólva. tetőpontját, mely napon 109 egyén betegedett meg, — a halál ezzel lépést tartva, augusztus 4-én érte el legmagasabb pontját 51 esettel.

Ezen időtől épen oly gyorsan, t. i. egy hó alatt visszaesik ismét az apró hullámzásba, úgy hogy már szept. 2-án csak 26 eset észleltetett; szept. 20-án 5 körül van betegség és halálozás, azon innen pedig a zeros körül mozog, és október végén innen már hullámnak nem is nevezhető. — Miből kitűnik, hogy a járvány valódi uralkodásának ideje július 20-ától augusztus 5-éig tehető.

Tehát valamint 1872-ben november, melynek 15-ik napján 42 betegség és 17-én 16 halálozás történt, — volt a legveszélyesebb hónap, úgy 1873-ban augusztus hó illetőleg annak 4—5 napja; 4-ikén 51 halálozás 5-ikén 109 betegség fordulván elő.

Összefoglalva a két járványnál tett tapasztalatokat és a közlött adatokat, azokból a következő mozzanatokat, pontokat kiemelni tanulságosnak véljük.

Ezen tartós járvány leginkább éreztette egészségügyi intézkedéseink hiányait, melyek a tisztaság, fertőtlenítés, csatornázás, a szegények élelmezése, lakása s a betegápolásra vonatkoznak; megtanított arra, hogy ezekre ne csak akkor gondoljunk, ha a vész közelg vagy már jelen van; hanem állandó rovatát képezzék ezek a hatóság legnélkülözhetlenebb gondoskodásának; mert az ily intézkedések lehetnek egyedüli elhárítói, enyhítői általában a járványoknak s különösen a cholerának. — Most is nagyrészt a tett intézkedéseknek lehet tulajdonítani, hogy a járvány a fővárosban aránylag nem hágott oly fokra, mint 1831, 1855 és 1866-ban, és nem dühöngött annyira, nem ragadott el annyi áldozatot, — mint legtöbb helyen az országban. Ugyanis, mint az előadottakból kitűnik:

megbetegedett első alkalommal	1031
„ második „	4348
Összesen	5379
ebből meggyógyult	2758
„ meghalt	2621

így az egészben a halálozás tesz 49%-ot tehát több gyógyult, mint meghalt.

Ezekhez képest tekintve, hogy mi — egymásután nagy mérvben fellépő — két járványt állottunk ki, tekintve a jelen járványnak mind hazánkban,

mind a külföldön tett pusztításait, tekintve annak példátlan tartósságát el kell ismernünk, miként úgy, a betegség, mind a halálozás enyhének mondható.

2) Kiemelendőnek tartom a hatóságnak azon rendelkezését, hogy a cholera-kórházakat a városon kívül helyezte el, s ott különös gond fordított a fertőtlenítésre, így a cholera-fertő sem a többi kórházakban, sem a városban szét nem hurczoltathatott.

Nem kerülheti ki itt figyelmünket azon körülmény, hogy mint c) táblázaton látható, magában a Rókus-kórházban, mely a cholera-kórházaktól messze távol esett, alig fordult 3 megbetegedési eset elő, holott a barack-kórházban a nem choleras osztályokon levő betegek közül és a szolgálatot tevő személyzetből 59 kapta meg e kórt. Ez megtörténhetett a ragály áthurczolása nélkül is, de mégis némi gyanút ébresztő tény.

Nagy előnynek kell tartanunk, hogy mindenütt sikerült a cholera-gócokat kis idő alatt megszüntetni. Így a szegényházban vagyis aggpáldában is elfojtatott a vész a nélkül, hogy azt szükség lett volna kiűriteni.

3) Nincs miért tagadni, hogy e járvány természetét s kóroktani viszonyait eléggé nem ismerjük, s hogy e kórra vonatkozólag sok a talánszerű az nálunk is felhozható. — Bizonyosnak tartatik, hogy e kór közlekedés, fertőzés által terjed, mégis alig lehet a betegség behurczolását, egyesekre történt elragadással kimutatni. — Feltűnő az, hogy azon helyeken, melyek az előbbeni járványoknál cholera-gócokat képeztek, később betegedési esetek elő sem fordultak, így p. o. a múlt télen a Malom-utca 2. sz. házban néhány nap alatt 24 cholera-beteg volt, s azóta egyetlen egy eset sem fordult elő.

Különös az is, hogy a szegény-gyermek-kórház, mind a két járvány uralkodása alatt érintetlenül maradt s midőn már e kór a fővárosban, csaknem megszűnt, a gyermek-kórházban akkor lépett fel.

De a legmagyarázhatlanabb s egyszersmind a legrosszabb az, hogy ámbár ezelőtt bizonyos 6—8 hetes időközben a járvány le szokott jární, most évekig tart, s úgy látszik, mintha meg akarna honosulni.

Azonban, bármennyi legyen e járvány természetében a megfoghatlan, azt tudjuk, a mi legfőbb, hogy annak nagy mérvbeni fellépését, dulását, orvosrendőri intézkedések által akadályozni lehet; tehát ezeket kell kellően kifejtenuk s alkalmaznunk, hogy így az orvosi tudomány legszentebb feladatának, a mely abban áll, hogy e „betegségtől megóvassunk“, megfelelhessünk.

Zárjelentésem befejezéséül ki kellene emelnem azokat, kik a közreműködésben a legérdemesebbek, kik oly sokan vannak, miszerint a részletezésbe, nevek említésébe alig merek bocsájtkozni, csakis a főbb tényezőket leszek bátor érinteni.

Mindenek előtt említendők a bizottság azon tagjai, kik, bár nem hivatalnokok, mégis a legutóbbi járványnál is a legnagyobb tevékenységet

tanusították. A legnagyobb elismerésre méltók a központi s kerületi bizottságok elnökei, a központi pénztárnok, a városi vegyész, a jegyzők s a kórházak igazgatói, érte itt az izraelita, a szegény-gyermekekórház s az aggápolda igazgató főorvosait is; a cholera-kórházakban működött fő- és alorvosok, a kórházi lelkész, a kerületi főorvosok, érte a járvány alkalmára felkérteket, ide sorolván a halottkémekeket, és végre az összes működő személyzet, az egész orvosi rend, melynek kebeléből a sebészek hasonlóan buzgólkodtak, ezek közül különösen két egyén, egyik a Teréz-, másik a Ferenczvárosban, kik hajlott koruknál fogva már a gyakorlattól visszavonultak, a veszélyben azonban előállva, azon orvosok közé tartoznak, kik legtöbb choleras beteget gyógyítottak. — Az orvosokhoz csatlakoztak a közrehatásban a gyógyszerészek, kik a szenvedő emberiséget minden tekintetben kielégítették.

Pesten, 1873. évi november hó 24-én.

Halász Gejza,

i. tiszti főorvos.

3.

Tiszti főorvosi zárjelentés

szab. kir. Buda fővárosban 187²/₃-dik évben uralkodott

cholerajárvány

mindkét időszakáról.

Azon szerencsétlen járvány, mely országunkban már hosszú idő óta uralgott, vésznyomai mindinkább megszűnván — csak most lehetek oly szerencsés ezen — városunkban 1872. október hó 18-án kiütött járvány megszűnését az által jelenteni, hogy a 21 napi vesztégzár ideje alatt eset nem adta magát elő.

A cholera-járvány városunkban kiütésénél Budaváros hatósága nem késett rendkívüli intézkedéseket tenni, melyek közül

a lényegesebbek következők valának :

- 1) A városrészekben külön vészbizottmányok felállítása.
- 2) A közönség hirdetményileg a veszélyre és az ezúttali életviselethez figyelmeztetik.
- 3) A fertőtlenítés egyáltalában elrendeltetvén, annak felügyelete bizottmányi tagokra bízott.
- 4) A tiszti főorvos, nemkülönben a kerületi orvosok tartoztak minden egyes esetet bejelenteni ; gyakori eseteknél tartoztak a bizottmányi tagok a fertőtlenítés iránt intézkedni.
- 5) A szegény népen, a mennyire lehetséges volt, élelmezés vagy egészségtelen lakás tekintetében könnyítés történt.

6) A járvány elterjedésének megakadályoztatása tekintetéből, eleinte a kórházban a betegek számára külön szoba lett berendezve, későbbben részükre egy külön ház rendeztetett be.

7) Éjjelenként külön bérkocsisok állítottak fel az orvosok és bizottmányi tagok rendelkezésére.

Hogy ezen intézkedéseknek sikerét megítélhessük, és eljárásunkból egyébként is tanuságot merithessünk, van szerencsém az egész járványnak statistikai és egyéb viszonyait következő kimutatással előtűntetni.

/ Összes kimutatás

Buda fővárosban 1872. évi október hó 18-tól 1873. évi október hó 20-áig
két időszakban uralgott cholera-járványról.

Városrész	Lakók száma	Megbetegült				Felgyógyult				Meghalt			
		férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen
Vár	5193	23	22	11	56	11	13	5	29	12	9	6	27
Krisztinaváros	6289	25	18	11	54	15	11	7	33	11	6	4	21
Tabán	13368	86	88	26	200	54	65	12	131	32	23	14	69
Viziváros	16789	69	64	29	162	56	52	17	125	13	12	12	37
Országút	6013	28	31	18	77	21	21	14	56	7	10	4	21
Ujlak	5875	13	14	6	33	9	7	3	19	4	7	3	14
Kültelek	2473	5	2	—	7	1	1	—	2	4	1	—	5
Összesen . . .	56000	249	239	101	589	167	170	58	395	83	68	43	194
A kórházban felvétettek :													
A cholera-kórházba (ide számítva más kórházban felvétettek is)		402	316	10	728	203	179	7	389	191	145	3	339
Főösszeg a fentiekkel . . .		651	555	111	1317	370	349	65	784	274	213	46	533
Életkorra nézve volt:													
Születéstől az 1-ső évig		6	7	—	13	2	3	—	5	4	4	—	8
Az 1. évtől 7 évig		36	44	—	80	24	27	—	51	12	17	—	29
" 7. " 15 "		29	44	—	73	21	24	—	45	12	16	—	28
" 15. " 25 "		177	168	—	345	103	109	—	212	66	67	—	133
" 25. " 50 "		312	281	—	593	199	168	—	367	104	122	—	226
" 50. " 60 "		71	74	—	145	37	36	—	73	36	36	—	72
" 60. " 70 "		19	28	—	47	9	15	—	24	10	13	—	23
" 70. " 80 "		11	8	—	19	5	1	—	6	6	7	—	13
" 80. éven túl		2	—	—	2	1	—	—	1	1	—	—	1
Összesen . . .		663	654	—	1317	401	383	—	784	251	282	—	533

Foglalkozásra nézve volt :

Névszerint	Férfi	Nő	Összesen	Névszerint	Férfi	Nő	Összesen
Ács	7	3	10	Áttétel . . .	253	213	466
Ápонец	—	5	5	Kávés	4	—	4
Ápolónő	—	2	2	Kesztyűs	3	1	4
Asztalos	6	6	12	Kosárkötő	1	—	1
Bába	—	3	3	Kőfaragó, kőmetsző	5	2	7
Bábsütő	2	2	4	Kofa	2	6	8
Bádogos	4	4	8	Kocsis	26	7	33
Barát (capucinus)	1	—	1	Kőműves	9	1	10
Betűszedő	1	2	3	Könyvművelő	1	2	3
Bodnár	2	—	2	Könyvkötő	1	—	1
Bognár	1	—	1	Korcsmáros	4	5	9
Borbély	2	1	3	Lakatos	14	—	14
Bérkocsis	—	1	1	Levélfordító	—	4	4
Becslő	1	—	1	Magányzó	10	17	27
Buvár (a dunaszabályozásnál)	1	—	1	Mészáros	5	4	9
Cserepes	—	1	1	Mérnök	2	—	2
Csizmadia	6	—	6	Molnár	7	3	10
Czipész	13	4	17	Mosónő	—	7	7
Esztergályos	3	—	3	Napszámos és munkás	227	208	435
Építész	1	—	1	Nyomdász	4	2	6
Fakereskedő	1	—	1	Nevelő	1	—	1
Fazekas	3	—	3	Orvos	1	—	1
Fényképész	1	—	1	Órás	4	1	5
Fegyencz	1	3	4	Papjelölt	1	—	1
Festő	2	—	2	Pinczér	5	3	8
Fésűs	2	—	2	Pék	1	1	2
Föld- és szállómives	16	13	29	Pénzügyőr	3	—	3
Fuvaros	5	3	8	Rongyszedő	—	1	1
Gépész	1	2	3	Sütő	4	—	4
Gyermek	48	56	104	Szappanos	1	—	1
Gyógyszerész	1	1	2	Szabó	6	11	17
Hajós	16	5	21	Szatócs	2	5	7
Házaló	1	2	3	Szakács	1	18	19
Házmeister	1	7	8	Szeszgyártó	2	2	4
Hentes	3	2	5	Szítás	1	—	1
Hivatalnok	54	58	112	Szolga és cseléd	21	103	124
Hordár	4	1	5	Szűcs	—	2	2
Honvéd	24	—	24	Takács	2	—	2
Kapus	3	4	7	Tanuló	7	—	7
Kalapos	3	—	3	Tanító, tanár	5	5	10
Kerekgyártó	3	1	4	Téglás	1	1	2
Kefekötő	1	1	2	Timár	4	2	6
Kékfestő	2	—	2	Ügyvéd	3	—	3
Köteles	1	—	1	Üveges	1	1	2
Kereskedő-segéd	2	1	3	Városi őr	4	2	6
Kereskedő	2	4	6	Varrónő, kézimunkás	—	12	12
Kéjő	—	15	15	Vizhordónő	2	2	4
Késes	1	—	1	Zenész	2	—	2
Átvitel . . .	253	213	466	Összesen . . .	663	654	1317

Ezen kimutatás tanúsága szerint megbetegedett összesen 1317, felgyógyult 784, meghalt 533. Ezek közül a kórházban ápoltatott 728, gyógyult 389, meghalt 339. A városrészekben ápoltatott 589, gyógyult 395, meghalt 194. Ezekből esik : 1) A várra 56, gyógyult 29, meghalt 27. — 2) Krisztinavárosra 54, gyógyult 33, meghalt 21. — 3) Tabánra 200, gyógyult 131, meghalt 69. — 4) Vizivárosra 162, gyógyult 125, meghalt 37. — 5) Országútra 77, gyógyult 56, meghalt 21. — 6) Ujlakra 33, gyógyult 19, meghalt 14. — 7) Kültelekre 7, gyógyult 2, meghalt 5.

Ezen számtételek előrebocsátása mellett visszapillantva azon jelentőségre, hogy Buda főváros 56,000 számú lakóra a megbetegedtek száma után 2·035% vagyis 1000 lélekre 22·5%; — a halottak száma után 0·97% vagyis 1000 lélekre 9·70% esik, mely halálozás a városrészekben így mutatkozik.

1) Várban 5193 lakóból 0·52%; 2) Krisztina 6298 lakóból 0·33%; 3) Tabán 13,368 lakóból 0·98%; 4) Vizi város 16,789 lakóból 0·20%; 5) Országút 6013 lakóból 0·34%; 6) Ujlak 5875 lakóból 0·24%; 7) kültelek 2573 lakóból 0·20%.

Az összes betegek közül elhaltak, és pedig : 1) a kórházban 45%; 2) Várban 50%; 3) Krisztinavárosban 45%; 4) Tabánban 33%; 5) Vizi városban 25%; 6) Országúton 33%; 7) Ujlakon 45%; 8) kültelken 50%.

Nemre nézve volt beteg : férfi 651, nő 555, gyermek 111; — ezekből elhalt férfi 279, nő 213, gyermek 46.

Az életkor, mely a születéstől 1 évig, 1 évtől 7-ig, 8—15—25—50—60—70—80 és 80 túl van jelezve, legtöbbet a 25—50 kort érte a járvány, — tehát azon kort, mely egyáltalában az emberi életben a legfogékonyabb és mely rendes körülmények közt is a legnagyobb áldozatokat kívánja.

Hogy a betegek közül a legtöbb halottat épen a vár számlálja, holott ezen város rész lakói a jobb módú osztályhoz tartozók, ennek okozója talán nem lehet a nagy népesedés vagy tisztátlanság, — de lehet azon körülményt felhozni, hogy a midőn a járvány leginkább dühöngött a nagyon látogatott hetivásárok, és az ez által a népekkeli mozgalmak némi befolyást gyakorolhattak a járvány terjedésére.

Ily arányban állhat különben a Viziváros — Tabán is, mert azon 728 beteg közül, kik a kórházban ápolattak, nagy részt szállított épen a Tabán, Viziváros — egyáltalában a többi városrész is. — Ezúttal felemlitem azon körülményt is, hogy midőn Ó-Budán tavasz idején a cholera nagy mérvben dühöngött, a betegek meglehetősen számban hozattak a budai kórházba, s így ezen körülmény is kisebb számmal tünteti ki, a budai betegek létszámát.

A járvány legnagyobb mérvben 1872. év október hó végén november és december hóban vette áldozatait, — s midőn tavasz idején a járvány szórványosan lépett fel, és márczius hóban a vesztegvár idejét lejártnak tekintettem, s így a cholera megszűnését is jelentettem, — csakhamar csalódtam, mert a cholera újból márczius hó 25-én vette véstetjes kezdetét, csak hogy ezen 7 hónap alatt t. i. márczius október-ig 500-an ápolattak, — 1872. évi október hó 18-ától márcziusig 5 hónap alatt pedig 817 beteg ápoltatott, — de ellenkező arányban áll a halálozás, mint ez a következő /// kimutatásokból látható.

// Kimutatás

Buda sz. kir. fővárosban 1872. évi október hó 18-ától 1873. évi márczius hó 18-áig az I-ső időszakban uralgott cholerajárványról.

Városrész	Lakók száma	Megbetegült				Felgyógyult				Meghalt			
		férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen
Vár	5043	18	19	9	46	9	12	5	26	9	7	4	20
Krisztinaváros	150												
	6019	16	11	8	35	10	8	5	23	7	2	3	12
	270												
Tabán	12886	65	74	20	159	40	54	9	103	25	20	11	56
	480												
Viziváros	16189	49	55	24	128	37	43	13	93	12	12	11	35
	600												
Országút	5813	17	18	15	50	12	12	12	36	5	6	3	14
	200												
Ujlak	5675	7	9	4	20	5	5	2	12	2	4	2	8
	200												
Kültelek	2375	2	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	2
	100												
Összesen . . .	56000	174	186	80	440	113	134	46	293	62	51	34	147
A kültelek közt volt:													
Budai kültelki		2	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	2
A kórházakban felvétettek közül volt:													
Kórházban		9	163	3	175	5	91	2	98	4	72	1	77
Irgalmasoknál		195	—	7	202	96	—	5	101	99	—	2	101
Apáczáknál		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen . . .		204	163	10	377	101	91	7	199	103	72	3	178
Életkorra nézve volt:													
Születéstől az 1-ső évig		5	7	—	12	2	3	—	5	3	4	—	7
Az 1. évtől 7 évig		28	38	—	66	18	23	—	41	10	15	—	25
" 7. " 15 "		17	30	—	47	11	17	—	28	7	12	—	19
" 15. " 25 "		100	112	—	212	61	72	—	133	39	40	—	79
" 25. " 50 "		179	165	—	344	123	97	—	220	57	67	—	124
" 50. " 60 "		42	48	—	90	22	19	—	41	22	27	—	49
" 60. " 70 "		11	19	—	30	6	13	—	19	5	6	—	11
" 70. " 80 "		9	7	—	16	4	1	—	5	5	6	—	11
" 80. éven túl		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen . . .		391	426	—	817	247	245	—	492	148	177	—	325

Foglalkozásra nézve volt:

Névszerint	Férfi	Nő	Összesen	Névszerint	Férfi	Nő	Összesen
Ács	2	—	2	Áttétel . . .	173	144	317
Ápонец és koldus	—	3	3	Köfa	—	4	4
Asztalos	2	5	7	Kocsis	10	4	14
Bába	—	2	2	Kőműves	9	1	10
Bábsütő	1	1	2	Könyomdász	1	2	3
Bádogos	3	2	5	Könyvkötő	1	—	1
Barát (capucinns)	1	—	1	Korcsmáros	2	1	3
Betűszedő	1	—	1	Lakatos	8	—	8
Bodnár	1	—	1	Levélhordó	—	3	3
Bognár	1	—	1	Magányzó	4	7	11
Borbély	2	—	2	Mészáros	4	2	6
Buvár (a dunaszabályo- zásnál	1	—	1	Mérnök	1	—	1
Csizmadia	4	—	4	Molnár	6	1	7
Czipész	10	4	14	Mosóné	—	4	4
Esztergályos	2	—	2	Napszámos és munkás	115	134	249
Fakereskedő	1	—	1	Nyomdász	4	2	6
Fazekas	2	—	2	Nevelő	1	—	1
Fényképész	1	—	1	Orvos	1	—	1
Festő	2	—	2	Órás	2	—	2
Fésűs	1	—	1	Papjelölt	1	—	1
Föld- és szőlőműves	7	1	8	Pék	—	1	1
Fuvaros	2	2	4	Pénzügyőr	2	—	2
Gépész	1	—	1	Pincér	4	3	7
Gyermekek	35	46	81	Rongyszedő	—	1	1
Gyógyszerész	—	1	1	Sütő	4	—	4
Hajós	10	5	15	Szabó	6	8	14
Házaló	1	1	2	Szatócs	2	2	4
Házmaster	—	7	7	Szakács	—	18	18
Hentes	2	1	3	Szeszgyártó	1	1	2
Hivatalnok	37	46	83	Szítás	1	—	1
Hordár	1	—	1	Szolga és cseléd	7	67	74
Honvéd	15	—	15	Szücs	—	1	1
Kapus	3	2	5	Takács	1	—	1
Kalapos	2	—	2	Tanuló	6	—	6
Kerékgyártó	2	1	3	Tanító	4	2	6
Kefekötő	1	1	2	Téglás	1	—	1
Kékfestő	1	—	1	Tanár	3	1	4
Kereskedő-segéd	5	—	5	Ügyvéd	2	—	2
Kereskedő	2	4	6	Üveges	1	—	1
Kéjűő	—	8	8	Városszolga és őr	2	—	2
Kávés	1	—	1	Varrónő és kézimunkás	—	10	10
Kesztyűs	3	—	3	Vízfordító	—	2	2
Kosárfűtő	1	—	1	Zenész	1	—	1
Kőfaragó, kőmetsző	3	1	4				
Átvitel . . .	173	144	317	Összesen . . .	391	426	817

/// Kimutatás

Buda sz. kir. fővárosban 1873. évi márczius hó 25-től 1873. október hó 20-áig
II-ik időszakban uralgott cholera-járványról.

Városrész	Lakók száma	Megbetegült				Felgyógyult				Meghalt			
		férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen
Vár	5193	5	3	2	10	2	1	—	3	3	2	2	7
Krisztinaváros	6289	9	7	3	19	5	3	2	10	4	4	1	9
Tabán	13368	21	14	6	41	14	11	3	28	7	3	3	13
Viziváros	16789	20	9	5	34	19	9	4	32	1	—	1	2
Országút	6013	11	13	3	27	9	9	2	20	2	4	1	7
Ujlak	5875	6	5	2	13	4	2	1	7	2	3	1	6
Kültelek	2473	3	2	—	5	1	1	—	2	2	1	—	3
Összesen . . .	56000	75	53	21	149	54	36	12	102	21	17	9	47
Kórházban felvétettek:													
Felállított cholera-kórházban . . .		198	153	—	351	102	88	—	190	88	73	—	161
Életkorra nézve volt:													
Születéstől az 1-ső évig		1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Az 1. évtől 7 évig		8	6	—	14	6	4	—	10	2	2	—	4
„ 7. „ 15 „		12	14	—	26	10	7	—	17	5	4	—	9
„ 15. „ 25 „		77	56	—	133	40	33	—	73	29	31	—	60
„ 25. „ 50 „		133	116	—	249	72	65	—	137	51	61	—	112
„ 50. „ 60 „		29	26	—	55	15	17	—	32	14	9	—	23
„ 60. „ 70 „		8	9	—	17	3	2	—	5	5	7	—	12
„ 70. „ 80 „		2	1	—	3	1	—	—	1	1	1	—	2
„ 80. éven túl		2	—	—	2	1	—	—	1	1	—	—	1
Összesen . . .		272	228	—	500	148	128	—	276	109	115	—	224

Foglalkozásra nézve volt :

Névszerint	Férfi	Nő	Összesen	Névszerint	Férfi	Nő	Összesen
Ács	5	3	8	Áttétel . . .	101	71	172
Ápонец	—	2	2				
Ápolónő	—	2	2				
Asztalos	4	1	5	Kőfaragó és kőmetező .	2	1	3
Bába	—	1	1	Köfa	2	2	4
Bábsütő	1	1	2	Kocsis	12	3	15
Bádigos	1	2	3	Kőműves	—	—	—
Barát (capucinus)	—	—	—	Koldus	—	2	2
Betűszedő	—	2	2	Könyomdász	—	—	—
Bodnár	1	—	1	Könyvkötő	—	1	1
Bérkocsis	—	1	1	Korcsmáros	2	4	6
Becslő	—	1	1	Lakatos	6	—	6
Borbély	—	1	1	Levélhordó	—	1	1
Cserepes	—	1	1	Magányzó	6	10	16
Csizmadia	2	—	2	Mészáros	1	2	3
Czipész	3	—	3	Mérnök	1	—	1
Esztergályos	1	—	1	Molnár	1	2	3
Építész	1	—	1	Mosónő	—	3	3
Fakereskedő	—	—	—	Napszámos és munkás .	105	71	176
Fazekas	1	—	1	Nevelő	—	—	—
Fényképész	—	—	—	Nyomdász	—	—	—
Fegyencz	1	3	4	Orvos	—	—	—
Festő	—	—	—	Órás	2	1	3
Fésűs	1	—	1	Papjelölt	—	—	—
Föld- és szállóműves	9	12	21	Pincér	1	—	1
Fuvaros	3	1	4	Pék	1	—	1
Gépész	—	1	1	Pénzügyőr	1	—	1
Gyermekek	13	10	23	Rongyszedő	—	—	—
Gyógyszerész	1	—	1	Sütő	—	—	—
Hajós	6	—	6	Szappanos	1	—	1
Házaló	—	1	1	Szabó	—	3	3
Házmester	1	—	1	Szakács	1	—	1
Hentes	1	1	2	Szeszgyártó	1	1	2
Hivatalnok	17	12	29	Szítár	1	—	1
Hordár	3	1	4	Szatócs	—	3	3
Honvéd	9	—	9	Szolga és cseléd	14	36	50
Kapus	—	2	2	Szücs	—	1	1
Kalapos	1	—	1	Takács	1	—	1
Kerékgyártó	1	—	1	Tanuló	1	—	1
Köteles	1	—	1	Tanító és tanár	1	3	4
Kéfkötő	—	—	—	Téglás és téglamester .	—	1	1
Kékfestő	1	—	1	Timár	1	1	2
Kereskedősegéd	8	1	9	Ügyvéd	1	—	1
Kéjű	—	7	7	Üveges	—	1	1
Késes	1	—	1	Városőr	2	2	4
Kávés	3	—	3	Varrónő és kézimunkás	—	2	2
Kesztyűs	—	1	1	Vizhordónő	2	—	2
Kosárkötő	—	—	—	Zenész	1	—	1
Átvitel . . .	101	71	172	Összesen . . .	272	228	500

A // alatti táblázat szerint a 817 betegből 325 halálozás volt — tehát 39·60%.

A /// alatti táblázat szerint pedig az 500 betegből 224 halálozeset vagyis 44·80% ; itt feltűnő azon jelenség, hogy a nedves, esős és lanyhás téli időszak kevesebb áldozatot vett, mint a tavasz és nyári időszak — ennek részletes okát alaposan fürkészni nem lehet feladatomban jelen jelentéssel, — de emlitenem kell, hogy nagy befolyással volt a járványra a június, július és augusztus hónapokban a 71 napig eső nélküli rendkívüli idő, mert ez nem csak az egészséges jó módú ember egész létére hátrányosan hatott, hanem pusztítólag hatott azon szegény népre, mely menhelyét bűzhödt kunyhóban keresi.

A foglalkozásra nézve megjegyzem, hogy :

I. A tudomány és művészettel foglalkozók — tisztviselők — birto-
kosok alig 0·80%-kal érintettek.

II. Kereskedők és iparosok szintén csakis 0·75% és

III. munkás és szolgálati osztályban lévők pedig nagy mérvben, ugy-
hog az összes ez osztálybeli betegek közül 50% elhalt.

Midőn zárjelentésemet előterjesztem, el nem mulaszthatom a t. ta-
nácsnak erélyes intézkedése felett és azon kész áldozatokért, melyeket a t.
tanács készpénzbeli összegekben, és pedig a fertőtlenítés tekintetéből külön
időszakokban :

mészre	1095 frt 46 kr.
a bérkocsisok éjjeli szolgálataiért	1852 „ — „
egyéb munkálatokért	155 „ 20 „
a temetőben külön halotti ház felállításért	704 „ — „
elnököknek előleges különféle kiadásokra és nyomtat- ványokra	610 „ — „
összesen	4416 frt 66 kr.

az egész emberiség nevében köszönetemet kimondom, köszönetet mondok,
továbbá a bizottmányi elnökök és tagoknak, orvosok és egyéb tisztviselő-
nek is, — kik a vészteljes időben önkényt erejüket az emberiség jóvoltáért
feláldozták.

Végzáradékul nem hagyhatom említetlenül, sőt kötelességnek tartom,
hogy ezen egy év óta a jelentésekkel is a statisztikai összeállítással lelkiismer-
etesen és hivatalos óráim kívül foglalkozott Szauberer Imre urat a t. tanács
kegyes pártfogói elismerésébe ne ajánlanám, szintűgy Dr. Ludwig Endre,
a ki a kórházi betegeket ingyen ellátta.

Budán, 1873. október hó 21-én.

Dr. Kiss Sándor,
t. főorvos.

4.

Ó-Budán a cholera-járvány.

Az ó-budai cholera-járványról a fővárosi levéltárból adatok hiányában semmit sem közölhetvén, a Pest megyeiben csak a következőket találtam:

Ó-Budán 1866-ik évben megbetegedett : 481 egyén ;

ezek közül meggyógyult 318

„ „ meghalt 163

Az 1873-ik évben megbetegedett : 579 egyén ;

ezek közül meggyógyult 315

„ „ meghalt 264

5.

Járvány a környéken.

Ide tartozólag vessünk egy pillanatot a főváros tözsomszédságában fekvő helységek cholera-betegedésére :

Folyó szám	Helység neve	Megbetege- dett	Meggyógyult	Meghalt	Észrevétel
1	Soroksáron	—	—	—	
2	Promontoron	41	25	16	
3	Albertfalván	—	—	—	
4	Tétényen	2	1	1	
5	Rákospalotán	49	23	26	
6	Vácson	621	270	351	
7	Új-Pesten	—	—	—	
8	Buda-Eörsön	225	138	87	
9	Buda-Keszen	—	—	—	
10	Szt.-Endrén	289	167	122	
11	Vecsésen	234	153	81	

E helységekre tekintve, a legfeltűnőbb, hogy Új-Pest és Soroksár nagy népességű városokban egy cholera-eset sem fordult elő, holott épen Új-Pest és Soroksár — mintha csak Budapest elővárosai lennének — folytonosan érintkeznek, közlekednek a főváros lakóival, a kik között egy évnél tovább dult a járvány. Ezt Új-Pest és Soroksár kórmentes talajának sem lehet tulajdonítani, mert 1866-ban meg Új-Pesten és Soroksáron elég nagy számú volt a betegség.

A zárjelentésekben előadottakhoz csatlandóknak véljük a **felügyeleti s orvosi kerületek** leírását ; mindenik városrész azért osztatott apró felügyeleti kerületekre, hogy azokban a felügyelők a városrész bizottsága által elrendeltek teljesítését, a tisztaság fentartását és fertőtlenítést ellenőrizték. Orvosi kisebb járványkerületek pedig azért alakítottak, hogy, a mennyiben a szükség igényli, azokban *rendkívüli* kerületi orvosok működhessenek.

6.

A pesti felügyeleti járványkerületeknek, különösen a belvárosinak felosztása és felügyelőinek megnevezése.

Valamennyi felügyeleti kerület felosztását adni felesleges levén, például egyet iktatunk ide:

A *Belváros* két részre osztatik fel, u. i. *Felső* és *Alsó* részre.

A választó vonalt képezi: a hatvani-utca, kígyó-utca, városház-tér, a plébánia-templom és piaristák kolostora közötti utca kifelé a dunasorig.

A *felső része* leszén körülvéve: a hatvani-, kígyó-utca, városház-tér, a plébánia-templom és piaristák kolostora közötti utca által, továbbá a dunasor (al-dunasor) a piaristáktól felfelé, a Deák-Ferencz-utca a Dunára való kitorkolásáig, Deák-Ferencz-utca, Deák-Ferencz-tér a belvároshoz tartozó részével, innét az országúttal a hatvani kapuig.

Az *alsó része* környezetik: a hatvani kapunál kezdve lefelé, országút, kecskeméti-kapu, széna-tér, mészáros-utca, só-tér, aldunasor felfelé a belvárosi plébániáig, plébánia-templomtér, plébánia-templom, városház-tér illetőleg városház, kígyó-utca, hatvani-utca a hatvani kapuig.

Felső rész.

Kerületek.	Felügyelő tagok.
<i>I. kerület</i> : országút, hatvani-utca, újvilág-utca, rostély-utca, Crettier és Westermayer-féle ház.	VIMMER ANTAL. DR. MEIXNER JÁNOS.
<i>II. kerület</i> : Károly-kaszárnya.	DR. KURZ GUSZTÁV.
<i>III. kerület</i> : hatvani-utca, az újvilág-utczától a gránátos-utca, bennfoglalva a megyeház-utczát és sarkantyus-utczát, a megyeház melletti részével.	DR. GEBHARDT LAJOS. KÖLBER GUSZTÁV.
<i>IV. kerület</i> : hatvani-utca, úri-utca, zsibárús-utca, gránátos-utca a hatvani utczáig.	TOPERCZER JÁNOS. DR. DULÁCSKA GÉZA.
<i>V. kerület</i> : úri-utca, posta- és távirdai épület, szerviták épülete, háromszeg-. sarkantyus-utca, megyeház-tér, rostély-utca, újvilág-utczai részével.	RÖSER MIKLÓS. DR. HOFMANN LAJOS.
<i>VI. kerület</i> : úri-utca, kígyó-utca, városház-tér, váczi-utca, zsibárús-utca a gránátos-utczáig.	EBERLING ANTAL. STOCK ENDRE.
<i>VII. kerület</i> : váczi-utca a korona-utczával, Kristóf-tér, szervita-tér, úri-utca, zsibárús-utca.	KRAJÓVÁNSZKY ISTVÁN. DR. SIKLÓSY GYULA.

K e r ü l e t e k.

Felügyelő tagok.

- VIII. kerület* : városház-tér, piaristák háza, váczi-utca, régi posta-utca bennfoglalva, a galamb-utca, feldunator a kötő-utczától a régi posta-utczáig. } GRABOVSKY GYÖRGY.
 } OPPODY ALAJOS.
 } LENGYEL JÓZSEF.
- IX. kerület* : Mária-Valeria -utca, feldunator, a Steingassner kávéháztól felfelé a Deák-Ferencz-utczáig. } HEINRICH ISTVÁN.
 } DR. PISZTÓRY FERENCZ.
- X. kerület* : a régi posta-utczától Mária-Valeria-utca, kishíd-utca bennfoglalva, aranykéz-utca, váczi-utca része a kishíd-utczától a régi posta-utczáig. } KAMMER ERNŐ.
 } FÖLSINGER REZSŐ.
- XI. kerület* : Angol királyné, Deák-Ferencz-utca, váczi-utca, kishíd-utca. }
- XII. kerület* : Deák-Ferencz-utca a váczi-utczától kezdve a Deák-Ferencz-térig, sütő-utca, fehérhajó-utca, Kristóf-tér része a váczi-utczáig. } DR. BARRACH BENEDEK.
 } DR. MANDL PÁL.
 } WARSCHAG JÁNOS.
- XIII. kerület* : fehérhajó-utca, sütő-utca, szerviták-tere a Teleky-féle házig bezárólag. } DR. NEUHOFFER JÁNOS.
 } KURZ JÓZSEF.
- XIV. kerület* : sütő-utca, Károly-utca, evangélikus-templom, szén- v. Deák-Ferencz-térig. } JÁRMAY GUSZTÁV.

Alsó rész.

- I. kerület* : hatvani-utca, országút, kis-cukor-utca, magyar-utca a hatvani-utczáig. } UNGER HENRIK.
 } DR. BÓKAY JÁNOS.
- II. kerület* : hatvani-utca, magyar-utca a cukor-utczáig, cukor-utca, egyetem-utca, ferencziek-tere a hatvani-utczáig. } MILASSIN KÁROLY.
 } HOEPFNER ARMIN.
- III. kerület* : a kis-cukor-utczától a magyar-utca, kecskeméti-utca, országút a kis-cukor-utczáig. } DR. PATRUBÁNY GERŐ.
 } DR. BENE REZSŐ.
 } GICZEY SÁMUEL.
 } SCHUNDA JÓZSEF.
- IV. kerület* : a cukor-utczától a magyar-utca, kecskeméti-utca, egyetem-tér a cukor-utczáig. } LIPP FERENCZ.
 } SZIRCH JÁNOS.
- V. kerület* : kecskeméti-utca, széna-tér, lövész- és bástya-utca a kecskeméti utczáig. } GYARMATI GYÖRGY.
 } DR. VARGA LÁSZLÓ.

K e r ü l e t e k.

Felügyelő tagok.

<i>VI. kerület</i> : lövész-utca, mészáros-, Lipót-, szarka- és bástya-utca a lövész-utczáig.	<div> <div>KIRÁLYI PÁL. *)</div> <div>DR. VARGA LÁSZLÓ.</div> <div>STURM GÁBOR.</div> <div>DR. BARBÁS JÓZSEF.</div> </div>
<i>VII. kerület</i> : kecskeméti-utca, bástya-, lövész-utca, egyetem-tér a kecskeméti-utczáig.	<div> <div>PRÜCKLER IGNÁCZ.</div> <div>RERRICH.</div> </div>
<i>VIII. kerület</i> : lövész-utca, bástya-, zöldfa- és szerb-utca a lövész-utczáig.	<div> <div>KOBELT JÁNOS.</div> <div>LONKAY ANTAL.</div> </div>
<i>IX. kerület</i> : egyetem-tér, szerb-, zöldfa-, papnövélde-utca egyetem-térig.	<div> <div>DR. MEZEY ADOLF.</div> <div>POLGÁR MIHÁLY.</div> </div>
<i>X. kerület</i> : egyetem-utca, papnövélde-, zöldfa-, kalap-utca az egyetem-utczáig.	<div> <div>DR. POOR IMRE.</div> <div>KOZMOVSZKY ANTAL.</div> </div>
<i>XI. kerület</i> : ferencziek-tere, kalap-, zöldfa-utca, Sebestyén-tér és utca, kígyó-tér a ferencziek teréig.	<div> <div>HAVAS PÁL.</div> <div>KÁRMÁN LAJOS.</div> <div>MIKSITS KÁROLY.</div> </div>
<i>XII. kerület</i> : kígyó-tér, Sebestyén-utca és tér, rózsza-tér, kis Lipót-utca, kígyó-utca a kígyó-térig.	<div> <div>KISS KÁROLY.</div> <div>BÁNHEGYI J.</div> </div>
<i>XIII. kerület</i> : városház-tér, kis Lipót-utca, rózsza-tér, Duna-utca, dunasor, templom-tér és utca a városház-térig.	<div> <div>FORGÓ ISTVÁN.</div> <div>EIGEL NÁNDOR.</div> </div>
<i>XIV. kerület</i> : aldunasor, Duna-utca, Lipót-utca, kalap-utca a dunasorig.	<div> <div>RESCH HENRIK.</div> <div>FRIEDRIK.</div> <div>MATOLAY ELEK.</div> </div>
<i>XV. kerület</i> : aldunasor, só-tér, molnár-utca a halász-térig.	<div> <div>BARHÓ FERENCZ.</div> <div>SAMSON SÁNDOR.</div> </div>
<i>XVI. kerület</i> : kalap-utca, Lipót-utca, só-tér, molnár-utca a kalap-utczáig.	<div> <div>DR. THANHOFFER LAJOS.</div> </div>
<i>XVII. kerület</i> : Lipót-utca, szarka-, zöldfa-, szerb-utca a Lipót-utczáig.	<div> <div>SZITÁR DÉNES.</div> <div>HEGEDÜS KÁROLY.</div> </div>
<i>XVIII. kerület</i> : Lipót-utca, szerb-, zöldfa- és borz-utca a Lipót-utczáig.	<div> <div>HELLER FERENCZ.</div> </div>
<i>XIX. kerület</i> : Lipót-, borz-, zöldfa- és kalap-utca a Lipót-utczáig.	<div> <div>SZEDENITS JÁNOS.</div> <div>KOLLARITS FERENCZ.</div> <div>SIMONYI ANTAL.</div> <div>ARGAUER JÓZSEF.</div> </div>

*) Királyi Pál egyszersmind a belvárosi járvány-bizottság erélyes elnöke volt.

7.

Az orvosi kerületek leírása ;

ezek a C) alatti térképen közvonalozva számozva s külön szinnel jelölve vannak.

A *Belváros* fel van osztva két kerületre, u. m. :

a) A belvárosi felső kerület: a Hatvani utcán, Ferencziek terén és a Kalaputcán felül, a térképen 1. számmal jelölve.

b) A belvárosi alsó kerület: a Hatvani utcán, Ferencziek terén és Kalaputcán alul, a térképen 2. számmal jelölve.

A *Lipótváros* fel van osztva két kerületre, u. m. :

a) A lipótvárosi alsó kerület a Sétatér utcán, Széchenyi sétányon és Széchenyi utcán alól, a térképen 3. számmal jelölve.

b) A lipótvárosi felső kerület a Sétatér utcán, Széchenyi sétányon és Széchenyi utcán felül, mely magában foglalja mindazon kültelki területeket is, melyek a Váczi út és a Duna közt Uj-Pestig terjednek, a térképen 4. számmal jelölve.

A *Terézváros* fel van osztva hat kerületre: u. m. :

a) A terézvárosi első kerület magában foglalja a Terézvárosnak azon részét, mely a Váczi körút, Királyuteza és Gyáruteza közt fekszik, a térképen 5. számmal jelölve.

b) A terézvárosi második kerület; ez magában foglalja a Terézvárosnak azon részét, mely a Királyuteza, Valero utca, Kertész utca, Kerepesi út és Károly körút által van körülvéve, a térképen 6. számmal jelölve.

c) A terézvárosi harmadik kerület; ez magában foglalja a Terézváros azon részét; mely a Kertészutcától kifelé a Dobuteza és Kerepesi út között terül el, a Rottenbiller utcáig, a térképen 7. számmal jelölve.

d) A terézvárosi negyedik kerület. A külső Terézvárosnak a Városliget előtt elterülő azon része, mely a Valero és Gyár utcától kifelé a Dob, Damjanich és Aradi utcák közt fekszik. Ide tartozik maga a Városliget és a Hermina kápolna körül az Erzsébet úton és azon túl fekvő kültelkekkel és házakkal az István útig, a térképen 8. számmal jelölve.

e) A terézvárosi ötödik kerület. Ez a Terézvárosnak azon része, mely a Gyár-utcától az Aradi-utca és Váczi országút közt kifelé terjed, s a d. k. államvaspálya udvarát s környékét, és a váczi országút terézvárosi oldalán fekvő kültelki területeket is magában foglalja, a térképen 9. számmal jelölve.

f) A terézvárosi hatodik kerület. A százház tájéka s mindazon telkek és házak, a melyek a Rottenbiller utcától kifelé a Damjanich utca.

Arena és István út s a Kerepesi út közt fekszenek, a térképen 10. számmal jelölve.

A Józsefváros fel van osztva 5 kerületre, u. m.:

a) A józsefvárosi *első* kerület. Ez a Józsefvárosnak a József utcza és Üllői út által határozott része, kifelé egész a Futó utczáig, józsefvárosi templomig és Ör utczáig, a térképen 11. számmal jelölve.

b) A józsefvárosi *második* kerület. Ez a Józsefvárosnak a nemzeti színház felé sarkalló része a József utczától felfelé a Kerepesi utig és a Múzeum körutól kifelé a Német utczáig, a térképen 12. számmal jelölve.

c) A józsefvárosi *harmadik* kerület. Ez a népszínház utcza eleje, a Német utcza s Ör utczától kezdve, a kerepesi út és Stáczió utcza s folytatólag a kőbányai út közt kifelé terjed; ide értve a kerepesi út és kőbányai út közötti külterleket is, melyek a Kőbányához nem tartoznak, de kihagyva a Stáczió utcza házsorát, a következő 4-ik kerülethez. Ezen kerület a térképen 13. számmal van jelölve.

d) A józsefvárosi *negyedik* kerület a Futó utczától és Mária Terézia tértől kifelé terjed, az Üllői út és Stáczió utczáik közt, az Illés és Ludoviceum utczáig; a Stáczió utczának mind a két oldalát bele értve. Ez a térképen 14. számmal van jelölve.

e) A józsefvárosi *ötödik* kerület a Kalvária és Ludoviceum környéke az Illés és Ludoviceum utczáktól kifelé, a Kőbányai és Üllői utak közt, a külterlekkel együtt a Kőbányáig, a térképen 15. számmal jelölve.

A Ferenczváros fel van osztva két kerületre, u. m.:

a) A ferenczvárosi *belső* kerület. Ez a Ferenczváros *belső* része a Malom utczáig, mely a térképen 16. számmal jelöltetett.

b) A ferenczvárosi *külső* kerület, — t. i. a Ferenczvárosnak a Malom utczáon kívül az Üllői út és a Duna közt fekvő része a külterlekkel együtt, mely a térképen 17. számmal jelöltetett.

A *Kőbánya* egy külön kerületet képez, hol néhány személy számára külön kórház is állíttatott. Ez lenne a 18. szám, mely már a térképre vehető nem volt.

Mindenik orvosi kerület ellátása egy orvosra bízott. E szerint Halász, Fromm, Gurovits, Schmidt, Apatitzky, Buzay, Gergulics, Báthory, rendes kerületi főorvosokon kívül hat frt napidij mellett rendkívüli orvosoknak megválasztattak a következők: a Belvárosban Varga László, Lipótvárosban Singer Jakab, Terézvárosban Adler Zsigmond, Schermann Adolf, Szikszay Sándor, Józsefvárosban Ladányi István, Farkas László, Kelen József, Ferenczvárosban Hochhalt Károly, a Kőbányán Kövér rendes, Kopecz rendkívüli állásban működtek.

Ezekon kívül a nevezetteknel előbb vagy azok helyett rendkívüli járvány-orvosokul működtek Németh, Müller és Répásy tudorok.

8.

Adalék az 1872—73-iki cholera-járvány történetéhez.

Az eddig előadottakban az 187^{2/3}-iki cholera-járvány tartama alatt történtek főként a tárgylagos részletek, igénytelen nézetem szerint elég kimerítően tárgyalatván, azokhoz kevés adni való van; és ez a pesti járvány ügyében működő pesti bizottságokra vonatkozik. Budán ily bizottságok nem létezvén, a teendőkkel leginkább a főkapitány Petrovics és a tiszti főorvos Kis Sándor foglalkozott.

Pesten mind a központban, mind a városrészekben e bizottságok erőlyesen működtek. A központi bizottság az egész városra felügyelt s igazgatta a teendőket, a mely teendőket a városrészekben az albizottság tagjai hajtottak végre.

Mint a zárjelentések kiemelik, e bizottságok a szenvedő emberiség szent ügyében teljesített tevékenységük, emberbaráti részvételük által örök hálára kötelezték a közönséget.

A központi bizottság tagjai voltak : Elnök Hamza Máté, tanácsnok ; jegyző : Csendics Gyula ; tagok : Dr. Barbás József, Dr. Gebhardt Lajos, Haris Sándor, Jármay Gusztáv, Királyi Pál, Dr. Mezey Adolf, Mátyus Arisztid, Polgár Károly, Dr. Poor Imre, Radocsay Ferencz, Radocza János, Schön József, Simon Florent, Sztupa György, Schuszter János, Thaisz Elek, Tavaszgy Endre és Vidats János. *)

Az 187^{2/3}-iki járvány hosszú történetéhez záradékol még egy mozzanatot kell emlitenem, hogy t. i. a belügyminiszter, Pestre úgy, mint az ország más vidékeire, hol járvány uralkodott, kir. biztost nevezett ki, Hoffmann Károly kórházi igazgató személyében, a ki azonban, teendője nem lévén, csakhamar bevégezte pályáját, a nélkül, hogy munkásságának nyomai maradhattak volna.

*) Ugy tudjuk, hogy a tiszti főorvos is tagja volt e bizottságnak.

Szerkesztő.

E.

A négy járvány összehasonlítása, az összes tapasztalatok eredménye.

1) A négy járvány alatti betegedések, gyógyulások, halálozások száma s egyéb viszonyainak összehasonlítása. 2) A járványok fellépése s folyama alatt a kórnevtő, a többi betegségek számaránya, szaporodása vagy kevesbedése. 3) A cholera származása, fertőző természete, terjedése, ragályossága. 4) A fertőtlenítés értéke.

1) *A négy járvány alatti betegedések, gyógyulások, halálozások száma s egyéb viszonyainak összehasonlítása.*

Mindenek előtt hasonlitsuk össze az 1831., 185^{4/5}., 1866. és 187^{2/3}-iki négy cholera-járvány alatt cholera-ban megbetegedettek, meggyógyultak s meghaltak számát.

Évben	Megbetegedett	Meggyógyult	Meghalt
1831	2277	750	1527
185 ^{4/5}	3516	1668	1848
1866	4082	2119	1963
187 ^{2/3}	5379	2758	2621
Összesen . . .	15254	7295	7959

Ezen összehasonlításból kitűnik, miként az első járvány mint legveszélyesebb, aránylag legtöbb áldozatot ragadott el; pusztító dühöngését tanúsítja heves lefolyása, csak két hóig tartott, holott p. o. a legutolsó járvány két időszakban egy évnél is tovább, mi szintén sajátságos, — és tán a téli időnek tulajdonítható — hogy az első időszak a másodiknál sokkal gyengébb volt, úgyhogy ha nem következik az 1873-iki nyári időszak, az 1872-iki járvány a többinél hasonlíthatlanul enyhébb leendett volna. Az időt jelzőleg constatalható, hogy nálunk valamennyi járvány ereje, tetőfoka nyári hónapra esik.

Constatalható az is, hogy mind a négy járvány a Teréz-, József- és Ferenczváros lakosságát nagyobb mérvben üldözte, mint a Bel- és Lipót-város boldogabb lakóit.

2) *A járványok fellépése s folyama alatt a kórnemtő, a többi betegségek számaránya, szaporodása vagy kevesbedése.*

A járványt megelőzőleg és a járvány alatt fellépett egyéb betegségek számában csak az I-ső alkalommal lehetett nagy különbséget észlelni; akkor ugyanis a járvány kitörése előtt minden egyéb betegség szünetelt, a járvány alatt pedig a csorvás kórnemtő mutatkozott, a gyomor és bélhurut annyira elterjedt, miszerint abban többé kevésbé csaknem az egész lakosság szenvedett; a többi járványok alkalmával is mutatkozott a bélhuzam hurutja; különösen a cholera-rohamot megelőzőleg az *intő hasmenés*, mely, ha czél-szerű gyógybánás által jókor elfojtatott, a beteg a további veszélytől többnyire óva maradt. — Egyébiránt az első járványt kivéve, a többi háromnál más betegségek nem szüneteltek, a szokott számban jelentkeztek, sőt a váltóláz és hagymáz járványilag is feltűnt.

3) *A cholera származása, fertőző természete, terjedése, ragályossága.*

A bevezetésben és a további tárgyalásokban többször elmondatott, miként a fertőző járványos betegségek, ragály vagy gerj által származnak, a mint a talaj egészségbeli jelentősége a kóroktanban emelkedik, a gerjes kórok száma szaporodik, annyira, hogy most már szoros értelemben csaknem egyedül a lázas heveny kütegek tartoznak a tisztán ragályos kórokhoz; a többi pedig a gerjes bántalmakhoz. A cholera annyira helyhez kötött gerjes betegség, hogy közönségesen elfogadott nézet szerint eredetileg Európában nem származik, hanem fertője Kelet-Indiából közlekedés által ide áthozatik, behurezoltatik; s itt azután kedvező időbeli helyi s egyéni tényezők közrehatásával kifejlődik, s mindenfelé, a merre viszik, elterjed.

Ezen terjedésnek módja, okai felett különböző, sokféle ágazó vélemény és elmélet létezik. Kérdésekül merülnek föl, hogy mik a fertőző anyagnak vivői, a levegő, víz, ürületek vagy mindezek? Melyek a kifejlődést, terjedést elősegítő tényezők? Mily befolyása van éghajlat, időjárás, talajnak, talajvíznek stb.

Ez utóbbi a talajkérdés általános oldala, a hagymáznál tárgyalattott; tüzetesebb megoldásához a budapesti tapasztalatok nem járulhatnak; mert akkor még rendszeres talajvizsgálatok nem történtek; annyit megjegyezhetünk, hogy a városrészek, helyek magassága, szárazsága, legkisebb kórmentességet sem tanusítottak; időnként ugyanis a várban, Kőbányán a járvány nagyobb dühhel lépett fel, mint a város alacsony lapályos, víztől ázott, szennyezett részein; fölhozható itt azon észlelet, hogy 185^{4/5}-ben Buda legközelebbi környékét, a hegyek között fekvő Török-Bálint, Budakesz, Buda-Eörs, Kovási, Hidegkút falvakat, sokkal erősebben látogatta a cholera, mint a pesti oldalon levő lapályos helységeket.

Azon kérdésbe, hogy a fertőző anyagnak a levegő, víz, ürületek vivői-e, és általában mi a ragály vivője? a pesti észleletek különös adatokat nem szolgáltatván, bele nem bocsátkozhatunk; hasonlóan az elősegítő okokkal is

röviden végezhetünk azzal, hogy valamint minden egyéb járványnál, ugy ennél is a népnek okszerűtlen magatartása, az étrendi kihágások, kicsapongások, a szegénység, a zsúfolt lakások mennyire elősegítik e kór pusztítását, fájdalommal kellett meggyőződünk.

Egyik leglényegesebb kérdésre, a choleraanak fertőző természetére, ragályosságára — eltekintve attól, hogy tudományos szempontból a fertője ragálynak vagy gerjnek nevezendő-e — a budapesti tapasztalatok alapján határozottan igennel felelhetünk.

Mindjárt az első járvány alkalmával 1831-ben Pólya József a cholera-kórház főorvosa összegyűjtötte s közzétette az ide vonatkozó adatokat. A 2-ik járvány alatt 185⁴/₅-ben tett észleletek a cholera ragályosságát még inkább előtűntették, mely adatok közül csak egyet hozok fel:

Akkor előre choleras betegek számára kórházról nem gondoskodván, mint ez értekezésem ide vonatkozó részéből látható, a cholera-betegek a közkórházba helyeztetek el, mi által a kórház fertőzve lett; a más betegségekben szenvedők között a ragály annyira elterjedt, miszerint százanként betegedtek meg, s estek a nyavalya áldozatául, mindaddig, míg e betegek az anyakórháztól külön fiókkórházba át nem helyeztetek; ugyanezt erősítik és kiegészítik az utolsó 187²/₃-ik hosszú cholera-járvány alatt gyűjtött adatok; nevezetesen kiemelendő azon körülmény, miszerint tiltva lévén a Rókushoz címzett közkórházba choleras beteget vinni, az egész idő alatt magában a Rókuskórházban egy két eset, ellenben a barakkórházban, hol a többi osztályok, ugyan elkülönítve, de a cholera-osztály közelében voltak, 59 cholera-betegedés fordult elő.

Felesleges volna, a ragályosság mellett több érvet, adatot sorolni fel, azok az értekezés illető helyein fellelhetők.

4) A fertőtlenítés értéke.

A fertőtlenítést eszközöljük a hőség magas foka; füstölés, szellőztetés, meszelés, mosás, súrolás, vízöntés által, e szerint ugyanazon rendszabályok, melyek a tisztaságot, rendet elősegítik, a fertőtlenítésnek tényezői. Ezeknek hasznát, értékét alig lehet kétségbe vonni.

Más kérdés, hogy a fertőtlenítő szerek közül milyen az oltatlan mész, chlormész, vasgálicz-oldat, carbolsavas mész, carbolsav stb., melyik bir legtöbb hatással, s általában birnak-e ezek a cholera-csirt megsemmisítő erővel. Erre most, minthogy a cholera fertője nem ismeretes, határozottsággal alig felelhetni.

Tapasztalataink azonban a vasgálicz oldat mellett szólnak, melynek sikerét sokszor véltük látni, még pedig válságos esetekben, midőn cholera-gócok voltak megszüntetendők. Mind a mellett nagyon örülünk, hogy emez igen fontos a pénzügyet is közelről érdeklő kérdés, mely még bővebb vizsgálatot igényel, az újabb időben több oldalról fölvettetett, még pedig tekintélyes tudósok, nevezetesen Pettenkofer részéről is, ki pedig előbb buzgó apostola volt.

I. Táblázat.

Az 1872/3-ik évben Pesten

két időszakban

uralgott cholera-járvány

helyrajzi táblázatos

ÖSSZEÁLLÍTÁSA.

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera- betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórházban		Összesen	
						kezelték közül					
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult
	Belváros.										
	Térek.										
1	Egyetemtér	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Haltér	3	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		9	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Rózsater	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Sebestyéntér	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Szervitater	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Sótér	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Szénater	5	1	—	1	—	—	—	1	—	1
		8	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Városháztér	1	1	—	1	—	—	1	—	1	—
		6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		7	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		10	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Utezák.										
1	Aldunator	1	1	—	1	—	—	1	—	1	—
		2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		7	2	1	1	1	—	1	—	2	—
		11	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		14	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		17	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		25	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		32	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		36	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		53	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Aranykéz-uteza . . .	3	1	1	—	—	1	—	—	—	1
3	Bástya-uteza	6	2	2	—	1	1	—	—	1	1
		11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		12	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		15	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Curia-uteza	1	1	1	—	—	1	—	—	—	1
5	Czukur-uteza	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Duna-uteza	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		12	1	1	—	1	—	—	—	1	—
7	Egyetem-uteza	1	1	—	1	—	—	1	—	1	—
8	Gránátos-uteza	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Hajó-uteza	2	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		9	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.		
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt	
				kezeltek közül				gyógyult	meghalt					
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult							meghalt
2	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	Városház	
5	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		1
3	2	2	—	1	1	—	—	1	1	3	2	1		1
4	1	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	1		1
9	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—		1
4	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		1
3	1	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	1		1
6	1	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—		1
4	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		1
5	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	1	1		1
8	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1	1	
1	5	—	5	—	—	3	2	3	2	6	4	2	1	
6	1	—	1	—	—	—	1	1	1	1	—	1	1	
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	
10	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	1	
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	A házz. ismeretlen
2	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	1	
4	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1	1	
7	1	—	1	—	—	—	1	—	1	3	2	1	1	
11	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—	—	
14	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	
17	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1	1	
25	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1	1	
32	1	—	1	—	—	—	1	—	1	2	1	1	1	
36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	
53	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	1	
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	1	
11	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
12	2	—	2	—	—	1	1	1	1	2	1	1	1	
15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	
—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	1	
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	
2	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1	1	
7	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	1	
12	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	2	—	—	
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	
5	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	—	
—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	—	
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	
9	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	—	

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera- betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórház- ban		Összesen	
						kezeltek közül					
				kezel- tetett		gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt
10	Hajó-utca Hatvani-utca	— 3 7	— 1 2	— — 1	— 1 2	— — 1	— — 1	— 1 1	— 1 1	— 1 1	
11	Kalap-utca	2 10	1 1	1 1	— 1	1 —	— —	1 1	— —	1 1	
12	Károly-utca	2 2 8	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
13	Kecskeméti-utca . .	1 3 4 5 7 11 13	— — — 1 — — 2	1 — — 1 — — 2	— — — — — — —	— — — — — — —	1 — — — — — 2	— — — — — — —	— — — — — — —	— — — 1 — — 2	
14	Kéményseprő-utca .	4 7	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
15	Képiró-utca	1 9	— 1	— 1	— —	— 1	— —	— —	— —	— 1	
16	Kigyó-utca	3 4 6 34	2 — 1 1	2 — 1 1	— — — 1	1 — — 1	1 — — —	— — — —	— — — 1	1 — 1 —	
17	Korona-utca	3	1	—	1	—	—	1	—	1	
18	Kötő-utca	4	2	—	2	—	—	1	1	1	
19	Lakatos-utca	2	1	1	—	1	—	—	—	1	
20	Lipót-utca	3 4 20 22 25 29 33 36 38 42 45	1 — — — 1 — — — — — 1	1 — — — — — 1 — — — 1	— — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — —	
21	Lövész-utca	3 8 12	1 — —	1 — —	— — —	— — —	1 — —	— — —	— — —	— 1 —	
22	Magyar-utca	8 10 13 18 33 34 37	— — — — — — 1	— — — — — — 1	— — — — — — —	— — — — — — 1	— — — — — — —	— — — — — — —	— — — — — — 1	— — — — — — —	

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.		
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt	
				kezeltek közül				gyógyult	meghalt					
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult							meghalt
3	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	Fehérhájó.	
7	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1	1		—
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1		Horváthház. Széputczai 4 házzal.
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
12	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	1	—		
8	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
1	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	1	—		
3	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	1	—		
4	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	1	—		
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1		
7	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—		
11	2	—	2	—	—	2	—	2	—	2	2	—		
13	1	1	—	1	—	—	—	1	—	3	1	2	A házzs. ismeretlen	
—	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—	2		
4	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
7	1	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1		
1	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
9	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—		
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1		
4	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
4	1	1	—	—	1	—	—	—	1	3	1	2		
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
4	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
20	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
22	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
29	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
36	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
38	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
42	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
45	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	1	1		
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
8	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
12	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	1	—		
8	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	1	—		
10	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
13	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1		
18	1	—	—	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
33	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
34	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
37	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—		

Folyó szám	Utcza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.									
			Choleraetegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórházban		Összesen		
						kezeltek közül						
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt
23	Mária-Valeria-utcza .	2 3 6 —	— — 1 1	— — — —	— — 1 1	— — — —	— — — 1	— — 1 —	— — — 1	— — — 1		
24	Mészáros-utcza 8-ig .	3 8	1 —	— —	1 —	— —	— —	1 —	— —	1 —	— —	
25	Molnár-utcza	1 2 5 13 16 18 20 23 26 27 30 37 41	1 1 — 1 — — — 1 — 1 — 1 — —	1 — — 1 — — — 1 — 1 — — — —	— — — — — — — — — — — — — —	1 — — — — — — 1 — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —	— — 1 — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —	— — 1 — — — — 1 — — — — — —		
26	Országút 35-en alól	7 17 19	1 — 1	— — —	1 — 1	— — —	— — —	1 — 1	— — —	1 — 1	— — —	
27	Reáltanoda-utcza . .	11 14	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
28	Régi posta-utcza . . .	1 2	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
29	Rostély utcza	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
30	Sarkantyus-utcza . . .	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
31	Sebestyén-utcza	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
32	Só-utcza	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
33	Sütő-utcza	14 21 23	— 1 —	— 1 —	— — —	— 1 —	— — —	— — —	— — —	— 1 —	— — —	
34	Szarka-utcza	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
35	Szerb-utcza	3 5 6 8	1 2 1 —	1 2 — —	— — 1 —	1 1 — —	— 1 — —	— — 1 —	— — — —	1 1 — —	1 1 — —	
36	Tél- (Havas-) utcza .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
37	Újvilág-utcza	3 6 13 16 19 20	1 — — — — —	1 — — — — —	— — — — — —	— — — — — —	1 — — — — —	— — — — — —	— — — — — —	— — — — — —		

II. időszak														Összesen mindkét kor- szakban		Észrevétel.
1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.																
Ház- vagy telekszám	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult	meghalt				
		kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt								
									kezeltek közül							
12	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	Thonetház			
33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1				
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1				
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1				
8	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1				
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
2	1	—	1	—	—	—	1	—	1	2	—	—				
5	1	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—				
13	2	2	—	1	1	—	—	1	1	3	1	2				
16	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—	—				
18	1	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1				
20	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	—				
23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
26	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	—				
27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
30	3	2	1	1	1	—	1	1	2	3	1	2				
37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
41	3	3	—	3	—	—	—	3	—	3	—	1				
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
17	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—				
19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
11	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—				
14	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	—	—				
1	5	5	—	2	3	—	—	2	3	5	3	3				
2	1	—	1	—	—	1	—	—	1	1	1	1				
2	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—				
4	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—				
3	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—				
4	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	1	1				
14	1	—	1	—	—	—	—	1	1	1	1	1				
21	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1				
23	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—				
2	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—				
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—				
5	1	1	—	1	—	—	—	1	—	3	2	1				
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1				
8	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	1	1				
1	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1				
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
6	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—				
13	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—				
16	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—				
19	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—				
20	2	1	1	—	1	—	1	—	2	2	—	2				

[illegible]

Ház- vagy telekszám	II-dik időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.		
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen	megbetegedett	gyógyult	meghalt			
				kezeltek közül										
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt					gyógyult	meghalt
22	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1			
6	1	1	—	—	1	—	—	1	1	1	—			
26	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1			
42	1	—	1	—	—	1	—	—	1	1	—			
5	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			
9	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1			
10	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—			
11	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			
14	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—			
24	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			
27	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	1			
34	2	1	1	1	—	—	1	1	2	1	1			
36	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—			
37	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—			
38	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			
39	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			
41	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			
—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1			
6	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—			
21	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1			
2	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1			
1	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			
—	1	1	—	1	—	—	—	1	6	6	—			
1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1	Wodiánerház		
10	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			
11	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—			
40	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—			
4	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			
10	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	Európa		
8	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1			
12	1	—	1	—	—	—	—	1	1	1	—			
1	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			
5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1			
10	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—	Budapesti gőzmalom		
18	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			
1	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	1			
7	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—			
10	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	1			
—	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—			

[illegible]

Ház- vagy telekszám	II-dik időszak 1873. mart. 17-től 1873 nov. 23-ig								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevételek.
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen	megbetegedett	gyógyult	meghalt	
				kezeltek közül								
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt				
5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	Hagenmacher gőz- malom
6	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
8	2	2	—	—	1	1	—	1	2	1	1	
11	1	1	—	—	—	—	—	—	3	2	1	
14	1	—	1	—	—	—	1	1	1	1	1	
—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	
11.	1	—	1	—	—	1	—	1	2	2	—	
14	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
39	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	
41	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	1	
45	1	1	—	—	—	—	1	1	1	—	—	Vörösökör vendéglő
47	3	1	3	—	—	—	3	—	3	—	3	
50	4	4	—	—	1	3	—	1	3	1	4	
51	3	—	3	—	—	1	2	1	3	1	2	
52	2	—	2	—	—	—	2	—	2	—	2	
53	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	1	
54	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
55	2	1	1	—	1	1	—	1	2	1	1	
57	2	2	—	—	1	1	—	1	4	3	1	
61	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
—	14	1	13	1	—	6	7	7	21	11	10	A házzs. ismeretlen
5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	A házzs. ismeretlen
6	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
7	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	
12	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	
14	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	
15	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	
16	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
1	1	1	—	—	1	—	—	1	1	1	—	
2	2	—	2	—	—	2	—	2	2	2	—	
—	1	—	1	—	—	—	1	—	2	1	1	A házzs. ismeretlen
5	1	1	—	—	1	—	—	1	5	1	4	
2	1	1	—	—	1	—	—	1	1	1	—	
17	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	
20	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	
24	4	3	1	2	1	—	1	2	4	2	2	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
2	1	—	1	—	—	1	—	—	1	1	—	
3	3	2	1	—	2	—	1	—	4	1	3	
—	1	1	1	—	—	—	1	—	1	—	1	
1	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	Hengermalom
3	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	
5	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	
13	2	2	—	2	—	—	—	2	2	2	—	
14	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	
17	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I-ső időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholerabetegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórházban		Összesen	
						kezelték közül					
				kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	
/	Két-Sas-utca	26	2	2	—	1	1	—	—	1	1
18	Mária-Valeria-utca .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Nádor-utca	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		12	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		14	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		15	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		16	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		17	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		19	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		20	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		24	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		27	1	—	1	—	—	1	—	1	—
		32	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		36	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		37	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		41	2	1	1	—	1	—	1	—	2
		42	1	—	1	—	—	1	—	1	—
		43	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		44	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		45	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		46	5	2	3	2	—	—	3	2	3
		47	3	1	2	—	1	1	1	1	2
		51	1	1	—	—	1	—	—	—	1
		52	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		53	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		55	1	—	1	—	—	1	—	1	—
		73	—	—	—	—	—	—	—	—	—
				379	—	—	—	—	—	—	—
20	Pannonia-utca	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1
		—	1	1	—	1	—	—	—	1	—
21	Sétatér-utca	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Váci-út 36-on alól .	104	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		3	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		8	1	1	—	—	1	—	—	—	1
		9	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		10	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		15	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		17	1	—	1	—	—	—	1	—	1
		18	1	1	—	—	1	—	—	—	1
		19	1	—	1	—	—	—	1	—	1
		20	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevételek.	
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt
				kezeltek közül				gyógyult	meghalt				
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult						
26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	Hungaria A házzs. ismeretlen
—	1	—	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1	
5	2	—	2	—	—	2	—	—	—	2	1	—	
11	1	1	—	1	—	—	—	—	1	1	1	—	
12	2	1	1	1	—	—	1	—	1	2	1	1	
14	1	1	—	1	—	—	—	—	1	1	1	—	
15	1	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	1	
16	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	1	1	
17	3	1	2	1	—	2	—	2	1	3	2	1	
19	3	3	—	2	1	—	—	2	1	3	2	1	
20	1	1	1	—	—	1	—	1	1	1	1	—	
24	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
32	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
36	5	—	5	—	—	3	2	3	2	5	3	2	
37	2	1	1	—	1	—	1	—	2	2	—	2	
41	3	2	1	1	1	—	1	2	1	5	2	3	
42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
43	2	1	1	1	—	1	—	2	—	3	3	—	
44	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
45	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
46	2	—	2	—	—	2	—	2	—	7	4	3	
47	1	—	1	—	—	—	1	—	1	4	1	3	
51	4	3	1	2	1	—	1	2	2	5	2	3	
52	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
53	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
73	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
379	1	1	—	—	1	—	—	1	1	1	1	1	
—	4	—	4	—	—	—	4	—	4	5	—	5	
6	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
7	1	1	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	
104	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
2	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
6	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
7	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—	
8	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	1	1	
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
10	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
11	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
15	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
17	2	2	—	2	—	—	—	2	—	3	2	1	
18	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	1	1	
19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
20	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	

Ház- vagy telekszám	II-dik időszak 1873. mart. 17-től 1873 nov. 23-ig.										Összesen mindkét kor- szakban			Észrevételek.
	Cholerabetegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult	meghalt		
				kezeltek közül				gyógyult	meghalt					
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult						meghalt	
21	1	—	1	—	—	—	1	—	1	2	—	2	Telekszámok	
22	4	3	1	—	3	—	1	—	4	4	—	4		
26	14	11	3	3	3	2	1	5	9	14	5	9		
27	4	3	1	2	1	—	1	2	2	4	2	2		
28	1	1	—	—	1	—	—	—	1	2	—	2		
33	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
34	1	—	1	—	—	1	—	1	1	3	3	—		
36	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
475	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
479	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
480	18	11	7	4	7	6	1	10	8	18	10	8	Ezen 81-ből a Katona József utcában fekvő Schesztaner házbán volt 43 betegedési és 20 ha- láleset.	
—	2	—	2	—	—	1	1	1	1	4	1	3		
—	6	2	4	2	—	2	2	4	2	6	4	2		
—	6	3	3	2	1	—	3	2	4	6	2	4		
—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
—	3	1	2	1	—	1	1	2	1	5	3	2		
10	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
15	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
—	4	3	1	2	1	1	—	3	1	7	6	1		
—	72	48	24	26	22	5	19	31	41	81	35	46	A házzs. ismeretlen	
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
4	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—		
10	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1		
12	5	3	2	1	2	2	—	3	2	5	3	2		
—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
1	4	—	4	—	—	1	3	1	3	4	1	3		
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—		
4	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1		
5	4	2	2	—	2	1	1	1	3	4	1	3		
8	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
12	15	10	5	6	4	1	4	7	8	15	7	8		
13	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
16	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I-ső időszak 1873. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórházban		Összesen	
						kezeltek közül					
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult
1	Utezák.										
	Akácza-uteza	1	7	4	3	3	1	2	1	5	2
		2	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		4	1	1	—	—	1	—	—	—	1
		5	1	1	—	—	1	—	—	—	1
		6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		10	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		12	1	—	1	—	—	—	1	—	1
		13	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		14	1	1	—	—	1	—	—	—	1
		16	2	1	1	1	—	1	—	2	—
		17	3	3	—	2	1	—	—	2	1
		24	1	—	1	—	—	—	1	—	1
		25	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		26	1	—	1	—	—	—	1	—	1
		32	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		33	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		35	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		36	3	—	3	—	—	3	—	3	—
		39	4	2	2	1	1	1	1	2	2
		40	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		48	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		193	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		2	—	2	—	—	1	1	1	1	
2	Alsó-erdősor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	Aradi-uteza	2	—	—	—	—	—	—	—	—	
		3	—	—	—	—	—	—	—	—	
		4	—	—	—	—	—	—	—	—	
		6	—	—	—	—	—	—	—	—	
		7	1	—	1	—	—	1	—	—	
		8	2	1	1	1	—	1	1	1	
		9	—	—	—	—	—	—	—	—	
		10	—	—	—	—	—	—	—	—	
		11	3	2	1	—	2	—	1	3	
		12	—	—	—	—	—	—	—	—	
		13	—	—	—	—	—	—	—	—	
		14	—	—	—	—	—	—	—	—	
		16	—	—	—	—	—	—	—	—	
		18	—	—	—	—	—	—	—	—	
		20	—	—	—	—	—	—	—	—	
		21	2	2	—	2	—	—	2	—	
		22	1	1	—	—	1	—	—	1	
		23	—	—	—	—	—	—	—	—	
		24	—	—	—	—	—	—	—	—	
		27	—	—	—	—	—	—	—	—	
		28	1	—	1	—	—	1	—	1	

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.	
	Cholera- betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt
				kezeltek közül									
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult				
1	2	—	2	—	—	2	—	2	—	9	7	2	Telekszám A házzs. ismeretlen Szegényház
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
5	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	1	1	
6	1	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	1	
7	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
10	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
11	1	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	1	
12	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
13	2	—	1	—	1	—	—	1	—	2	—	2	
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	
16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	
17	1	—	1	—	—	—	—	1	—	4	2	2	
24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
25	1	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	
26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
32	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
33	1	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	
35	1	1	—	1	—	—	—	—	1	2	2	—	
36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—	
39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	2	
40	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	2	—	
48	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
193	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	3	2	1	
—	60	2	58	—	2	4	54	4	56	60	4	56	
2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—	2	
3	4	4	—	—	4	—	—	—	4	4	—	4	
4	5	3	2	—	3	1	1	1	4	5	1	4	
6	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1	
7	1	1	—	—	1	—	—	—	1	2	1	1	
8	2	1	1	1	—	1	—	2	—	4	3	1	
9	1	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
10	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1	
11	4	4	—	—	4	—	—	—	4	7	—	7	
12	2	1	1	—	1	—	—	1	2	2	—	2	
13	2	1	1	1	—	—	—	1	1	2	1	1	
14	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
16	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
18	2	1	1	—	1	—	—	1	2	2	—	2	
20	4	4	—	—	4	—	—	—	4	4	—	4	
21	2	—	2	—	—	2	—	2	—	4	4	—	
22	1	1	—	—	1	—	—	—	1	2	—	2	
23	3	3	—	1	—	—	—	—	1	3	1	2	
24	2	2	—	—	2	—	—	—	2	2	—	2	
27	2	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1	
28	10	7	3	5	2	2	1	7	3	11	7	4	

[illegible]

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.	
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt
				kezeltek közül									
				gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt						
								gyógyult	meghalt				
29	8	6	2	3	3	—	2	3	5	8	3	5	Poroszlólaktanya A házzs. ismeretlen
30	7	4	3	3	1	1	2	4	3	7	4	3	
35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	
52	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
62	1	1	—	—	1	—	—	1	1	1	1	1	
382	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
—	5	—	5	—	—	4	1	4	1	7	6	1	
4	2	—	2	—	—	2	—	2	—	5	2	3	
82	1	1	—	—	—	—	—	2	—	2	2	—	
1614	3	3	—	3	—	—	—	3	—	3	3	—	
1676	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	Telekszámok
2	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
3	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
6	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
25	3	—	3	—	—	1	2	1	2	3	1	2	
1554	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
2	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
6	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
22	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
24	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
25	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1	
26	5	2	3	2	—	1	2	3	2	5	3	2	
30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
33	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
34	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
35	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	2	—	
38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
62	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
65	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
66	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
79	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
82	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
88	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
89	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	
94	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
98	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
1681	1	1	—	1	—	—	—	1	—	3	1	2	
1861	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
—	25	22	3	18	4	3	—	21	4	26	22	4	
—	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

Kaparóház	
Százház. Ebben még	
volt 14 betegedési	
eset, melyek a cső-	
mőri út házszámai	
alatt fordulnak elő.	
A házzs. ismeretlen	

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.		
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen	megbetegedett	gyógyult	meghalt			
				kezeltek közül										
				gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt						gyógyult	meghalt
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult						meghalt	gyógyult
2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	Lóvonatú-telep		
26	2	2	—	2	—	—	2	—	2	—	—			
59	1	—	1	—	—	1	—	1	—	—	1			
67	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	—			
69	2	1	1	1	—	1	—	1	2	1	1			
—	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—			
2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—			
3	2	2	—	1	1	—	—	1	2	1	1			
4	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	1			
6	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1			
7	3	1	2	—	1	1	—	1	3	1	2			
8	3	3	—	2	1	—	—	2	6	3	3			
9	4	4	—	2	2	—	—	2	4	2	2			
10	3	—	3	—	—	—	—	3	3	—	3			
13	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1			
1	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1			
2	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—			
4	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—			
6	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1			
9	2	1	1	1	—	1	—	2	2	2	—			
10	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			
11	2	2	—	1	1	—	—	1	3	2	1			
12	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	1			
13	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—			
14	7	6	1	4	2	1	—	5	7	5	2			
15	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1			
16	1	1	—	1	—	—	—	1	2	—	—			
17	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—			
20	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	1			
21	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—			
22	3	2	1	1	1	—	1	1	3	1	2			
24	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—			
29	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—			
31	1	1	—	1	—	—	—	1	2	2	—			
35	10	9	1	5	4	1	—	6	10	6	4			
37	4	3	1	2	1	1	—	3	4	3	1			
41	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—			
42	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	1			
43	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—			
44	2	2	—	2	—	—	—	2	2	2	—			
45	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	1			
47	1	1	—	1	—	—	—	1	6	3	3			
51	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—			
176	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			
671	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	1			
770	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			
1672	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—			

Telekszámok

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórházban		Összesen	
						kezeltek közül					
				kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	
/	Dohány-uteza	1676 1677	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
10	Erdősor	—	3	—	3	—	—	1	2	1	2
		3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		5	2	1	1	1	—	1	—	2	—
		10	1	—	1	—	—	1	—	—	1
		12	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		13	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		25	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		26	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		27	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		28	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		31	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		47	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		49	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		67	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		88	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		11	Fekete Sas-uteza . . .	180	1	1	—	1	—	—	—
1665	—			—	—	—	—	—	—	—	—
1675	—			—	—	—	—	—	—	—	—
—	—			—	—	—	—	—	—	—	—
1	2			1	1	—	1	1	—	1	1
2	—			—	—	—	—	—	—	—	—
4	—			—	—	—	—	—	—	—	—
12	15			—	—	—	—	—	—	—	—
54	—			—	—	—	—	—	—	—	—
13	3			—	—	—	—	—	—	—	—
14	Florián-uteza	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		1	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		8	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		9	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		10	7	1	6	—	1	2	4	2	5
		1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Gyár-uteza	7	3	3	—	2	1	—	—	2	1
		17	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		18	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		19	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		20	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		21	1	1	—	—	1	—	—	—	1
		22	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		23	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		26	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		31	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig								Összesen mindkét kor- szakban			Eszrevétel.	
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt
				kezeltek közül									
				gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt				
1676	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	} Telekszámok A háksz. ismeretlen
1677	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	2	
3	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—	
5	1	—	1	—	—	1	—	1	—	3	3	1	
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	5	
12	6	1	5	—	1	1	4	1	5	7	2	—	
13	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
25	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
26	3	3	—	3	—	—	—	3	—	3	3	—	
27	3	3	—	1	2	—	—	1	2	3	1	2	
28	3	3	—	2	1	—	—	2	1	3	2	1	
31	3	2	1	1	1	1	—	2	1	3	2	1	
47	1	1	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
49	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
67	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
88	3	3	3	—	—	1	2	1	2	3	1	2	
180	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
1665	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
1675	2	2	—	1	1	—	—	1	—	2	1	1	
—	2	2	2	—	—	1	1	1	1	2	1	1	
1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	3	1	2	
2	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
4	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
15	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
54	3	3	—	—	3	—	—	—	3	3	—	3	
3	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
37	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
2	1	1	—	—	1	—	—	1	—	1	1	—	
7	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	2	—	
8	3	3	—	—	3	—	—	—	3	3	—	3	
9	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1	
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	2	5	
1	2	2	—	—	2	—	—	—	2	2	—	2	
2	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
3	3	2	1	—	2	—	1	—	3	3	—	3	
7	2	1	1	—	1	—	—	1	1	5	3	2	
17	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
18	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—	
19	2	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1	
20	4	—	4	—	—	2	2	2	2	5	3	—	
21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
22	4	1	3	—	1	1	2	1	3	4	1	3	
23	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	1	—	
26	2	—	2	—	—	1	1	1	1	2	1	1	
31	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	2	—	

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórházban		Összesen	
						kezelték közül					
						kezeltetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult
/	Gyár-uteza	33 36 38	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
16	Hajós-uteza ,	9 12 13 15 22 25 27 28 30	— 2 — — — 1 — 1 —	— 1 — — — 1 — 1 —	— 1 — — — — — 1 —	— — — — — 1 — — —	— — — — — — — 1 —	— 1 — — — — — — —	— 1 — — — — — 1 —	— 1 — — — 1 — — — —	
17	Hajtsár-út	36	—	—	—	—	—	—	—	—	
18	Három-bárány-uteza .	2 6 7	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
19	Három-dob-uteza . .	2 3 5 6 7 9 15 16 17 18 19 21 22 23 28 31 35 36 37 38 41 44 46 47 50 51 53 55 56 60	— 1 — 1 2 — — — — — — — — — — — 1 — — — 1 — — — 1 — 								

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.		
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt	
				kezeltek közül										
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult					meghalt
				gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt					
33	4	2	2	1	1	1	1	2	2	4	2	2	A házsz. ismeretlen	
36	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
38	10	10	—	7	3	—	—	7	3	10	7	3		
9	5	1	4	—	1	2	2	2	3	5	2	3		
12	2	1	1	—	1	1	—	1	1	4	2	2		
13	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—		
15	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
22	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
27	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1		
28	1	1	—	—	1	—	—	1	1	2	1	1	A házsz. ismeretlen Rombach-fürdő.	
30	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—		
36	1	1	—	1	—	1	—	2	—	2	2	—		
2	3	3	—	1	2	—	—	1	2	3	1	2		
6	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
7	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
2	5	4	1	—	4	—	1	—	5	5	—	5		
3	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—		
5	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—	1		
6	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—		
7	3	1	2	1	—	2	—	3	—	5	5	—		
9	7	5	2	2	3	1	1	3	4	7	3	4		
15	2	—	2	—	—	2	—	2	—	2	2	—		
16	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
17	4	1	3	1	—	2	1	3	1	4	3	1		
18	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
19	3	2	1	2	—	1	—	3	—	3	3	—		
21	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
22	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
23	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
28	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
31	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
35	2	—	2	—	—	—	2	—	2	3	1	2		
36	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
37	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	2	—		
38	1	1	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
41	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—		
44	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
47	4	3	1	1	2	—	1	1	3	4	1	3		
50	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1		
51	1	1	—	—	1	—	—	—	1	2	1	1		
53	2	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1		
55	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	2	—		
56	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
60	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1		

Folyó szám	Utcza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.									
			Cholera- betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórház- ban		Összesen		
						kezeltek közül						
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt
/	Három-dob-utcza . .	63 66 68 71 72 75 81 84 86 92 153 188 484	1 — — 1 1 — — — — — — — — — 1	1 — — 1 1 — — — — — — — — — 1	— — — — — — — — — — — — — — 1	— — — — — — — — — — — — — — —	1 — — 1 1 — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —	1 — — 1 1 — — — — — — — — — —			
20	Három-mozsár-utcza	2 6 10	— 1 —	— — —	1 1 —	— — —	— — —	— — —	— — —	1 — —	— — —	
21	Három-sziv-utcza . .	2 3 12 28 31 33 34	— — 4 — — 1 1	— — 2 — — 1 1	— — 2 — — — —	— — 2 — — — 1	— — — — — 1 —	— — — — — — —	— — — — — — —	— — — — — — —	— — — — — 1 —	
22	Hársfa-utcza	1 2 3 7 14 16 18	— — 1 — 1 — —	— — — — — — —	— — — 1 1 — —	— — — — — — —	— — — — — — —	— — — — — — —	— — — — 1 — — —	— — — — — — —	— — — — — — —	
23	István-út	1609	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
24	Izabella-utcza . . .	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
25	Kemnitz-utcza . . .	5	2	2	—	—	2	—	—	—	2	
26	Kerepesi-út 43-an alól	1 2 4 5 13 14 15 16 17 18 19 20 22 26	— 1 — — 1 1 — — 1 1 2 1 — 2	— 1 — — — 1 — — 1 — 1 — — 2	— — — — — — — — — — 1 1 — —	— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —		

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.		
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt	
				kezeltek közül										
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult					meghalt
63	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	1	1	Telekszámok A házzs. ismeretlen	
66	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
68	4	3	1	1	2	1	—	2	2	4	2	2		
71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
72	3	3	—	1	2	—	—	1	2	4	1	3		
75	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
81	7	7	—	1	6	—	—	1	6	7	1	6		
84	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
86	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
92	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
153	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
188	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
484	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—		
—	8	—	8	—	—	3	5	3	5	9	3	6		
2	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
10	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
2	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
3	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	1		
28	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
31	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
1	6	—	6	—	—	1	5	1	5	6	1	5		
2	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
3	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—		
7	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
16	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
18	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
1609	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
15	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
5	6	6	—	3	3	—	—	3	3	8	3	5		
1	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
2	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	2	—		
4	2	—	2	—	—	1	1	1	1	2	1	1		
5	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
15	3	2	1	2	—	1	—	3	—	3	3	—		
16	3	1	2	1	—	2	—	3	—	3	3	—		
17	3	2	1	1	1	1	—	2	1	4	3	1		
18	1	—	1	—	—	—	1	—	1	2	1	1		
19	1	—	1	—	—	1	—	1	—	3	1	2		
20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
22	7	6	1	4	2	1	—	5	2	7	5	2		
26	3	—	3	—	—	2	1	2	1	5	3	2		

Folyó szám		Utcza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 23-tól 1873. mart. 14-ig.								
				Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórházban		Összesen	
							kezeltek közül					
							kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult
/	Kerepesi-út 43-an alól	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		28	1	—	1	—	—	1	—	1	—	
		30	1	—	1	—	—	—	1	—	1	
		31	1	—	1	—	—	—	1	—	1	
		32	1	1	—	1	—	—	—	1	—	
		36	7	2	5	—	2	3	2	3	4	
		37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	
27	Kertész-utcza . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		4	6	4	2	1	3	1	1	2	4	
		7	1	1	—	1	—	—	—	1	—	
		9	1	—	1	—	—	—	1	—	1	
		10	2	—	2	—	—	—	2	—	2	
		12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		15	1	1	—	1	—	—	—	1	—	
		21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		22	1	—	1	—	—	1	—	1	—	
		28	1	—	1	—	—	1	—	1	—	
		154/1	1	1	—	1	—	—	—	1	—	
		168	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
28	Kétszerecsen-utcza .	1	1	—	1	—	—	1	—	1	—	
		2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		3	2	—	2	—	—	1	1	1	1	
		9	1	—	1	—	—	1	—	1	—	
		11	1	1	—	1	—	—	—	1	—	
		12	2	2	—	1	1	—	—	1	1	
		13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		21	6	5	1	4	1	1	—	5	1	
		23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		32	1	1	—	1	—	—	—	1	—	
		39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	
29	Kétsziv-utcza	2	1	1	—	1	—	—	—	1	—	
		3	1	1	—	1	—	—	—	1	—	
		12	2	2	—	2	—	—	—	2	—	
		14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.														Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.
Ház- vagy telekszám	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult	meghalt					
				kezeltek közül													
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult				meghalt				
27	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1	Bazár A házzsz. ismeretlen				
28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—					
30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1					
31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1					
32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—					
36	15	7	8	5	2	—	8	5	10	22	8	14					
37	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—					
40	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1					
—	1	1	—	—	1	—	—	1	—	1	—	1					
—	2	—	2	—	—	—	2	—	2	3	1	2					
1	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—					
3	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1					
4	4	2	2	1	1	2	—	3	1	10	5	5					
7	2	2	—	—	2	—	—	—	2	3	1	2					
9	2	1	1	—	1	1	—	1	1	3	1	2					
10	3	1	2	1	—	1	1	2	1	5	2	3					
12	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—					
14	2	—	2	—	—	1	1	1	1	2	1	1					
15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—					
21	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1					
22	2	2	—	—	2	—	—	—	2	3	1	2					
28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—					
154/1	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—	Telekszám A házzsz. ismeretlen				
168	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—					
1	4	2	2	—	2	1	1	1	3	4	1	3					
2	2	—	2	—	—	2	—	2	—	2	2	—					
3	1	1	—	1	—	—	—	1	—	3	2	1					
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—					
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—					
12	1	—	1	—	—	1	—	1	—	3	2	1					
13	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—					
14	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—					
19	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1					
21	4	2	2	—	2	1	1	1	3	10	6	4					
23	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—	2					
25	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—					
26	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1					
30	3	—	3	—	—	3	—	3	—	3	3	—					
32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—					
39	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1					
50	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1					
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1					
3	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	2	—					
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—					
14	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—					

Folyó szám	Utcza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.									
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórház- ban		Összesen		
						kezeltek közül						
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt
/	Kétsziv-utcza	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		21	1	1	—	1	—	—	—	1	—	
		25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		30	1	1	—	1	—	—	—	1	—	
		31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		48	1	—	1	—	—	1	—	1	—	
		55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		58	2	1	1	—	1	1	—	1	1	
		63	1	—	1	—	—	—	1	—	1	
		64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	30	Király-utcza	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			2	1	—	1	—	—	—	1	—	1
			3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			6	1	1	—	1	—	—	—	1	—
			9	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			13	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			14	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			15	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			16	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			17	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			21	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			24	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			25	2	2	—	1	1	—	—	1	1
			26	1	1	—	1	—	—	—	1	—
			30	1	1	—	1	—	—	—	1	—
			31	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			36	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			37	1	1	—	1	—	—	—	1	—
			38	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			40	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			41	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			42	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			44	1	1	—	—	1	—	—	—	1
			45	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			46	4	2	2	—	2	1	1	1	3
			47	2	—	2	—	—	2	—	2	—
			51	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			55	3	2	1	1	1	1	—	2	1

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.		
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen	megbetegedett	gyógyult	meghalt			
				kezeltek közül									gyógyult	meghalt
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt						
				gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult					meghalt	gyógyult
16	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—			
17	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	—			
18	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	—			
21	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	—			
25	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1			
26	1	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—			
27	1	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—			
30	2	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1			
31	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—	1			
33	5	4	1	3	1	1	—	4	1	5	4			
34	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—			
37	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1			
46	5	5	—	3	2	—	—	3	2	5	3			
48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—			
55	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—			
57	2	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1			
58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1			
63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1			
64	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—			
65	2	—	2	—	—	2	—	2	—	2	—			
1	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—			
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—			
3	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1			
6	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—			
9	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1			
13	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—			
14	2	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1			
15	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—			
16	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	—			
17	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—			
21	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	1			
24	2	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1			
25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1			
26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1			
30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—			
31	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—			
36	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—			
37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—			
38	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—			
40	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	—			
41	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—			
42	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1			
44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1			
45	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—			
46	1	1	—	—	1	—	—	—	1	5	4			
47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—			
51	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—			
55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2			

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórház- ban		Összesen	
				kezel- tetett	kezeltek közül	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt		
										gyó- gyult	meg- halt
/	Király-uteza	57 58 64 65 70 72 73 87 90 93 98	— — — — 3 1 — — 1 — — —	— — — — 1 1 — — — — — —	— — — — 2 — — — — — — —	— — — — 1 1 — — 1 — — —	— — — — — — — — — — — —	— — — — 1 1 — — — — — —	— — — — 2 1 — — 1 — — —	— — — — 1 — — — — — — —	
31	Kis diófa-uteza	26 36	1 2	— 1	1 1	— 1	— —	1 1	— —	1 2	— —
32	Kis-János-uteza . . .	4 5	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
33	Kis kereszt-uteza 30- an felül	31 39 42	1 1 —	— — —	1 1 —	— — —	— — —	1 1 —	— — —	1 1 —	— — —
34	Kis löportorony-uteza	14 19 20 33	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —
35	Kis mező-uteza	1 3 9 10 11 12 13 15 17 18 19 25 28 29 31 33 37	— 1 1 — — 1 — 1 — 1 1 — 2 2 — — —	— 1 1 — — — — 1 — 1 1 — 1 1 — — —	— — 1 — — — — — — — — — 1 1 — — —	— 1 — — — 1 — — 1 — 1 — — — — — —	— — 1 — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — —	— 1 1 — — — 1 — — — — — 2 2 — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — —	
36	Kőmives-uteza	2 3 8 24 26	— 1 1 — —	— 1 — — —	— 1 1 — —	— — — — —	— 1 — — —	— — — 1 —	— — — — —	— — — — —	— 1 1 — —

Ház- vagy telckszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.	
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen	megbetegedett	gyógyult	meghalt		
				kezeltek közül									
				gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt						gyógyult
57	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	A házsz. ismeretlen	
58	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—		
64	3	3	—	1	2	—	—	1	2	3	2		
65	3	3	—	1	2	—	—	1	2	3	2		
70	1	—	1	—	—	1	—	1	—	4	1		
72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1		
73	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—		
87	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	1		
90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—		
93	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	1		
98	2	2	—	—	2	—	—	—	2	—	2		
—	2	—	2	—	—	2	—	2	—	3	—	A házsz. ismeretlen	
26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—		
36	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	—		
4	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	—		
5	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	1		
31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—		
39	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	—		
42	1	1	—	—	1	—	—	—	1	2	1		
—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—		A házsz. ismeretlen
14	3	—	3	—	—	2	1	2	1	3	2		
19	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1		
20	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—		
33	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—		
1	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	1		
3	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	—		
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—		
10	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—		
11	2	—	2	—	—	1	1	1	1	2	1		
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—		
13	2	—	2	—	—	2	—	2	—	2	—		
15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1		
17	2	1	1	—	1	—	1	—	2	—	2		
18	1	—	1	—	—	—	1	—	1	2	2		
19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—		
25	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—		
28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—		
29	3	2	1	1	1	1	—	2	1	5	4		
31	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—		
33	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—		
37	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	1		
—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—	A házsz. ismeretlen	
2	3	1	2	—	1	1	1	1	2	3	2		
3	1	1	—	—	—	—	—	1	—	2	1		
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1		
24	2	—	2	—	—	2	—	2	—	2	—		
26	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—		

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 23-tól 1873. mart. 14-ig.									
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórházban		Összesen		
						kezeltek közül						
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt
37	Könyök-uteza	1 7 9 10 12 13 14 15 18 19 24	1 — — 1 — 1 2 — 3 — 1	— — — — — — — — 1 — 1	1 — — — — — — — 2 — —	— — — 1 — — 1 — — — 1	— — — — — — — — — — —	1 — — 1 — — 1 — 2 — —	— — — — — — — — 1 — 1			
38	Laudon-uteza	3 4 15	1 — —	— — —	1 — —	— — —	— — —	— — —	1 — —	— — —	1 — —	
39	Lázár-uteza	6 9 10 11	— — 1 5	— — 1 4	— — — 1	— — 1 3	— — — 1	— — — 1	— — — —	— — 1 4	— — — 1	
40	Lovag-uteza	5 14	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
41	Miksa-uteza	11 12 14 18 19	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	
42	Nagy diófa-uteza . . .	1 8 11 13 15 16 19 22 24 25 26 47	— — 1 — 2 2 17 — — — 1	— — 1 — 1 2 11 — — — 1	— — — — 1 2 6 — — — —	— — 1 — 1 — 8 — — — —	— — — — — — 3 — — — 1	— — — — — 1 2 — — — —	— — 1 1 1 2 12 — — —	— — — — — — 5 — — — 1		
43	Nagy-János-uteza . .	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
44	Nagy kereszt-uteza 29-én alól	2 4 14 15 16 22 25 44	— — 1 — — — — —	— — 1 — — — — —	— — — — — — — —	— — 1 — — — — —	— — — — — — — —	— — — — — — — —	— — — — — — — —	— — 1 — — — — —	— — — — — — — —	

II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig										Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.	
Ház- vagy telekszám	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult	meghalt		
				kezeltek közül										
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult					meghalt
1	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—	A házsz. ismeretlen	
7	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
9	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
10	1	—	1	—	—	1	—	—	—	2	—	—		
12	3	1	2	—	1	2	—	1	1	3	2	1		
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1		
15	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	1		
19	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
4	5	4	1	—	4	1	—	1	4	5	1	4		
15	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
6	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
9	3	2	1	—	2	1	—	1	2	3	1	2		
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4	1		
5	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
14	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
11	9	6	3	1	5	—	3	1	8	9	1	8		
12	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1		
14	2	1	1	—	1	—	1	—	2	2	—	2		
18	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
19	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
1	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
8	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1		
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
13	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
15	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	1		
16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—		
19	11	7	4	4	3	2	2	6	5	28	18	10		
22	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
24	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
25	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
47	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
18	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
2	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
4	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
14	5	5	—	3	2	—	—	3	2	6	4	2		
15	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1		
16	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1		
22	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
25	2	—	2	—	—	2	—	2	—	2	2	—		
44	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		

A házz. ismeretlen

[illegible]

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.	
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult	meghalt		
			kezeltek közül										
			kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult					meghalt
6	2	—	2	—	—	1	1	1	1	3	2	1	Telekszám A házzs. ismeretlen
7	2	1	1	—	1	—	1	2	2	2	—	2	
12	2	—	2	—	—	—	2	2	1	1	—	2	
13	1	1	1	—	—	—	1	1	1	1	—	1	
14	9	8	1	2	6	—	2	7	9	2	2	7	
20	2	—	2	—	1	1	1	1	6	2	4	4	
23	4	4	—	3	1	—	3	1	5	3	2	2	
26	2	—	2	—	—	2	—	2	2	—	2	—	
27	1	—	1	—	1	—	1	—	1	1	—	—	
33	4	2	2	—	2	—	—	4	4	—	4	—	
35	1	1	—	—	1	—	—	1	2	1	1	1	
38	1	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	
1547	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	
—	2	1	1	1	—	1	1	1	2	1	1	1	
3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	
5	2	—	2	—	—	2	2	—	2	2	—	—	
5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	
9	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	
12	1	—	1	—	1	—	1	—	1	1	—	—	
13	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1	—	
15	1	1	—	—	1	—	—	1	2	1	1	—	
17	2	1	1	1	1	—	2	1	4	4	—	—	
25	2	1	1	—	1	—	1	1	2	1	1	—	
27	1	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	—	
29	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1	—	
32	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	
34	1	1	—	1	—	—	1	—	2	2	—	—	
35	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	
36	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	
40	2	—	2	—	2	—	2	—	4	4	—	—	
43	2	1	1	—	1	—	1	1	2	1	1	—	
45	3	3	—	1	2	—	1	2	3	1	2	—	
51	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1	—	
55	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	
—	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	1	—	
1	1	—	1	—	—	1	—	—	1	1	—	—	
5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	
9	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	
12	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	
14	2	2	—	—	2	—	—	2	2	—	2	—	
16	2	—	2	—	—	2	—	2	2	—	2	—	
20	1	—	1	—	1	—	1	—	1	1	—	—	
21	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	
22	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1	—	

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.	
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen	megbetegedett	gyógyult	meghalt		
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult						meghalt
2	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	A házzs. ismeretlen		
3	1	1	—	—	1	—	—	1	—	1			
6	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—			
7	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—			
8	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—			
13	2	2	—	2	—	—	—	2	2	—			
14	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1			
18	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2			
20	8	5	3	—	5	2	1	2	3	6			
21	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—			
22	1	—	1	—	—	—	1	1	1	1			
23	1	—	1	—	—	1	—	—	—	1			
28	2	1	1	—	1	1	—	1	2	1			
38	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—			
40	3	3	—	—	3	—	—	3	—	3			
41	1	1	—	1	—	—	—	1	1	—			
—	1	—	1	—	—	1	—	1	2	—			
20	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—			
48	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—			
52	2	2	—	—	2	—	—	2	2	—			
—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1			
2	1	1	—	1	—	—	—	1	1	2			
4	1	1	—	—	1	—	—	1	—	2			
7	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—			
10	1	—	1	—	—	1	—	1	2	—			
12	4	3	1	2	1	1	—	3	4	1			
—	4	1	3	1	—	2	1	3	4	1			
—	4	3	1	3	—	—	1	3	1	1			
1	4	3	1	3	—	—	1	4	3	1			
2	1	1	—	—	—	1	—	1	1	—			
3	3	—	3	—	—	1	2	1	2	2			
4	3	2	2	—	2	2	—	2	7	2			
5	2	2	—	1	1	—	—	1	2	1			
9	2	1	1	1	—	1	1	1	2	1			
10	3	2	1	1	—	1	1	1	3	2			
11	3	1	2	—	1	1	1	1	3	2			
12	1	1	—	1	—	—	—	1	2	—			
13	1	1	—	—	1	—	—	1	1	1			
21	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—			
32	3	—	3	—	—	2	1	2	3	1			
500	1	1	—	1	—	—	—	1	1	—			
629	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—			
—	2	—	2	—	—	1	1	1	2	1			
4	1	—	1	—	—	—	—	1	1	1			
7	7	5	2	3	2	—	2	3	7	4			
9	3	2	1	—	—	—	1	3	3	3			
10	1	1	—	—	—	—	—	1	1	1			
11	1	1	—	—	1	—	—	1	—	1			
12	1	—	1	—	—	—	1	1	—	1			

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórházban		Összesen	
						kezeltek közül					
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult
/	Révay-utca	13 14 18 20 23	— — 1 1 —	— — — — 1	— — 1 1 —	— — — — —	— — 1 1 —	— — — — —	— — 1 1 —	— — — — —	
54	Rombach-utca	1 2 3 10 12	— — — — 2	— — — — 1	— — — — 1	— — — — —	— — — — —	— — — — 1	— — — — —	— — — — 1	
55	Rottenbiller-utca . .	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Rózsa-utca	2 3 4 5 8 11 13 15 17 20 21 23 24 27 30 31 32 33 36 38 40 45 46 49	— 3 — — — — — — 1 — 2 — — 1 — — — 1 — — — — — —	— 3 — — — — — — 1 — 2 — — 1 — — — 1 — — — — — —	— 3 — — — — — — — 1 — — — — — — — — — — — — — —	— 3 — — — — — — 1 — 1 — — — — — — 1 — — — — — —	— —	— —	— 3 — — — — — — 1 — 1 — — — — — — — 1 — — — — —	— —	
57	Síp-utca	3 4 5 7 8 9 11 12 19 22 26	— — — — — — — — — — — 1 — — — — — 1	— — — — — — — — — — — — 1 — — — — — — — — — —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.	
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen	megbetegedett	gyógyult	meghalt		
				kezeltek közül									
				gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt						gyógyult
13	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	A házzs. ismeretlen
14	2	—	2	—	—	2	—	2	—	2	2	—	
16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
23	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	1	
2	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
3	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
10	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
12	1	1	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
38	1	1	1	—	1	1	—	—	1	3	1	2	
2	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
4	1	1	—	1	—	—	—	1	—	3	3	—	
5	12	11	1	9	2	1	—	10	2	12	10	2	
8	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
11	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
13	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—	
15	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
17	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—	
20	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
21	1	—	1	—	—	—	1	—	1	3	1	2	
23	6	6	—	5	1	—	—	5	1	6	5	1	
24	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
30	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	2	—	
31	4	4	—	3	1	—	—	3	1	4	3	1	
32	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
33	1	1	—	—	1	—	—	—	1	2	1	1	
36	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
38	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
40	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
45	5	4	1	3	1	1	—	4	1	5	4	1	
46	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
49	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	2	—	
—	2	—	2	—	—	—	2	—	2	3	—	3	
3	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
4	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
5	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
7	2	2	—	—	1	—	—	1	1	2	1	1	
8	3	3	—	2	1	—	—	2	1	3	2	1	
9	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
11	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
19	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
22	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera- betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórház- ban		Összesen	
						kezeltek közül					
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult
58	Szabolcs-utca	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—
59	Szegfű-utca	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		20	1	1	—	1	—	—	—	1	—
60	Szondy-utca	2	1	4	—	4	—	—	—	4	—
		3	3	3	—	3	—	—	—	3	—
		5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		7	1	—	1	—	—	1	—	1	—
		8	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		9	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		10	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		12	1	1	—	—	1	—	—	—	1
		16	1	1	—	—	1	—	—	—	1
		20	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		21	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		29	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		36	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		40	2	2	—	2	—	—	—	2	—
		42	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		47	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		175	—	—	—	—	—	—	—	—	—
61	Szövetség-utca . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		2	1	1	—	—	1	—	—	—	1
		3	1	—	1	—	—	—	1	—	1
		4	1	—	1	—	—	—	1	—	1
		5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		7	8	2	6	2	—	6	—	2	6
		8	1	—	1	—	—	1	—	1	—
		10	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		14	1	1	—	—	1	—	—	—	1
		17	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		18	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		19	6	2	4	1	1	1	3	2	4
		20	1	1	—	1	—	—	—	—	—
		21	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		23	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		33	3	3	—	—	3	—	—	—	3
		75	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		90	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		174	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		488	1	1	—	1	—	—	—	—	—
62	Templom-utca . . .	2	1	1	—	—	1	—	—	1	1
		3	2	1	1	—	1	—	1	—	2
		5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
63	Új-utca	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1

II. időszak														Észrevétel.
1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig														
Ház- vagy telekszám	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		Összesen mindkét kor- szakban				
				kezeltek közül				Összesen		megbetegedett	gyógyult	meghalt		
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult						meghalt	
23	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	Telekszám A házzs. ismeretlen	
3	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
6	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
20	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	2	—		
22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—		
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—		
5	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1	—		
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
8	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	2	—		
9	2	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1		
10	5	4	1	4	—	—	1	4	1	5	4	1		
11	10	6	4	2	4	2	2	4	6	10	4	6		
12	5	3	2	—	3	—	2	—	5	6	—	6		
16	1	—	1	—	—	—	1	—	1	2	—	2		
20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
21	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
29	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
36	6	6	—	5	1	—	—	5	1	6	5	1		
40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—		
42	1	1	—	—	1	—	—	—	1	2	1	1		
47	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
175	5	5	—	5	—	—	—	5	—	5	5	—		
—	3	1	2	1	—	1	1	2	1	3	2	1		
1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	3	—	3		
3	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	1	1		
4	11	8	3	1	7	2	1	3	8	12	3	9		
5	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
7	11	1	10	—	1	6	4	6	5	19	8	11		
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
10	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
11	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
17	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—		
18	6	6	—	2	4	—	—	2	4	6	2	4		
19	2	1	1	1	—	1	—	2	—	8	4	4		
20	2	2	—	2	—	—	—	2	—	3	3	—		
21	2	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1		
25	4	3	1	1	2	1	—	2	2	4	2	2		
33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3		
75	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
90	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
174	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
488	2	1	1	1	—	—	1	1	1	3	2	1		
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2		
5	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		

Folyó szám	Uteza vagy tér • neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.									
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórház- ban		Összesen		
						kezeltek közül						
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt
/	Új-utca	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		7	1	—	1	—	—	1	—	1	—	
		13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		17	1	1	—	—	1	—	—	—	1	
		21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		28	2	1	1	—	1	1	—	1	1	
		32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		40	4	3	1	1	2	1	—	2	2	
		933	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
64	Váci-út 38—65. . . .	38	1	—	1	—	—	—	1	—	1	
		40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		55	1	1	—	—	1	—	—	—	1	
		57	1	1	—	1	—	—	—	1	—	
		58	4	2	2	2	—	—	2	2	2	
		59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		61	1	1	—	1	—	—	—	1	—	
		460	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		474	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
65	Valeró-utca	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	
		—	1	1	—	—	1	—	—	—	1	
		7	2	2	1	—	2	—	1	—	2	
		8	1	1	—	1	—	—	—	1	—	
		9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
66	Városligeti fasor . . .	8	—	—	—	—	—	—	—	—		
67	Vesselényi-utca . . .	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		7	2	2	—	1	1	—	—	1	1	
		8	1	1	—	—	1	—	—	—	1	
		11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		14	1	—	1	—	—	—	1	—	1	
		15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		68	Zug-utca	4	—	—	—	—	—	—	—	—
20	3			—	3	—	—	—	3	—	3	
926	—			—	—	—	—	—	—	—	—	

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen	megbetegedett	gyógyult	meghalt	
				kezeltek közül								
				gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt					
4	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	Telekszám A házzs. ismeretlen
7	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
13	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—	
17	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
21	2	2	—	—	2	—	—	2	2	—	2	
22	2	1	1	—	1	—	1	—	2	—	2	
28	2	1	1	1	—	1	—	2	4	3	1	
32	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	
39	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1	
40	1	—	1	—	—	—	1	—	1	5	2	
933	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	1	Telekszámok Asphaltépítésnél Osztr. pályaudvar Vám A házzs. ismeretlen
—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
88	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
40	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	
41	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	
42	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	
44	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	
47	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
50	2	1	1	—	1	—	—	—	2	2	—	
52	2	1	1	—	1	—	1	—	2	2	—	
55	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	Telekszámok Asphaltépítésnél Osztr. pályaudvar Vám A házzs. ismeretlen
57	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
58	1	1	—	—	1	—	—	—	1	5	2	
59	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	
60	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	
61	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
460	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	
474	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
7	2	1	1	—	1	—	1	—	2	3	—	
8	2	—	2	—	—	1	1	1	1	2	—	
9	2	2	—	—	2	—	—	—	2	2	—	
8	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	
5	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
6	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
11	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	
14	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
15	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
18	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	
20	7	3	4	2	1	3	1	5	2	7	5	
4	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	
926	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	

[illegible]

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.	
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt
				kezeltek közül									
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult				
—	9	—	9	—	—	2	7	2	7	23	11	12	Ezek közt van az Omnibus telep- nek kórházon ki- vüli 12, és a Bet- hesdának 1 be- tege. Plébánia
33	16	17	3	13	5	12	7	25	41	15	26		
5	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
13	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1	
14	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
4	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
7	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1	
9	2	2	—	—	2	—	—	—	2	2	—	2	
10	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
12	4	3	1	3	—	1	—	3	1	4	3	1	
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
8	3	3	—	1	2	—	—	1	2	3	1	2	
9	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
18	2	2	—	—	2	—	—	—	2	2	—	2	
29	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
39	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	2	—	
40	3	2	1	—	2	—	1	—	3	3	—	3	
42	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
2	6	5	1	4	1	1	—	5	1	6	5	1	
6	1	1	1	—	—	—	—	1	—	1	1	—	
11	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
28	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
35	3	1	2	—	1	1	1	1	2	3	1	2	
6	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
9	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
17	3	3	—	3	—	—	—	3	—	3	3	—	
18	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
5	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
14	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
17	2	1	1	1	—	—	1	1	1	3	2	1	
18	2	—	2	—	—	—	2	2	2	2	—	2	
20	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
22	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
1	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
3	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	

[illegible]

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.		
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt	
				kezeltek közül				gyógyult	meghalt					
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult							meghalt
6	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1	A házzsz. ismeretlen	
8	2	—	2	—	—	1	1	1	1	2	1	1		
9	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
10	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—		
14	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
16	1	1	—	—	1	—	—	1	1	1	—	1		
17	22	8	14	4	4	6	8	10	12	22	10	12		
18	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
19	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
22	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
26	3	2	1	—	2	—	1	—	3	3	—	3		
29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
34	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
38	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
1	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
9	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
10	2	—	2	—	—	1	1	1	1	2	1	1		
11	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	1	—		
13	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
15	3	3	—	1	2	—	—	1	2	3	1	2		
17	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
18	2	1	1	1	—	—	1	1	1	3	2	1		
20	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
24	3	1	2	—	1	2	—	2	1	3	2	1		
27	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
29	2	1	1	1	1	—	1	1	1	2	1	1		
33	1	1	—	—	1	—	—	1	—	1	1	—		
1	4	4	—	4	—	—	—	4	—	4	4	—		
5	1	—	1	—	—	—	1	—	1	3	1	2		
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1		
13	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
15	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—		
16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
17	10	2	8	2	—	4	4	6	4	10	6	4		
18	3	1	2	—	1	1	1	1	2	3	1	2		
27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
28	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
29	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	2	—		
60	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
80	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	1	1		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—		
10	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
12	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1		
22	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
33	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
7	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		

A házzsz. ismeretlen

[illegible]

Ház- vagy telekszám	II. időszak. 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál	A kór- házban	Összesen		megbetegedett	gyógyult	meghalt		
				kezeltek közül								
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult				meghalt	
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	A házs. ismeretlen
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
17	2	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	
18	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
19	3	2	1	1	1	1	2	1	5	4	1	
20	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—	
21	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1	
22	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
24	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
26	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
6	2	2	—	1	1	—	1	1	2	1	1	
12	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
16	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
17	2	2	—	—	2	—	—	2	2	—	2	
18	1	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	
19	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
20	1	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	
22	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
26	7	5	2	4	1	2	4	3	7	4	3	
37	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
40	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	1	
43	4	4	—	2	2	—	2	2	4	2	2	
44	1	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	
64	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	1	
—	1	1	—	—	1	—	—	1	2	1	1	
4	6	6	—	—	6	—	—	6	6	—	6	
5	1	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	
12	4	4	—	2	2	—	2	2	4	2	2	
15	1	—	1	—	—	1	1	—	1	1	—	
17	1	1	—	—	—	—	1	—	1	1	—	
22	2	2	—	1	1	—	1	1	2	1	1	
23	1	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	
24	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1	
25	1	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	
27	1	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	
29	4	4	—	3	1	—	3	1	4	3	1	
34	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1	
47	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
2	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	1	
6	2	2	—	1	1	—	1	1	3	1	2	
7	2	2	—	—	2	—	—	2	2	—	2	
8	2	2	—	2	—	—	2	—	2	2	—	
1	1	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	
6	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
7	12	9	3	2	7	1	2	3	9	3	9	
15	2	1	1	1	—	—	1	1	2	1	1	
42	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	1	
84	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	1	

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórházban		Összesen	
						kezelték közül					
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult
13	Horgony-uteza	3 9 13 14 19 23 49	— — — — — 1 —	— — — — — — —	— — — — — — —	— — — — — — —	— — — — — — —	— — — — — — —	— — — — — — —		
14	Hunyadi-uteza	3 4 7 8 9 10 11 13 15 16 20 28 29 36 38 39 40 42 47	— 1 — — — — — — — 1 — — 1 — — — — — —	— 1 — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — — —	— 1 — — — — — — — — — — — — — — — — — —		
15	Illés-uteza	5 6 7 9 10 13 16 17 18 20 21 22 23 26 33 63	— — 4 — — — — — — 1 — — — — 1 — —	— — 4 — — — — — — 1 — — — — 1 — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — 4 — — — — — — 1 — — — — — — — — — —		
16	József-uteza	1 2 3 5 6	— 1 2 — —	— 1 1 — —	— — 1 — —	— — 1 — —	— 1 — — —	— — — — —	— — — — —	— — 2 — —	

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen	megbetegedett	gyógyult	meghalt	
				kezeltek közül								
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult					
3	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	A házsz. ismeretlen
9	1	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	
13	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1	
14	2	2	—	—	2	—	—	—	2	—	2	
19	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	
23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
49	1	1	—	—	1	—	—	1	—	1	—	
3	3	3	—	—	1	2	—	1	2	3	1	
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
7	3	3	—	—	2	1	—	2	1	3	2	
8	2	2	—	—	1	1	—	1	1	2	1	
9	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	
10	2	2	—	—	—	2	—	—	2	2	—	
11	5	5	—	—	1	4	—	1	4	5	1	
13	3	3	—	—	2	1	—	2	1	3	2	
15	1	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	
16	8	5	3	3	2	—	3	3	5	9	4	
20	1	1	—	—	1	—	—	1	—	1	—	
28	1	—	1	—	—	—	1	1	—	1	—	
29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
36	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	1	
38	3	1	2	—	1	2	—	2	1	3	2	
39	1	1	—	—	1	—	—	1	—	1	—	
40	5	5	—	—	1	4	—	1	4	5	4	
42	2	1	1	1	—	—	1	2	—	2	—	
47	1	—	1	—	—	—	1	1	—	1	—	
5	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	
6	1	1	—	—	1	—	—	1	—	1	—	
7	4	4	—	—	2	2	—	2	2	8	6	
9	2	2	—	—	1	1	—	1	1	2	1	
10	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
13	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	1	
16	6	6	—	—	5	1	—	5	1	6	5	
17	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	1	
18	6	6	—	—	3	3	—	3	3	7	4	
20	6	5	1	1	4	—	1	1	5	6	1	
21	2	2	—	—	2	—	—	2	2	2	—	
22	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	
23	10	9	1	4	5	—	1	4	6	10	4	
26	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	1	
33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
63	1	—	1	—	—	—	1	1	—	1	—	
—	1	—	1	—	—	—	—	1	1	1	1	
1	2	1	1	—	—	1	—	—	2	2	—	
2	2	1	1	—	1	1	—	1	3	3	1	
3	2	1	1	—	1	—	1	—	2	4	2	
5	2	1	1	—	1	—	1	2	—	2	—	
6	1	1	—	—	1	—	—	1	—	1	—	

[illegible]

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.	
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt
				kezeltek közül				gyógyult	meghalt				
				gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt						
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
8	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—	—	
9	1	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
10	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—	
12	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1	
15	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
17	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
19	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
23	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	2	—	
24	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
31	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	2	—	
32	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
33	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
34	9	4	5	2	2	2	3	4	5	9	4	5	
36	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
37	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	1	1	
38	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—	
40	1	1	—	1	—	—	—	1	—	3	2	1	
44	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
47	12	10	2	3	7	—	2	3	9	12	3	9	
50	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
56	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
60	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	2	—	
66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
70	3	—	3	—	—	2	1	2	1	3	2	1	
71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
74	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
75	2	1	1	—	1	—	1	—	2	2	—	2	
77	1	1	—	—	1	—	—	—	1	2	1	1	
83	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
90	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—	
96	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
97	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
98	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
99	4	4	—	3	1	—	—	3	1	4	3	1	
100	3	3	—	—	3	—	—	—	3	3	—	3	
2	11	10	1	4	6	1	—	5	6	11	5	6	
3	3	3	—	2	1	—	—	2	1	3	2	1	
5	4	4	—	—	4	—	—	—	4	5	1	4	
6	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
7	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
9	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
16	3	3	—	1	2	—	—	1	2	3	1	2	
22	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	
25	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórházban		Összesen	
						kezeltek közül					
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult
/	Kalvária-utca	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Karpfenstein-utca .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		2	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		397	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Kender-utca	793	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		4	2	—	2	—	—	1	1	1	1
		6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		25	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		27	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		29	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		30	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		31	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		38	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		—	1	—	1	—	—	—	1	—	1
20	Kerepesi-út 44—73. .	45	1	—	1	—	—	—	1	—	1
		48	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		50	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		55	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		56	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		58	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		59	1	—	1	—	—	—	1	—	1
		61	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		65	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		66	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		68	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		69	1	—	1	—	—	1	—	1	—
		—	1	—	1	—	—	—	1	—	1
21	Kisfaludy-utca . . .	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
		1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
63	—	21	—	—	—	—	—	—	—	—	
											—
22	Kisfuvaros-utca . . .	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		7	1	1	—	1	—	—	—	1	—
23	Kis salétrom-utca .	1019	1	1	—	1	—	—	—	1	—
24	Kis stáció-utca . .	3	1	1	—	—	1	—	—	—	1
25	Kis templom-utca .	10	1	1	—	1	—	—	—	1	—
		9	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		10	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Kórház-utca	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		2	1	—	1	—	—	1	—	1	—

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.		
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt	
				kezeltek közül				gyógyult	meghalt					
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult							meghalt
93	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	A házsz. ismeretlen	
1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
2	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
4	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
397	2	2	—	—	2	—	—	2	2	2	—	2	Telekszámok	
793	6	6	—	2	4	—	—	2	4	6	2	4		
4	3	1	2	1	—	2	—	3	—	5	4	1		
6	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1		
25	1	1	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	A házsz. ismeretlen	
27	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
29	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
30	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
31	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	A házsz. ismeretlen	
38	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
45	5	2	3	1	1	2	1	3	2	6	3	3		
48	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
50	7	1	6	—	1	2	4	2	5	7	2	5	Pannonia Vám A házsz. ismeretlen Rókus kórház 13 idegen és 3 saját betegével.	
55	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
56	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1		
58	—	—	—	—	6	1	—	—	6	1	1	—		
59	7	6	1	—	—	1	—	1	—	8	1	7	A házsz. ismeretlen	
61	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
65	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	2	—		
66	1	1	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
68	2	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1	A házsz. ismeretlen	
69	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	2	—		
—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	1	1		
—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
—	21	—	21	—	—	10	11	10	11	22	11	11	A házsz. ismeretlen Rókus kórház 13 idegen és 3 saját betegével.	
—	11	—	11	—	—	5	6	5	6	16	9	7		
1	4	4	—	1	3	—	—	1	3	4	1	3		
2	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
5	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	A házsz. ismeretlen	
68/11	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
21	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
4	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	Telekszám	
7	3	1	2	1	—	—	2	1	2	4	2	2		
1019	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
3	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	1	1		
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	Telekszám	
9	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
10	5	3	2	2	1	1	1	3	2	5	3	2		
24	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.									
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A házban		A kórházban		Összesen		
						kezeltek közül						
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt
/	Kórház-utca	3 6 7	— 9 3	— 8 2	— 1 1	— 4 —	— 4 2	— 1 1	— — —	— 5 1	— 4 2	
27	Koszorú-utca	6 10 16 22	— — 1 —	— — 1 —	— — — —	— — 1 —	— — — —	— — — —	— — — —	— — 1 —	— — — —	
28	Kőbányai-út	1 4 5 6	— 2 — —	— 1 — —	— 1 — —	— 1 — —	— — — —	— 1 — —	— — — —	— 2 — —	— — — —	
29	Kőfaragó-utca	1 3 5 7 16	— 2 1 — —	— — — — —	— 2 1 — —	— — — — —	— — — — —	— — — 1 —	— — — — —	— 2 — — —	— — 1 — —	
30	Kölcsey-utca	1 4 11 19 21 24 41	— 1 1 — — 1 —	— 1 — — — 1 —	— 1 — — — — —	— — — — — — —	— — — — — 1 —	— — — — — — —	— — — — — — —	— 1 — — — — —	— — — — — 1 —	
31	Kőrös-utca	1 4 7	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
32	Köztemető-út	13 20 30 41	— — — —	— — — —	— 1 — —	— — — —	— — — —	— 1 — —	— — — —	— 1 — —	— — — —	
33	Légszesz-utca	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
34	Luiza-utca	193	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
35	Ludoviczeum-utca	4 5 18	— — 1	— — —	— — 1	— — —	— — —	— — 1	— — —	— — 1	— — —	
36	Magdolna-utca	1 3 6 7 9 14 25 737	— — 1 1 — — — —	— — 1 1 — — — —	— — — — — — — —	— — — 1 — — — —	— — 1 — — — — —	— — — — — — — —	— — — — — — — —	— — — 1 — — — —	— — 1 — — — — —	

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1813. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.			
	Cholerabetegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen	megbetegedett	gyógyult	meghalt				
				kezeltek közül											
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult						meghalt	gyógyult	meghalt
3	2	1	1	—	1	—	1	—	2	2	—	2	A házzs. ismeretlen		
6	2	1	1	1	—	—	1	1	1	11	6	5			
7	1	—	1	—	—	1	—	1	—	4	2	2			
6	1	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—			
10	1	1	—	—	1	—	—	1	1	1	—	1			
16	1	1	—	—	1	—	—	—	1	2	1	1			
22	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	1	—			
1	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1			
4	1	—	1	—	—	—	1	—	1	3	2	1			
5	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	1	—			
6	3	—	3	—	—	2	1	2	1	3	2	1	Szeszgyár		
—	3	—	3	—	—	—	3	—	3	4	—	4			
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—			
3	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1			
5	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	1	1			
7	8	7	1	2	5	—	1	2	6	8	2	6			
16	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1			
1	2	—	2	—	—	2	—	2	—	3	2	1			
4	3	1	2	1	—	1	1	2	1	4	3	1			
11	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—			
19	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	M. Államv. pályaudvara. A házzs. ismeretlen		
21	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—			
24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1			
41	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1			
1	3	2	1	2	—	—	1	2	1	3	2	1			
4	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—			
7	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—			
—	2	—	2	—	—	1	1	1	1	3	2	1			
13	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1			
20	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1			
30	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1			
41	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	Telekszám		
—	10	3	7	1	2	3	4	4	6	13	5	8			
35	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1			
193	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—			
4	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—			
5	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1			
18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—			
—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—			
1	3	3	—	—	2	—	—	1	2	3	1	2			
3	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—			
6	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	1	1			
7	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—			
9	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—			
14	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1			
25	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1			
737	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	Telekszám		

[illegible]

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.		
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen			megbetegedett		gyógyult	meghalt
				kezeltek közül										
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt				
2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	3	—	3	A házzs. ismeretlen	
3	6	5	1	1	4	—	1	1	5	7	2	5		
4	1	1	—	1	—	—	—	2	—	1	1	—		
6	2	2	—	2	—	—	—	1	—	4	2	2		
7	1	1	—	1	—	—	—	1	—	4	2	2		
8	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1		
11	3	2	1	—	2	—	1	—	3	3	—	3		
17	3	2	1	—	2	1	—	1	2	4	1	3		
31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
32	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
8	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
1	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
2	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—		
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
6	1	1	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
7	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1		
11	3	3	—	2	1	—	—	2	1	4	3	1		
12	1	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	1		
14	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
15	2	—	2	—	—	—	2	—	2	4	1	3		
17	—	—	—	—	—	—	2	—	2	1	—	1		
20	1	—	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1		
62	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
—	2	2	2	—	—	—	—	1	1	2	1	1		
1	1	—	1	—	—	—	—	1	1	1	—	1		
2	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1		
3	8	2	6	1	1	5	1	6	2	8	6	2		
4	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
5	2	2	—	—	2	—	—	—	2	2	—	2		
6	1	—	1	—	—	1	—	1	—	3	2	1		
10	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1		
15	5	4	1	1	3	—	1	1	4	5	1	4		
17	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
21	3	3	—	1	2	—	—	1	2	3	1	2		
22	1	1	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
30	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
—	3	—	3	—	—	1	2	1	2	4	2	2		
1	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
2	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
9	2	—	2	—	—	2	—	2	—	2	2	—		
10	3	3	—	3	—	—	—	3	—	3	3	—		
11	4	3	1	—	3	1	—	1	3	4	1	3		
12	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1		
14	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
15	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
18	2	2	—	—	2	—	—	—	2	2	—	2		
19	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1		
25	7	5	2	3	2	1	1	4	3	7	4	3		

[illegible]

Ház- vagy telekszám	II. időszak. 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.	
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt
				kezeltek közül				gyógyult	meghalt				
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult						
7	3	2	1	1	1	—	1	1	2	3	1	2	A házsz. ismeretlen
11	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
12	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—	
14	3	3	—	—	3	—	—	—	3	3	—	3	
17	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
18	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
20	3	3	—	2	1	—	—	2	1	3	2	1	
29	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
34	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
27	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
3	3	2	1	—	2	—	1	—	3	3	—	3	
4	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
10	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
22	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
26	2	2	—	—	2	—	—	2	—	2	—	2	
28	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
29	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
30	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—	
38	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
1	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
3	2	2	—	—	2	—	—	—	2	2	—	2	
4	7	6	1	2	4	1	—	3	4	7	3	4	
7	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
8	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
17	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
19	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
90	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
2	10	—	10	—	—	2	8	2	8	10	2	8	
3	7	5	2	2	3	—	2	2	5	7	2	5	
4	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
8	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
10	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
11	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
16	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
17	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
19	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1	
31	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
5	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
9	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	

[illegible]

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.		
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt	
				kezeltek közül										
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult					meghalt
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	A házzs. ismeretlen	
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
4	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
10	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
11	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
13	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	2	—		
14	12	11	1	6	5	—	1	6	6	12	6	6		
21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	3	2		
23	7	4	3	3	1	—	3	3	4	10	5	5		
24	2	2	—	—	2	—	—	—	2	2	—	2		
26	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
32	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
38	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—	1		
39	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1		
40	2	—	2	—	—	1	1	1	1	2	1	1		
42	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
43	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
46	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—		
48	4	4	—	1	3	—	—	1	3	4	1	3		
49	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
57	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—		
59	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1		
3	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1		
7	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2		
3	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
5	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
6	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1		
8	2	2	—	—	2	—	—	—	2	2	—	2		
67	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
10	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
12	1	—	1	—	—	1	—	—	1	2	—	2		
13	1	—	1	—	—	1	—	1	—	4	2	2		
15	3	3	—	3	—	—	—	3	—	3	3	—		
16	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1		
17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
19	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
20	4	2	2	2	—	1	1	3	1	4	3	1		
22	8	5	3	2	3	1	2	3	5	8	3	5		
28	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
47	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1		
—	3	—	3	—	—	1	2	1	2	3	1	2		
1	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		
2	3	2	1	—	2	—	1	—	3	3	—	3		

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera- betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórházban		Összesen	
						kezeltek közül					
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult
/	Sertésskereskedő-uteza	3 5 7 11 12 13 14 17 21 22 24 26 27 28 30 31 32 33 34 35 40 43 126	— — — — — — 2 — — — — 2 — — — — — 7 1 — — 1 — — — 1 — 								

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.				
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt			
				kezeltek közül				gyógyult	meghalt							
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult							meghalt	gyógyult	meghalt
3	2	—	2	—	—	—	2	—	2	—	2	Telekszám A házz. ismeretlen <				

Folyó szám	Utcza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórházban		Összesen	
						kezeltek közül					
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult
/	Stáció-utcza	70 71 72 73 79 86 —	— — 1 — — — 1	— — — 1 — — 1	— — — — — — —	— — — — — — —	— — — — — — 1	— — — — — — —	— — 1 — — — 1		
57	Szőlőhegy-utcza . . .	1 2 5 7 10 12 16 17 19 23 24 30 32 101	— 1 — — 2 — — 2 — — — — — —	— — — — 2 — — 2 — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —	— — — — 1 — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — 1 — — — — — —		
58	Szűz-utcza	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
59	Tavaszmező-utcza . .	13 16 17 18 20 22 23 25 27 29 30 32 34 37 38 43	— — — — — 2 4 — — — — — — — — —	— — — — — 1 4 — — — — — — — — —	— — — — — 1 — — — — — — — — — —	— — — — — — 2 — — — — — — — — —	— — — — — 1 — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — 2 — — — — — — — — — —		
60	Tömő-utcza	3 6 13 15 19 20 24 29 30 273	— — — — — — — — 1 —	— — — — — — — — 1 —	— — — — — — — — — —	— — — — — — — — — —	— — — — — — — — 1 —	— — — — — — — — — —	— — — — — — — — — 1		

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.		
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A Háznál		A kór- házban		Összesen			megbetegedett		gyógyult	meghalt
				kezeltek közül										
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt				
70	2	1	1	—	1	—	1	—	2	2	—	2	A házzs. ismeretlen	
71	6	5	1	2	3	1	—	3	3	6	3	3		—
72	5	—	5	—	—	1	4	1	4	6	1	5		—
73	3	3	—	1	2	—	—	1	2	3	1	2		—
79	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—		—
86	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		—
—	4	—	4	—	—	1	3	1	3	5	1	4		—
1	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1		—
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		—
5	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1		—
7	3	—	3	—	—	1	2	1	2	3	1	2	—	
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	
12	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—	2	—	
16	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	—	
17	7	1	6	—	1	4	2	4	3	9	6	3	—	
19	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	
23	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	—	
24	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	—	
30	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	
32	2	2	—	—	2	—	—	—	2	2	—	2	—	
101	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	—	
2	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	
13	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	
16	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	—	
17	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	
18	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	—	
20	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	
22	1	1	—	1	—	—	—	1	—	3	1	2	—	
23	6	4	2	4	—	2	—	6	—	10	8	2	—	
25	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	—	
27	4	1	3	1	—	—	3	1	3	4	1	3	—	
29	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	
30	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	
32	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	—	
34	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1	—	
37	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	
38	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	—	
43	3	3	—	3	—	—	—	3	—	3	3	—	—	
3	5	1	4	1	—	1	3	2	3	5	2	3	—	
6	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	2	—	—	
13	1	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	—	
15	2	—	2	—	—	1	1	1	1	2	1	1	—	
19	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	—	
20	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1	—	
24	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	
29	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	
30	7	4	3	1	3	2	1	3	4	8	3	5	—	
273	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.	
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt
				kezeltek közül		gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt				
				kezel- tetett	gyógyult meghalt								
2	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
3	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
4	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
6	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
9	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
10	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
11	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1	
16	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
20	3	—	3	—	—	3	—	3	—	3	3	—	
25	6	3	3	2	1	1	2	3	3	6	3	3	
26	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1	
27	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
29	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
31	3	1	2	1	—	—	2	1	2	3	1	2	
34	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
35	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
38	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
43	3	2	1	—	2	—	1	—	3	3	—	3	
44	5	—	5	—	—	1	4	1	4	6	1	5	
45	3	3	—	3	—	—	—	3	—	3	3	—	
52	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
—	3	3	—	1	2	—	—	1	2	3	1	2	Ludoviceum
2	1	—	1	—	—	—	1	—	1	3	1	2	A házzs. ismeretlen
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
10	3	2	1	1	1	—	1	1	2	3	1	2	
11	1	—	1	—	—	—	1	—	1	3	1	2	
17	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	A házzs. ismeretlen
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
2	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
4	4	4	—	2	2	—	—	2	2	4	2	2	
5	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1	
9	4	1	3	—	1	1	2	1	3	6	1	5	
13	3	1	2	1	—	1	1	2	1	3	2	1	
16	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
21	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
29	2	—	2	—	—	2	—	2	—	2	2	—	
35	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
104	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	Telekszám
—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	3	1	2	A házzs. ismeretlen
2	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
5	3	—	3	—	—	3	—	3	—	3	3	—	
6	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
17	2	—	2	—	—	2	—	2	—	2	2	—	

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera- betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórház- ban		Összesen	
						kezeltek közül					
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult
/	Zerge-utcza	19 20 21 24	— — — 1	— — — 1	— — — —	— — — 1	— — — —	— — — —	— — — 1	— — — —	
65	József-város ki nem kutatható részei . .	—	5	1	4	—	1	2	2	2	3
65	József-város külterkei	—	3	—	3	—	—	2	1	2	1
Ferencz-város.											
Térek.											
1	Bakács-tér	4 9	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
2	Ferencz-tér	2 4 5 6 9 10 13 14 15 16 28 40	— — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — —	
3	Sótér	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Szénatér 6-on felől .	7 8 13 —	— 2 — 1	— 1 — —	— 1 1 1	— — — —	— 1 — —	— 1 — —	— — 1 1	— 1 — —	— 1 1 —
Utcák.											
1	Aldunásor	15 40 42 43 44 45 46 47 53 59 114 850 —	1 — — — — — — 2 1 — — — — 1	— — — — — — — 1 1 — — — — —	1 — — — — — — 1 — — — — 1	— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — 1 1 — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — 1	— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — 1

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.		
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt	
				kezeltek közül										
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult					meghalt
19	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1	Két oroszlán		
20	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—			
21	3	1	2	—	1	2	—	2	1	3	2			
24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1			
—	9	1	8	1	—	4	4	5	4	14	7			
—	6	1	5	1	—	4	1	5	1	9	7			
4	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1			
9	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—			
2	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—			
4	3	3	—	2	1	—	—	2	1	3	2			
5	1	1	—	1	1	—	—	1	1	2	1			
6	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	—			
9	3	2	1	1	1	1	—	2	1	3	2			
10	4	4	—	2	2	—	—	2	2	4	2			
13	1	1	1	—	—	1	—	1	1	1	1			
14	16	16	—	10	6	—	—	10	6	16	10			
15	4	4	—	3	1	—	—	3	1	4	3			
16	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—			
28	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—			
40	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—			
7	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—			
7	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—			
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1			
13	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—			
—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	1			
15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1			
40	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—			
42	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	1			
43	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—			
44	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	—			
45	3	3	—	2	1	—	—	2	1	3	2			
46	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	1			
47	1	1	—	—	1	—	—	—	1	3	—			
53	1	1	—	1	—	—	—	1	—	2	1			
59	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1			
114	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—			
850	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—			
—	6	—	6	—	—	—	5	1	5	7	6			

Folyó szám	Utcza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórház- ban		Összesen	
						kezeltek közül					
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult
2	Angyal-utcza	1 4 6 7 9 10 12 13 17 49 296	— — 1 — 2 2 — — — — —	— — 1 1 1 — — — — — —	— — — — 1 1 — — — — —	— — — — — 1 — — — — —	— — 1 — — — — — — — —	— — — — 2 1 — — — — —	— — 1 — — 1 — — — — —		
3	Bakács-utcza	3 6 31 40	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	
4	Csillag-utcza	2 3 5 6 8 10	3 — — — 1 —	1 — — — 1 —	2 — — — — —	1 — — — 1 —	— — — — — —	1 — — — — —	1 — — — — —	2 — — — 1 —	
5	Ferencz-utcza	1 2 3 5 6 8 12 13 14 15 16 18 21 23 24 25 26 28 29 30 31 34	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —		
6	Florián-utcza	1 3 4 5	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.	
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt
				kezeltek közül									
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult				
		1	1	1	—	1	—	—	—				

A házs. ismeretlen

[illegible]

II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.										Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.
Ház- vagy telekszám	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál kezel- tetett	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult	meghalt	
				kezeltek közül				gyógyult	meghalt				
				gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt						
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	Telekszám A házzs. ismeretlen
9	10	7	3	2	5	—	3	2	8	12	3	9	
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	
11	3	1	2	—	1	1	1	1	2	3	1	2	
17	2	2	—	—	2	—	—	—	2	2	—	2	
22	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
23	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
25	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
27	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
30	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
37	4	3	1	—	3	1	—	1	3	5	1	4	
41	4	4	—	3	1	—	—	3	1	4	3	1	
42	8	8	—	3	5	—	—	3	5	8	3	5	
45	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
2	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
4	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1	
6	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
10	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
14	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
16	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
17	6	2	4	2	—	2	2	4	2	6	4	2	
18	4	4	—	1	3	—	—	1	3	4	1	3	
20	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
23	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1	
24	3	3	—	1	2	—	—	1	2	3	1	2	
724	2	2	—	—	2	—	—	—	2	2	—	2	
—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
2	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
5	1	—	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
12	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
13	1	1	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	
16	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
17	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
24	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
33	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
34	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
94	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
261	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
7	3	1	2	—	1	1	1	1	2	3	1	2	
11	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
5	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
6	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
116	2	—	2	—	—	1	1	1	1	2	1	1	

Telekszám
A házzs. ismeretlen
Telekszám
Telekszám

Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 23-tól 1873. mart. 14-ig.									
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórház- ban		Összesen		
						kezeltek közül						
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt
12	Két-nyúl-uteza	1 9 13 17 18 21 31 34 35	— — 1 2 — — 1 — —	— — 1 2 — — — — —	— — — — — — — — —	— — 1 — 2 — — — —	— — — — — — 1 — —	— — — — — — — — —	— — 1 — — — 1 — —	— — — 2 — — — — —		
13	Kinizsy-uteza	3 5 14 30	— — 1 —	— — 1 —	— — — —	— — — 1	— — — —	— — 1 —	— — — —	— — — 1		
14	Kis-fő-uteza	2 6 13 14 15	1 1 — — —	1 1 — — —	— — — — —	1 — — — —	— 1 — — —	— — — — —	1 — — — —	— 1 — — —		
15	Liliom-uteza	1 2 3 5 9 10 12 13 14 15 17 21 22 26 28 30 31 35 40 41 42	— — 1 — 2 — — — — 1 5 — — — — — — — 1 — — —	— — — — — — — — — — 5 — — — — — — — — — — —	— — 1 — 2 — — — — — — — — — — — — 1 — — —	— — — — — — — — — — — 3 — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — 2 — — — — — — — — — —	— — 1 — 1 — — — — — — — — — — — — — 1 — — —	— — — — 1 — — — — — — — — — — — — — — — — — —			
16	Malom-uteza	2 3 7 10 13 14	24 — 1 — — 2	5 — 1 — — 2	19 — — — — —	3 — 1 — — 2	2 — — — — —	7 — — — — —	12 — — — — —	10 — 1 — — 2		

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen	megbetegedett	gyógyult	meghalt	
				kezeltek közül								
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult					
1	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1	A házzs. ismeretlen
9	2	2	—	—	2	—	—	2	—	—	2	
13	1	—	1	—	—	1	—	—	—	2	—	
17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
18	2	—	2	—	—	1	1	1	1	1	1	
21	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1	
31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
34	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—	
35	2	—	2	—	—	1	1	1	1	2	1	
—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	2	—	
3	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	1	
5	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
30	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
13	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	1	
14	1	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	
15	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—	
1	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	1	
2	4	3	1	2	1	—	1	2	2	4	2	
3	6	4	2	2	2	1	1	3	3	7	3	
5	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	—	
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	
10	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—	
12	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	1	
13	6	3	3	1	2	1	2	2	4	6	2	
14	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	
15	1	—	1	—	—	—	1	—	1	2	1	
17	2	—	—	2	—	—	—	2	—	7	5	
21	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	
22	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	
26	2	2	—	2	—	—	—	2	—	2	—	
28	2	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	
30	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	1	
31	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	1	
35	10	7	3	—	7	2	1	2	8	11	2	
40	6	1	5	1	—	2	3	3	3	6	3	
41	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	—	
42	4	4	—	1	3	—	—	1	3	4	1	
—	3	—	3	—	—	—	3	—	3	3	—	
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	10	
3	2	—	2	—	—	1	1	1	1	2	1	
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
10	2	2	—	—	2	—	—	—	2	2	—	
13	7	6	1	3	3	—	1	3	4	7	3	
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	

A házzs. ismeretlen		
A házzs. ismeretlen		

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.										Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult	meghalt			
			kezeltek közül				gyógyult	meghalt						
			gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt								
												gyógyult	meghalt	
18	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1	A házzs. ismeretlen 	

		I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.										
Folyó szám	Uteza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórház- ban		Összesen		
				kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	gyó- gyult		
											kezeltek közül	
/	Soroksári-uteza . . .	21	1	1	—	1	—	—	—	—	1	—
		30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		37	1	1	—	1	—	—	—	—	1	—
		44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		51	2	2	—	2	—	—	—	—	2	—
		52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		61	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		828	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	1
		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	1
23	Só-uteza	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Szvetenay-uteza . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		6	1	1	—	—	1	—	—	—	—	1
		12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Temető-uteza	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Üllői-út 56—92 . . .	61	1	—	1	—	—	1	—	—	1	—

Ház- vagy telekszám	II. időszak								Összesen mindkét kor-szakban			Észrevétel.	
	1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.												
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór-házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt
				kezeltek közül									
				kezel-tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult				
21	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	Telekszám Concordia Apáczaház A házzs. ismeretlen 	

Folyó szám	Utcza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 23-tól 1873. mart. 14-ig.							
			Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórház- ban	Összesen	
						kezeltek közül				
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt
/	Üllői út 56—92 . . .	62 63 66 67 68 —<								

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.	
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult	meghalt		
			kezeltek közül				gyógyult	meghalt					
			gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt							
													gyógyult
62	4	2	2	1	1	2	—	3	1	5	4	1	Barak-kórház Gyufagyár Vám Lóvaspálya Két-Korona Laktanya Kerékkorcsma A házzs. ismeretlen
63	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
66	2	—	2	—	—	2	—	2	—	2	2	—	
67	2	2	—	1	1	—	—	1	1	2	1	1	
68	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
—	59	—	59	—	—	28	31	28	31	62	31	31	
—	1	1	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
—	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
—	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	1	
—	1	1	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
—	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
—	6	4	2	4	—	—	2	4	2	6	4	2	
4	2	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1	
—	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
6	2	1	1	1	—	1	—	2	—	2	2	—	
11	3	1	2	1	—	2	—	3	—	3	3	—	
12	3	3	—	1	2	—	—	1	2	3	1	2	
13	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
2	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
3	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
5	6	5	1	3	2	—	1	3	3	6	3	3	
8	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
11	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
14	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
19	6	5	1	3	2	1	—	4	2	6	4	2	
21	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
22	4	2	2	—	2	1	1	1	3	4	1	3	
25	5	4	1	4	—	—	1	4	1	5	4	1	
28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
30	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
31	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
32	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
34	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
39	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
3	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
9	1	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
13	2	—	2	—	—	2	—	2	—	3	2	1	
14	3	1	2	1	—	2	—	3	—	3	3	—	
15	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	
16	3	3	—	1	2	—	—	1	2	3	1	2	
17	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	
18	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
20	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	
23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
25	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	1	

Folyó szám	Utcza vagy tér neve	Ház- vagy telekszám	I. időszak 1872. okt. 28-tól 1873. mart. 14-ig.								
			Cholera- betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kórház- ban		Összesen	
						kezeltek közül					
						kezel- tetett	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult	meg- halt	gyó- gyult
/	Virág-utcza	26 29	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	Ferenczváros ki nem kutatható részei . .	—	1	—	1	—	—	1	—	1	—
31	Ferenczváros kültelkei	—	9	—	9	—	—	7	2	7	2
Kőbánya.											
1	Kőbányai gyárak . .	—	7	1	6	—	1	3	3	3	4
2	Kőbányai házak . . .	—	16	5	11	3	2	10	1	13	3
Vegyesek.											
1	A Dunai hajókról, v. Dunaszabályozástól	—	30	—	30	—	—	13	17	13	17
2	Lakástalanok	—	15	—	15	—	—	8	7	8	7
3	Idegen helyekről, v. Pest ki nem kutatható részeiről	—	30	—	30	—	—	25	5	25	5
Városrészek összeállítása.											
1	Belváros	—	68	37	31	24	13	21	10	45	23
2	Lipótváros	—	91	45	46	27	18	25	21	52	39
3	Terézváros	—	437	245	192	156	89	105	87	261	176
4	Józsefváros	—	221	112	109	57	55	60	49	117	104
6	Ferenczváros	—	116	54	62	29	25	33	29	62	54
5	Kőbánya	—	23	6	17	3	3	13	4	16	7
7	Vegyesek	—	75	—	75	—	—	46	29	46	29
	Összeg . .	—	1031	499	532	296	203	303	229	599	432
Jegyzet. Ezen táblázat szerint cholera- betegedés fordult elő:											
1.	Belvárosban	50 utcában vagy téren	148 házban								
2.	Lipótvárosban	29	"	"	"	"	123	"			
3.	Terézvárosban	71	"	"	"	"	699	"			
4.	Józsefvárosban	69	"	"	"	"	590	"			
5.	Ferenczvárosban	33	"	"	"	"	309	"			
	Egész Pesten	252	"	"	"	"	1869	"			

Ház- vagy telekszám	II. időszak 1873. mart. 17-től 1873. nov. 23-ig.								Összesen mindkét kor- szakban			Észrevétel.		
	Cholera-betegedési esetek száma	Háznál	Kórházban	A háznál		A kór- házban		Összesen		megbetegedett	gyógyult		meghalt	
				kezeltek közül										
				kezel- tetett	gyógyult	meghalt	gyógyult	meghalt	gyógyult					meghalt
26	6	4	2	1	3	1	1	2	4	6	2	4	A házzs. ismeretlen	
29	2	1	1	—	1	—	1	—	2	2	—	2		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		
—	4	1	3	1	—	1	2	2	2	4	2	2		
—	10	8	2	4	4	—	2	4	6	19	11	8		
—	282	222	60	136	86	24	36	160	122	289	163	126		
—	116	62	54	31	31	19	35	50	66	132	63	69		
—	75	—	75	—	—	50	25	50	25	105	63	42		
—	188	—	188	—	—	81	107	81	107	203	89	114		
—	205	—	205	—	—	114	91	114	91	235	139	96		
—	140	82	58	54	28	24	34	78	62	208	123	85		
—	281	142	139	79	63	66	73	145	136	372	197	175		
—	1247	680	567	337	343	270	297	607	640	1684	868	816		
—	1143	671	472	336	335	217	255	553	590	1364	670	694		
—	671	401	270	188	213	133	137	321	350	787	383	404		
—	398	284	114	167	117	43	71	210	188	421	226	195		
—	468	—	468	—	—	245	223	245	223	543	291	252		
—	4348	2260	2088	1161	1099	998	1090	2159	2189	5379	2758	2621		

II. Táblázat.

Kimutatás

az 1872/3. évben Pesten uralkodott cholera-járvány mindkét időszakában észlelt betegé-
 gesi, gyógyulási s halálozási viszonyról, a megbetegedettek foglalkozása és
 állása szerint.

I.

A városrészekben (kórházon kívül) ápoltak :

Foglalkozás	Megbetegedett				Meggyógyult				Meghalt			
	férfi	nő	gyer- mek	össze- sen	férfi	nő	gyer- mek	össze- sen	férfi	nő	gyer- mek	össze- sen
Adóbiztos és családja	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—
Apáca	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1
Asztalos és családja	31	25	39	95	18	14	6	38	13	11	33	57
Aranyműves	2	2	1	5	—	2	—	2	2	—	1	3
Aranyozó	3	—	1	4	1	—	1	2	2	—	—	2
Ács	10	9	3	22	5	4	—	9	5	5	3	13
Bádogos	3	1	5	9	1	1	2	4	2	—	3	5
Betegápoló	—	4	—	4	—	3	—	3	—	1	—	1
Betűöntő	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	2	2
Bérkocsis	6	14	12	32	1	11	5	17	5	3	7	15
Borbély és fod- rász	2	3	1	6	1	1	1	3	1	2	—	3
Börtönőr	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—
Cseléd és szolgáló	32	110	79	221	22	73	25	120	10	37	54	101
Cserepező	2	3	2	7	2	1	1	4	—	2	1	3
Csizmadia és cipész	30	26	26	82	20	15	11	46	10	11	15	36
Czukrász	1	1	1	3	1	—	—	1	—	1	1	2
Építész	2	2	4	8	2	1	1	4	—	1	3	4
Esztergályos	3	1	—	4	2	—	—	2	1	1	—	2
Fazekas	1	—	2	3	—	—	1	1	1	—	1	2
Fényképész	1	—	1	2	—	—	—	—	1	—	1	2
Földbirtokos	3	1	1	5	—	1	—	1	3	—	1	4
Földmivelő	1	3	2	6	1	—	—	1	—	3	2	5
Fuvaros	14	15	18	47	4	7	6	17	10	8	12	30
Gazdatiszt	2	3	3	8	—	—	1	1	2	3	2	7
Gépész	3	1	3	7	2	—	1	3	1	1	2	4
Gépfűtő	2	—	4	6	—	—	1	1	2	—	3	5
Gombkötő	—	—	3	3	—	—	1	1	—	—	2	2
Gyáros	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Hajós	5	4	3	12	5	1	—	6	—	3	3	6
Hajtsár	2	—	—	2	1	—	—	1	1	—	—	1
Halász	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Házaló	2	2	6	10	1	1	1	3	1	1	5	7
Házmeister	11	22	17	50	6	16	10	32	5	6	7	18
Háztulajdonos	7	13	8	28	2	7	3	12	5	6	5	16
Helypénzszedő	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Hentes	5	3	6	14	3	—	2	5	2	3	4	9
Hordár	4	3	8	15	2	2	4	8	2	1	4	7
Átvitel	195	272	261	728	105	161	84	350	90	111	177	378

DR. HALÁSZ.

Foglalkozás	Megbetegedett				Meggyógyult				Meghalt			
	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen
Áthozat . . .	195	272	261	728	105	161	84	350	90	111	177	378
Hullaőr és családja	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Ismeretlen . . .	32	132	49	213	24	73	31	128	8	59	18	85
Kalapos és sipkás . . .	1	2	1	4	—	1	1	2	1	1	—	2
Kard- és kés- míves . . .	1	1	—	2	—	1	—	1	1	—	—	1
Katona . . .	4	3	2	9	1	1	—	2	3	2	2	7
Kádár . . .	3	6	9	18	1	2	4	7	2	4	5	11
Kántor . . .	3	—	1	4	1	—	—	1	2	—	1	3
Kárpitos . . .	2	1	1	4	1	1	—	2	1	—	1	2
Kártyafestő . . .	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Kávés . . .	1	4	3	8	—	3	—	3	1	1	3	5
Kefekötő . . .	1	3	3	7	—	3	1	4	1	—	2	3
Kéményseprő	2	—	—	2	1	—	—	1	1	—	—	1
Kenyérsütő . . .	3	—	2	5	3	—	2	5	—	—	—	—
Kereskedő . . .	30	37	33	100	17	25	10	52	13	12	23	48
Kerékgyártó . . .	1	1	—	2	—	—	—	—	1	1	—	2
Kertész . . .	6	5	8	19	3	2	3	8	3	3	5	11
Keztyűs . . .	2	—	2	4	2	—	1	3	—	—	1	1
Kofa . . .	1	9	3	13	1	6	1	8	—	3	2	5
Koldus . . .	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1
Koresmáros . . .	9	12	8	29	4	7	3	14	5	5	5	15
Kosárkötő . . .	1	3	1	5	—	1	—	1	1	2	1	4
Kovács . . .	11	10	5	26	8	6	1	15	3	4	4	11
Kőfaragó . . .	6	5	4	15	4	2	—	6	2	3	4	9
Kőműves . . .	26	26	22	74	18	13	10	41	8	13	12	33
Könyvkötő . . .	4	—	5	9	1	—	1	2	3	—	4	7
Kötélgyártó . . .	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—
Kövező . . .	1	2	3	6	—	1	2	3	1	1	1	3
Kutesináló . . .	2	3	2	7	1	1	—	2	1	2	2	5
Lakatos . . .	22	11	9	42	15	6	2	23	7	5	7	19
Lelkész . . .	—	2	—	2	—	2	—	2	—	—	—	—
Levélhordó . . .	—	2	2	4	—	1	1	2	—	1	1	2
Magánzó . . .	19	36	6	61	9	21	3	33	10	15	3	28
Majoros . . .	22	14	33	69	19	6	16	41	3	8	17	28
Matróz . . .	3	—	—	3	1	—	—	1	2	—	—	2
Mázoló . . .	3	9	3	15	1	4	—	5	2	5	3	10
Mérnök . . .	4	1	2	7	3	—	—	3	1	1	2	4
Mészáros . . .	3	6	7	16	2	2	4	8	1	4	3	8
Molnár . . .	16	5	13	34	10	3	2	15	6	2	11	19
Mosónő . . .	—	23	3	26	—	15	2	17	—	8	1	9
Művész . . .	1	7	3	11	—	5	1	6	1	2	2	5
Napszámos . . .	271	278	157	706	160	174	71	405	111	104	86	301
Nevelő . . .	1	1	—	2	—	1	—	1	1	—	—	1
Nyerges . . .	1	—	1	2	—	—	—	—	1	—	1	2
Nyomdász . . .	4	2	2	8	2	2	1	5	2	—	1	3
Ólomöntő . . .	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—
Óratok-készítő . . .	1	—	1	2	—	—	—	—	1	—	1	2
Orvos . . .	2	1	—	3	2	—	—	2	—	1	—	1
Őr . . .	7	4	3	14	3	4	2	9	4	—	1	5
Átvitel . . .	730	941	674	2345	424	557	260	1241	306	384	414	1104

Foglalkozás	Megbetegedett				Meggyógyult				Meghalt			
	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen
Áthozat . . .	730	941	674	2345	424	557	260	1241	306	384	414	1104
Pék és családja	7	7	4	18	5	4	1	10	2	3	3	8
Pinczester . . .	—	2	1	3	—	—	—	—	—	2	1	3
Pinczér	3	2	4	9	1	2	2	5	2	—	2	4
Pipakészítő . . .	1	—	1	2	1	—	—	1	—	—	1	1
Puskamives . . .	1	—	1	2	1	—	—	1	—	—	1	1
Rabbi	—	—	2	2	—	—	1	1	—	—	1	1
Rendőr	3	1	1	5	1	—	—	1	2	1	1	4
Rézmives	1	1	3	5	—	1	2	3	1	—	1	2
Ruhatisztító . . .	2	—	—	2	2	—	—	2	—	—	—	—
Szabó	18	29	25	72	10	16	12	38	8	13	13	34
Szappanfőző . . .	1	1	1	3	1	—	—	1	—	1	1	2
Szállító	1	1	—	2	—	—	—	—	1	1	—	2
Serfőző	—	1	1	2	—	—	1	1	—	1	—	1
Székfő	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—
Szűgyártó	1	3	1	5	—	2	—	2	1	1	1	3
Szobafestő	1	2	1	4	—	1	1	2	1	1	—	2
Szülésznő	—	5	1	6	—	3	—	3	—	2	1	3
Szűrszabó	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Szűcs	1	3	1	5	1	2	—	3	—	1	1	2
Takács	1	2	—	3	1	—	—	1	—	2	—	2
Tanár, tanító . . .	2	7	5	14	—	1	4	5	2	6	1	9
Tanuló	14	—	—	14	12	—	—	12	2	—	—	2
Tánczos	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—
Téglavető	23	1	4	28	17	1	—	18	6	—	4	10
Timár	1	1	3	5	—	1	2	3	1	—	1	2
Tisztviselő	31	42	31	104	16	23	10	49	15	19	21	55
Ügynök	8	7	5	20	2	2	2	6	6	5	3	14
Ügyvéd	3	1	1	5	3	—	1	4	—	1	—	1
Úveges	1	4	3	8	1	3	3	7	—	1	—	1
Varrónő	—	21	1	22	—	17	1	18	—	4	—	4
Vasöntő	2	1	—	3	—	1	—	1	2	—	—	2
Vasuti kalauz és málhász . . .	7	3	4	14	4	1	1	6	3	2	3	8
Vattakészítő . . .	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Vászonfonó	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Vivómester	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—
Zenész	7	4	8	19	4	2	2	8	3	2	6	11
Zongorahangoló	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—
Zongoramester . . .	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Összesen	874	1095	790	2759	509	642	306	1457	365	453	484	1302

II.

A kórházban ápoltak :

Foglalkozás	Megbetegedett				Meggyógyult				Meghalt			
	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen
Asztalos és családja	53	2	—	55	26	1	—	27	27	1	—	28
Aranyműves . . .	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—
Ács	20	1	—	21	9	1	—	10	11	—	—	11
Ápонецz	—	2	—	2	—	—	—	—	—	2	—	2
Bádogos	3	1	—	4	3	1	—	4	—	—	—	—
Betegápoló	5	15	—	20	4	4	—	8	1	11	—	12
Bérkocsis	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Borbély s fodrász	4	2	—	6	1	2	—	3	3	—	—	3
Börtönőr	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Cseléd és szolgáló	84	271	2	357	48	185	—	233	36	86	2	124
Cserepező	2	—	—	2	1	—	—	1	1	—	—	1
Csizmadia és cipész	60	5	—	65	32	3	—	35	28	2	—	30
Czukrasz	2	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	2
Divatárusnő	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1
Esztergályos	9	—	—	9	5	—	—	5	4	—	—	4
Fegyencz	3	4	—	7	2	4	—	6	1	—	—	1
Földmivelő	2	—	—	2	1	—	—	1	1	—	—	1
Fuvaros	2	1	—	3	2	1	—	3	—	—	—	—
Gazdatiszt	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—
Gépész	3	—	—	3	3	—	—	3	—	—	—	—
Gépfűtő	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Gulyás	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Gyáros	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—
Hajós	29	2	—	31	10	1	—	11	19	1	—	20
Házaló	6	2	—	8	4	—	—	4	2	2	—	4
Házmester	2	2	—	4	1	1	—	2	1	1	—	2
Hordár	4	1	—	5	4	—	—	4	—	1	—	1
Hullaór	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Ismeretlen foglalkozásu	165	158	19	342	65	60	4	129	100	98	15	213
Juhász	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Kalapos	2	—	—	2	2	—	—	2	—	—	—	—
Kard- és késműves	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Karénekes	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Kádár	10	3	—	13	4	1	—	5	6	2	—	8
Kéjhölgy	—	3	—	3	—	2	—	2	—	1	—	1
Kéményseprő	1	1	—	2	1	1	—	2	—	—	—	—
Kereskedő	15	3	2	20	13	2	1	16	2	1	1	4
Kertész	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Kerékgyártó	3	—	—	3	3	—	—	3	—	—	—	—
Kofa	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1
Koldus	2	5	—	7	—	2	—	2	2	3	—	5
Korcsmáros	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Kosárkötő	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Kovács	30	—	—	30	21	—	—	21	9	—	—	9
Kőfaragó	12	2	—	14	6	—	—	6	6	2	—	8
Kőműves	71	—	—	71	29	—	—	29	42	—	—	42
Átvitel	618	488	23	1129	303	272	5	580	315	216	18	549

Foglalkozás	Megbetegedett				Meggyógyult				Meghalt			
	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen	férfi	nő	gyermek	összesen
Áthozat . . .	618	488	23	1129	303	272	5	580	315	216	18	549
Könyvkötő és családja	2	—	—	2	2	—	—	2	—	—	—	—
Kötélgyártó . . .	2	2	—	4	1	1	—	2	1	1	—	2
Kövező	2	—	—	2	2	—	—	2	—	—	—	—
Kútesináló	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Lakatos	31	1	—	32	17	—	—	17	14	1	—	15
Levélhordó	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Magánzó	1	2	1	4	—	—	1	1	1	2	—	3
Majoros	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Matróz	5	—	—	5	3	—	—	3	2	—	—	2
Mázoló	5	2	—	7	4	1	—	5	1	1	—	2
Mészáros	20	—	—	20	10	—	—	10	10	—	—	10
Molnár	4	1	—	5	4	1	—	5	—	—	—	—
Mosónő	—	19	—	19	—	9	—	9	—	10	—	10
Művész	2	—	—	2	2	—	—	2	—	—	—	—
Napszámos	769	405	20	1194	365	181	10	556	404	224	10	638
Nevelő	—	2	—	2	—	2	—	2	—	—	—	—
Nyomdász	5	—	—	5	2	—	—	2	3	—	—	3
Pék	23	1	—	24	15	—	—	15	8	1	—	9
Pinczer	14	1	—	15	8	—	—	8	6	1	—	7
Puskamíves	2	—	—	2	2	—	—	2	—	—	—	—
Rendőr	12	3	1	16	10	—	1	11	2	3	—	5
Rézmíves	3	—	—	3	1	—	—	1	2	—	—	2
Szabó	40	3	—	43	23	2	—	25	17	1	—	18
Szappanfőző	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—
Serfőző	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Szijgyártó	3	—	—	3	3	—	—	3	—	—	—	—
Szülésznő	—	3	—	3	—	1	—	1	—	2	—	2
Szűrszabó	2	—	—	2	1	—	—	1	1	—	—	1
Szűcs	3	—	—	3	1	—	—	1	2	—	—	2
Takács	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—
Tanító és tanár	1	1	—	2	1	1	—	2	—	—	—	—
Tanuló	6	1	—	7	3	1	—	4	3	—	—	3
Timár	3	1	—	4	2	1	—	3	1	—	—	1
Tisztviselő	20	7	—	27	11	3	—	14	9	4	—	13
Téglavető	3	—	—	3	—	—	—	—	3	—	—	3
Ügynök	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Ügyvéd	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Üveges	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Vadász	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Varrónő	—	18	—	18	—	9	—	9	—	9	—	9
Vasöntő	2	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	2
Vasúti kalauz s málházó . . .	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—
Összesen . .	1613	961	46	2620	799	485	17	1301	814	476	29	1319
Összesítés.												
Városrészekben kezelték	874	1095	790	2759	509	642	306	1457	365	453	484	1302
Kórházakban	1613	961	46	2620	799	485	17	1301	814	476	29	1319
	2487	2056	836	5379	1308	1127	323	2758	1179	929	513	2621

III. Táblázat.

**Az 1872—73-ik évben Pesten uralgott cholera-járvány
napi hullámozásának számi táblázata.**

I-ső időszak.

Hónap	Nap	Megbetege- dettek	Meggyó- gyultak	Meghaltak	Észre- vétel	Hónap	Nap	Megbetege- dettek	Meggyó- gyultak	Meghaltak	Észre- vétel
		s z á m a						s z á m a			
Október . .	28-tól 1-ig	4	—	1		Áthozat .	—	450	119	164	
						November	26.	11	10	6	
						"	27.	19	6	5	
						"	28.	16	9	11	
						"	29.	18	5	7	
						"	30.	18	6	10	
Havi összeg	—	4	—	1		Havi összeg	—	532	155	203	
November	1.	3	—	1		Deczember	1.	24	7	12	
"	2.	5	—	—		"	2.	23	3	13	
"	3.	7	—	2		"	3.	24	10	9	
"	4.	5	4	4		"	4.	15	1	11	
"	5.	10	—	4		"	5.	21	8	7	
"	6.	5	2	3		"	6.	15	11	5	
"	7.	15	5	3		"	7.	23	1	5	
"	8.	11	1	9		"	8.	15	9	3	
"	9.	11	1	8		"	9.	12	20	8	
"	10.	18	2	6		"	10.	25	29	15	
"	11.	18	2	8		"	11.	22	10	7	
"	12.	22	5	5		"	12.	14	15	6	
"	13.	26	2	11		"	13.	25	14	8	
"	14.	26	6	2		"	14.	17	16	4	
"	15.	42	11	7		"	15.	22	15	9	
"	16.	38	5	14		"	16.	10	11	5	
"	17.	28	4	16		"	17.	20	11	7	
"	18.	40	7	10		"	18.	16	16	11	
"	19.	28	13	10		"	19.	13	8	7	
"	20.	13	6	10		"	20.	12	9	6	
"	21.	18	11	10		"	21.	10	7	5	
"	22.	20	12	7		"	22.	11	12	5	
"	23.	10	6	4							
"	24.	18	8	5							
"	25.	13	6	5							
Áttétel .	—	450	119	164		Áttétel .	—	389	243	168	

DR. HALÁSZ.

Hónap	Nap	Megbetegedettek	Meggyógyultak	Meghaltak	Észrevétel	Hónap	Nap	Megbetegedettek	Meggyógyultak	Meghaltak	Észrevétel
		s z á m a						s z á m a			
Áthozat .	—	389	243	168		Áthozat .	—	23	64	14	
Deczember	23.	3	15	4		Január	19.	—	—	—	
"	24.	15	20	6		"	20.	2	2	—	
"	25.	14	18	5		"	21.	—	—	2	
"	26.	13	12	7		"	22.	—	—	—	
"	27.	5	10	4		"	31.	2	—	2	
"	28.	7	13	6							
"	29.	1	14	3							
"	30.	3	9	4		Havi összeg	—	27	66	18	
"	31.	4	13	—							
Havi összeg	—	454	367	207		Február	1.	2	—	1	
						"	3.	2	—	—	
Január	1.	2	7	2		"	7.	1	—	1	
"	2.	5	4	2		"	11.	—	1	—	
"	3.	2	1	2		"	14.	1	—	—	
"	4.	3	2	1		"	18.	1	—	—	
"	5.	1	5	—		"	19.	2	1	1	
"	6.	—	2	—		"	20.	—	1	—	
"	7.	—	5	1		"	21.	1	—	—	
"	8.	1	1	1		"	25.	—	4	—	
"	9.	1	2	1		Havi összeg	—	10	7	3	
"	10.	1	2	—							
"	11.	—	13	1		Márczius	4.	2	2	—	
"	12.	4	4	2		"	8.	2	—	—	
"	13.	—	—	1		"	13.	—	2	—	
"	14.	2	1	—		Havi összeg	—	4	4	—	
"	15.	—	7	—							
"	16.	1	5	—		I. időszak főösszege	—	1031	599	432	
"	17.	—	3	—							
"	18.	—	—	—							
Áttétel .	—	23	64	14							

II-dik időszak.

Hónap	Nap	Megbetege- detek	Meggyó- gyultak	Meghaltak	Észre- vétel	Hónap	Nap	Megbetege- detek	Meggyó- gyultak	Meghaltak	Észre- vétel
		s z á m a						s z á m a			
Márczius	17.	1	—	1		Május	1.	10	2	5	
"	18.	1	—	—		"	2.	12	11	5	
"	19.	5	—	2		"	3.	6	6	6	
"	22.	—	—	1		"	4.	5	3	4	
"	23.	1	—	1		"	5.	6	4	3	
"	24.	4	—	1		"	6.	15	5	7	
"	25.	3	—	3		"	7.	22	9	7	
"	26.	2	—	1		"	8.	10	8	7	
"	27.	1	—	—		"	9.	16	6	8	
"	28.	2	2	1		"	10.	10	12	9	
"	29.	—	—	1		"	11.	14	—	5	
"	30.	1	—	1		"	12.	17	5	11	
"	31.	2	2	2		"	13.	18	5	9	
						"	14.	9	3	5	
						"	15.	10	5	7	
Havi összeg	—	23	4	15		"	16.	10	9	5	
						"	17.	10	10	8	
April	1.	3	—	2		"	18.	6	3	2	
"	2.	2	—	1		"	19.	12	9	5	
"	3.	2	1	3		"	20.	9	1	7	
"	4.	3	1	—		"	21.	13	12	7	
"	5.	2	—	1		"	22.	4	—	3	
"	6.	8	1	—		"	23.	13	7	5	
"	7.	4	—	3		"	24.	9	9	4	
"	8.	3	—	3		"	25.	11	1	4	
"	9.	3	2	2		"	26.	8	4	7	
"	10.	6	—	2		"	27.	6	4	2	
"	11.	—	1	2		"	28.	7	5	5	
"	12.	1	—	—		"	29.	10	5	3	
"	13.	10	—	5		"	30.	1	4	1	
"	14.	3	5	2		"	31.	2	7	2	
"	15.	10	—	7							
"	16.	7	—	3		Havi összeg	—	311	174	168	
"	17.	10	5	8							
"	18.	6	2	2		Junius	1.	4	—	1	
"	19.	9	3	7		"	2.	13	1	5	
"	20.	6	—	4		"	3.	8	8	6	
"	21.	11	2	4		"	4.	4	—	3	
"	22.	10	—	9		"	5.	3	1	2	
"	23.	12	1	6		"	6.	5	1	5	
"	24.	21	2	13		"	7.	6	2	5	
"	25.	37	6	7		"	8.	8	4	5	
"	26.	32	7	11		"	9.	2	9	1	
"	27.	21	—	16		"	10.	6	5	3	
"	28.	21	12	12		"	11.	5	6	1	
"	29.	15	4	8		"	12.	11	—	5	
"	30.	17	12	9							
Havi összeg	—	295	67	152		Áttétel .	—	75	37	42	

Hónap	Nap	Megbetegedet- tek	Meggyó- gyultak	Meghaltak	Észre- vétel	Hónap	Nap	Megbetegete- dettek	Meggyó- gyultak	Meghaltak	Észre- vétel
		s z á m a						s z á m a			
Áthozat .	—	75	37	42		Áthozat .	—	733	248	360	
Junius	13.	4	1	5		Julius	27.	45	25	16	
"	14.	2	3	1		"	28.	59	22	27	
"	15.	3	2	4		"	29.	80	30	37	
"	16.	1	10	3		"	30.	62	32	25	
"	17.	7	—	2		"	31.	75	33	43	
"	18.	3	1	2							
"	19.	2	2	2							
"	20.	5	5	1		Havi összeg	—	1054	390	508	
"	21.	10	1	3							
"	22.	8	—	9		Augusztus	1.	78	22	25	
"	23.	5	9	6		"	2.	88	55	36	
"	24.	10	3	6		"	3.	87	35	37	
"	25.	9	2	2		"	4.	71	27	51	
"	26.	5	2	4		"	5.	109	38	43	
"	27.	4	1	5		"	6.	88	37	42	
"	28.	10	5	2		"	7.	75	38	38	
"	29.	7	—	3		"	8.	94	44	45	
"	30.	12	7	6		"	9.	103	44	33	
						"	10.	68	41	39	
Havi összeg	—	182	91	108		"	11.	69	41	28	
						"	12.	77	44	44	
Julius	1.	9	—	2		"	13.	72	44	35	
"	2.	9	4	5		"	14.	75	41	26	
"	3.	13	5	5		"	15.	62	32	38	
"	4.	9	3	6		"	16.	69	50	31	
"	5.	5	4	4		"	17.	75	47	34	
"	6.	12	—	8		"	18.	52	47	20	
"	7.	11	8	8		"	19.	72	60	31	
"	8.	19	12	8		"	20.	55	34	38	
"	9.	20	5	10		"	21.	50	31	26	
"	10.	28	3	11		"	22.	43	28	26	
"	11.	21	2	11		"	23.	46	35	20	
"	12.	27	8	23		"	24.	44	21	22	
"	13.	26	—	15		"	25.	57	32	26	
"	14.	35	6	14		"	26.	68	32	35	
"	15.	33	12	11		"	27.	34	23	19	
"	16.	55	20	26		"	28.	35	23	21	
"	17.	56	5	26		"	29.	35	17	12	
"	18.	38	8	18		"	30.	53	19	15	
"	19.	38	14	20		"	31.	48	24	23	
"	20.	20	2	11		Havi összeg	—	2052	1106	959	
"	21.	32	11	16							
"	22.	43	27	22		September	1.	48	31	26	
"	23.	36	18	14		"	2.	26	11	19	
"	24.	39	16	20		"	3.	29	13	20	
"	25.	48	24	29		"	4.	35	8	15	
"	26.	51	31	17							
Áttétel .	—	733	248	360		Áttétel .	—	138	63	80	

Hónap	Nap	Megbetege- dettek	Meggyó- gyultak	Meghaltak	Észre- vétel	Hónap	Nap	Megbetege- dettek	Meggyó- gyultak	Meghaltak	Észre- vétel
		s z á m a						s z á m a			
Áthozat .	—	138	63	80		Áthozat .	—	30	18	14	
September	5.	23	6	19		Oktober	17.	3	1	2	
"	6.	21	16	15		"	18.	1	—	3	
"	7.	14	21	8		"	19.	7	1	1	
"	8.	25	10	15		"	20.	—	2	2	
"	9.	13	14	6		"	21.	2	1	1	
"	10.	12	22	13		"	22.	4	5	4	
"	11.	9	15	6		"	23.	1	1	2	
"	12.	7	13	5		"	24.	3	1	—	
"	13.	12	16	5		"	25.	—	—	1	
"	14.	14	9	10		"	26.	1	—	2	
"	15.	8	15	6		"	27.	3	1	—	
"	16.	10	9	4		"	28.	5	2	3	
"	17.	11	8	6		"	29.	—	—	1	
"	18.	4	9	1		"	30.	1	—	—	
"	19.	5	5	5		"	31.	1	—	—	
"	20.	3	6	3							
"	21.	3	3	4		Havi összeg	—	62	33	36	
"	22.	2	7	2							
"	23.	6	4	2		November	1.	2	—	2	
"	24.	2	—	1		"	2.	1	—	2	
"	25.	3	5	2		"	3.	—	3	—	
"	26.	3	—	5		"	4.	—	—	1	
"	27.	1	3	1		"	5.	2	1	1	
"	28.	—	1	—		"	6.	1	1	1	
"	29.	2	1	2		"	7.	—	1	—	
"	30.	1	1	1		"	8.	—	1	—	
						"	9.	—	—	—	
Havi összeg	—	352	282	227		"	10.	2	1	1	
						"	11.	1	—	—	
Oktober	1.	2	2	2		"	12.	1	2	—	
"	2.	1	—	—		"	13.	—	—	—	
"	3.	—	—	1		"	14.	—	1	—	
"	4.	—	—	—		"	15.	1	—	1	
"	5.	1	—	1		"	16.	1	—	—	
"	6.	3	1	—		"	17.	—	—	1	
"	7.	—	—	1		"	18.	3	—	1	
"	8.	—	3	—		"	19.	—	—	1	
"	9.	—	3	1		"	20.	1	—	1	
"	10.	1	1	—		"	21.	1	—	2	
"	11.	2	1	1		"	22.	—	—	—	
"	12.	4	1	—		"	23.	—	1	1	
"	13.	2	5	3							
"	14.	4	—	1		Havi összeg	—	17	12	16	
"	15.	6	1	2							
"	16.	4	—	1		II. időszak főösszege	—	4348	2159	2189	
Áttétel .	—	30	18	14							

A.

Egyének száma.

I. Idő

Az 1873-ban Pesten uralgott cholerajárványban a

Október

November

December

27 28 29 30 31

5

10

5

20

5

30

5

10

5

40

5

30

5

20

5

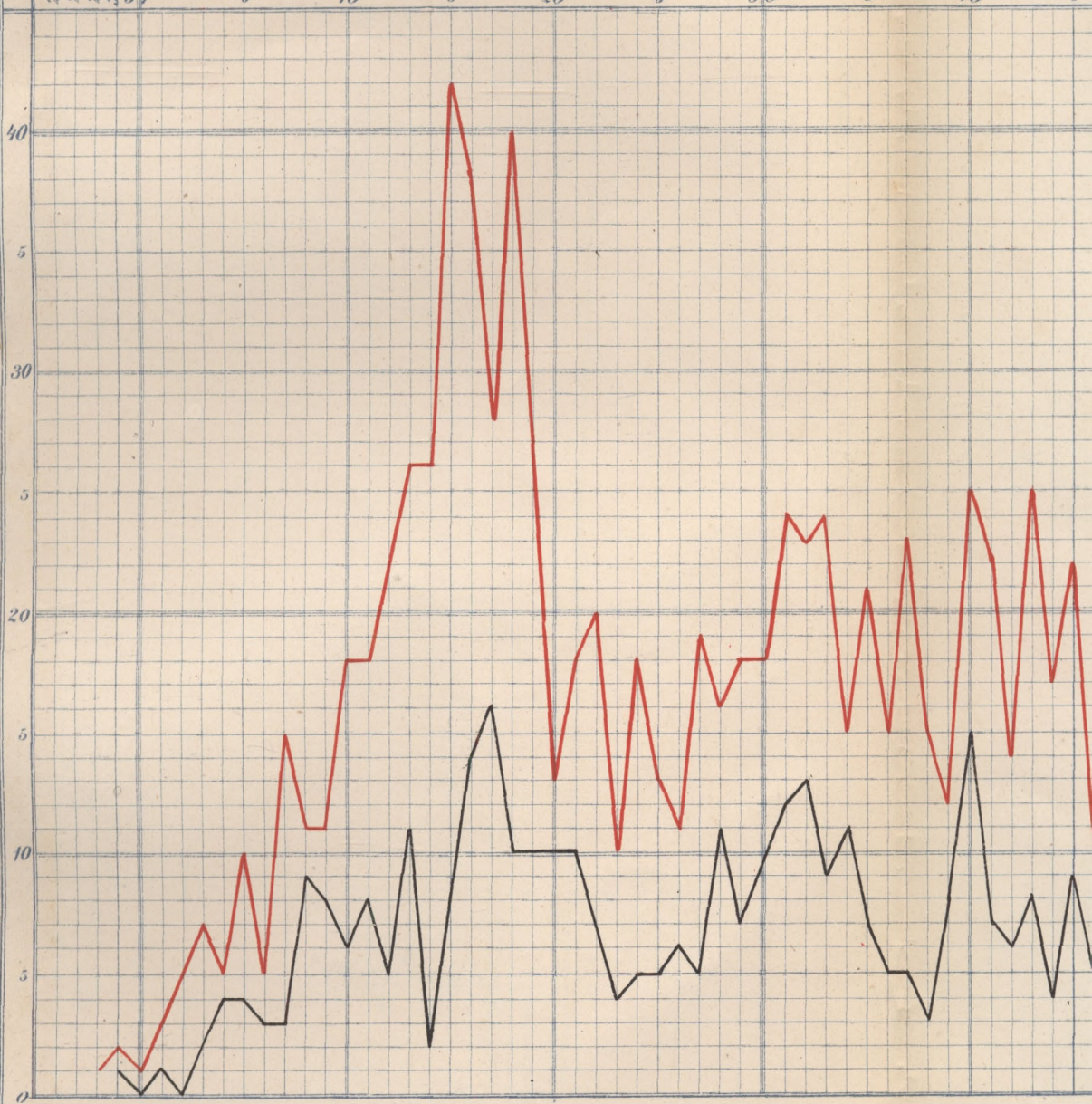
10

5

0

— betegedés

Dr. Halász.

szak.
 betegség és halálozás hullámszásának táblája.

